

ZESPÓŁ SZKÓŁ ELEKTRONICZNYCH I TELEKOMUNIKACYJNYCH W OLSZTYNIE

WYMAGANIA EDUKACYJNE - ZAKRES PODSTAWOWY

Z HISTORII

HISTORII I TERAŹNIEJSZOŚCI

WIEDZY O SPOŁECZEŃSTWIE

EDUKACJI OBYWATELSKIEJ

I Formy sprawdzania osiągnięć edukacyjnych uczniów

1. Odpowiedź ustna
2. Prace klasowe
3. Sprawdziany
4. Kartkówki
5. Prezentacje multimedialne
6. Projekty, gry dydaktyczne, mapy myśli, fiszki i inne prace historyczne
7. Praca uczniów na lekcji, praca domowa
8. Karty pracy
9. Udział w konkursach, olimpiadach

Do form sprawdzania oceniana stosuje się wymagania edukacyjne.

II Kryteria oceniania

Tylko przy ocenianiu bieżącym dopuszcza się stawianie plusów i minusów.

Oceny z pisemnych i ustnych prac kontrolnych, o których mowa w § 55 pkt 4 statutu, ustala się na podstawie następujących progów procentowych:

- 1) 0% - 39% ocena niedostateczny,
- 2) 40% - 54% ocena dopuszczający,
- 3) 55% - 69% ocena dostateczny,
- 4) 70% - 84% ocena dobry,
- 5) 85% - 94% ocena bardzo dobry
- 6) 95% - 100% ocena celujący.

III Zasady oceniania osiągnięć uczniów

1. Przy ocenianiu postępów ucznia nauczyciel bierze pod uwagę:

- poprawność merytoryczną,
- aktywną pracę w czasie lekcji,
- udział w konkursach, olimpiadach, zajęciach pozalekcyjnych i prospołecznych,
- samodzielność pracy (w przypadku, gdy uczeń pracuje niesamodzielnie podczas pracy klasowej, sprawdzianu i innych określonych przez nauczyciela zadań, otrzymuje ocenę niedostateczną).

2. Nauczyciel wystawia ocenę śródroczną/roczną uwzględniając oceny bieżące z dziennika, a także ocenia zaangażowanie i osiągnięcia ucznia, stosunek do obowiązków oraz jego predyspozycje.

3. Ocena półroczna i roczna ustalana jest na podstawie ocen cząstkowych uzyskanych w I i II półroczu.

4. Uczeń, który w wyniku klasyfikacji rocznej uzyskał ocenę niedostateczną może zdawać egzamin poprawkowy.

IV Egzamin poprawkowy

Egzamin poprawkowy składa się z dwóch części: pisemnej i ustnej.

Kryteria na poszczególne oceny zgodnie ze Statutem Szkoły ustala się następująco:

- 1) 0% - 39% ocena - niedostateczny,
- 2) 40% - 54% ocena - dopuszczający,
- 3) 55% - 69% ocena - dostateczny,
- 4) 70% - 84% ocena - dobry,
- 5) 85% - 94% ocena - bardzo dobry
- 6) 95% - 100% ocena - celujący.

W części ustnej uczeń losuje zestaw składający się z trzech pytań obejmujący zadany zakres materiału. Za odpowiedź na każde pytanie uczeń może uzyskać maksymalnie 3 punkty. Łącznie 9 pkt. (3 pytania x 3 punkty). Kryteria na poszczególne oceny jak w części pisemnej. Ocena z całości egzaminu jest ustalana na podstawie wyników z części ustnej i pisemnej.

V Zasady poprawiania ocen

1. Uczeń ma obowiązek systematycznie uczęszczać na zajęcia lekcyjne, na bieżąco otrzymywać oceny za różne formy pracy wymienione w zasadach oceniania.

2. Każdą ocenę uczeń może poprawić tylko raz w terminie wyznaczonym przez nauczyciela, nie dłuższym jednak niż 2 tygodnie.
3. Uczeń po powrocie do szkoły po nieobecności powinien podejść do zaległej formy sprawdzania osiągnięć edukacyjnych uczniów na pierwszej godzinie lekcyjnej z danego przedmiotu. W przypadku dłuższej nieobecności usprawiedliwionej termin ustala nauczyciel.

VI INFORMACJE DODATKOWE

1. Uczeń ma obowiązek mieć na lekcji zeszyt przedmiotowy, podręcznik oraz inne pomoce wymagane przez nauczyciela.
2. W szczególnych sytuacjach uczeń ma prawo do nieprzygotowania. Nieprzygotowanie oznacza:
 - 1) brak gotowości ucznia do napisania kartkówki, odpowiedzi ustnej lub braku pracy domowej, zeszytu, podręcznika. Nieprzygotowanie uczeń ma obowiązek zgłosić niezwłocznie po rozpoczęciu lekcji, uczeń ma 1 nieprzygotowanie w półroczu. Nieprzygotowanie nie zwalnia od pisania lub oddania do sprawdzenia zapowiedzianych wcześniej prac.

W przypadku braku zeszytu lub pracy domowej i niezgłoszenia nieprzygotowania, uczeń może być odpytany z pracy domowej.

3. Uczeń może otrzymać „Jednorazowy bon ratunkowy” za stuprocentową frekwencję w danym miesiącu, który upoważnia do jednorazowego zwolnienia z niezapowiedzianej odpowiedzi lub kartkówki. Bon ratunkowy ważny jest w miesiącu na który został wydany.
4. Nieobecność ucznia w trakcie sprawdzianu/pracy klasowej itp. nauczyciel odnotowuje w dzienniku elektronicznym zapisem „bz”, który nie ma przypisanej wartości. Wpis „bz” może zostać zastąpiony oceną po rozliczeniu się z danej formy.
5. Nauczyciel respektuje zwyczaj „szczęśliwego numerku”, nie oceniając wypowiedzi ustnych ucznia, braku pracy domowej, braku gotowości do napisania kartkówki, jednak uczeń musi być przygotowany do lekcji w zakresie podstawowym: zobowiązany jest zawsze posiadać zeszyt i podręcznik. „Szczęśliwy numer” nie zwalnia od pisania lub oddania do sprawdzenia zapowiedzianych wcześniej prac.

6. Uczeń nieobecny na zajęciach zobowiązany jest do samodzielnego uzupełnienia zaległości z lekcji na lekcję. Jeśli wymagania związane z opanowaniem danego zakresu materiału sprawiają uczniowi trudności, nauczyciel zawsze służy radą i pomocą w uzgodnionym terminie.

7. Jeżeli frekwencja ucznia na lekcjach nie przekracza 50% i nauczyciel nie ma podstaw do wystawienia oceny śródrocznej/rocznej, wówczas uczeń może być nie klasyfikowany z przedmiotu. Za zgodą rady pedagogicznej uczeń przystępuje do egzaminu klasyfikacyjnego.

8. Oceny (śródroczne i roczne) wystawione przez nauczyciela na podstawie wcześniej opracowanych kryteriów są jawne i na prośbę ucznia lub rodziców/opiekunów nauczyciel uzasadnia swoją decyzję.

9. W celu podwyższenia przewidywanej rocznej oceny klasyfikacyjnej, w ciągu 2 dni od poinformowania o ocenach przewidywanych, uczeń lub jego rodzice zwracają się, z pisemnym wnioskiem do nauczyciela przedmiotu o podwyższenie przewidywanej rocznej oceny klasyfikacyjnej z zajęć edukacyjnych (maksimum o jeden stopień). Warunki i tryb uzyskania oceny wyższej - zgodnie ze statutem (§55, pkt 20)

VIII Dostosowanie wymagań edukacyjnych

Praca z uczniem zdolnym, czyli takim, który przejawia wysoki poziom zdolności ogólnych z przedmiotu, polegać będzie z jednej strony na przystosowaniu metod i form nauczania do możliwości intelektualnych ucznia, z drugiej zaś na motywowaniu go do większego wysiłku intelektualnego poprzez udział w konkursach, olimpiadach i pracach dodatkowych. W pracy z uczniem zdolnym nauczyciel będzie:

- wskazywał dodatkowe źródła wiedzy,
- wprowadzał metody projektu skłaniające ucznia do samodzielnich poszukiwań,
- skłaniał ucznia do wykorzystania technologii informacyjnych jako źródła wiedzy,
- skłaniał ucznia do twórczego rozwiązywania problemów,
- motywował do udziału w konkursach i olimpiadach,
- powierzał zadania wykraczające poza podstawę programową.

Praca z uczniem „mającym trudności” (posiadającym orzeczenie lub opinię Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej) oznaczać będzie dostosowanie form, metod pracy i środków dydaktycznych, do zaleceń Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej.

Uczniowie, którzy posiadają orzeczenia z poradni psychologiczno-pedagogicznej o dostosowaniu wymagań do indywidualnych potrzeb i możliwości są oceniani z uwzględnieniem zaleceń poradni.

Wymagania edukacyjne. Klasa 1. Zakres podstawowy. Nowa edycja

Temat lekcji	Ocena				
	dopuszczająca	dostateczna	dobra	Bardzo dobra	celująca
1. Historia jako nauka	formułuje definicję historii i prehistorii wymienia rodzaje źródeł historycznych	wymienia rodzaje źródeł historycznych, podaje przykłady źródeł każdego rodzaju przedstawia periodyzację dziejów	wyjaśnia problemy, jakie mogą się pojawić przy podziale dziejów wyjaśnia różnicę między historią a prehistorią	wyjaśnia pojęcie historiografii na dowolnym przykładzie pokazuje, czego możemy się dowiedzieć ze źródła ikonograficznego	wyjaśnia, jakie korzyści i trudności wiążą się z poszukiwaniem informacji z historii w Internecie wymienia nauki pomocnicze historii i wyjaśnia ich rolę przy poznawaniu dziejów
I. Pradzieje i historia starożytnego Wschodu					
2. Cywilizacje starożytnej Mezopotamii	pokazuje na mapie tereny Mezopotamii, przykładowe miasta sumeryjskie (Ur, Uruk) rozumie i poprawnie posługuje się terminami: system irygacyjny, pismo klinowe, kodeks Hammurabiego	wymienia różne cywilizacje, które istniały w rejonie Mezopotamii (sumeryjską, babilońską, perską) w kolejności chronologicznej charakteryzuje religię mieszkańców Mezopotamii	wymienia osiągnięcia cywilizacji sumeryjskiej przedstawia sposób sprawowania władzy w cywilizacji starożytnej Mezopotamii przytacza zasadę prawną zawartą w kodeksie Hammurabiego	formułuje i wyjaśnia zasady prawne zawarte w kodeksie Hammurabiego porównuje osiągnięcia cywilizacji starożytnej Mezopotamii poprawnie posługuje się terminami wymienionymi w celach	wyjaśnia, do czego może być źródłem dziewiętnastowieczna wizja miasta Nimrud zamieszczona w podręczniku wymienia bogów sumeryjskich i babilońskich
3. Starożytny Egipt	pokazuje na mapie tereny starożytnego Egiptu z podziałem na Egipt Górny i Egipt Dolny wie, kim był faraon wymienia przykładowych bogów egipskich	przedstawia strukturę społeczną w starożytnym Egipcie wymienia uprawnienia faraona wymienia przykładowe osiągnięcia kultury egipskiej, w tym pismo charakteryzuje gospodarkę egipską	charakteryzuje pozycję poszczególnych grup społecznych w państwie faraonów przedstawia osiągnięcia kultury egipskiej charakteryzuje religię egipską przedstawia cechy sztuki egipskiej	przedstawia związki między religią, sztuką a władzą w starożytnym Egipcie (np. mumifikacja, piramidy, faraon jako syn boga) wyjaśnia, dlaczego w Egipcie kapłani mieli wysoką pozycję zna atrybuty przykładowych bogów egipskich	wyjaśnia pojęcie monarchii despotycznej porównuje monarchów despotycznych Mezopotamii z faraonem zna symbole władzy faraona i rozpoznaje wizerunki niektórych bogów egipskich

4. Dzieje i religia starożytnego Izraela	pokazuje na mapie tereny Palestyny wymienia zasady judaizmu posługuje się terminami: judaizm, Tora, Arka Przymierza	przedstawia dzieje Izraela związane z Mojżeszem, Dawidem i Salomonem posługuje się terminami: mesjasz, prorok, monoteizm, Talmud	przedstawia dzieje Izraela związane z postacią Abrahama i niewolą babilońską posługuje się terminami: rabin, menora, synagoga, świątynia	wymienia symbole ważne dla judaizmu i wyjaśnia ich rolę wyjaśnia różnicę między świątynią a synagogą posługuje się poprawnie wszystkimi terminami wymienionymi w celach	wyjaśnia, dlaczego przez stulecia Żydzi żyli w diasporze
II. Świat starożytnych Greków					
5. Hellada i jej mieszkańcy	pokazuje na mapie tereny Półwyspu Bałkańskiego i opisuje jego warunki naturalne wymienia niektóre cechy polis	przedstawia cechy polis i wyjaśnia związek między jej powstaniem a warunkami naturalnymi panującymi na Półwyspie Bałkańskim wymienia występujące w polis ustroje	charakteryzuje ustroje polis greckich definiuje pojęcie obywatela	charakteryzuje pozycję arystokracji w polis wyjaśnia kto był obywatelem polis	pokazuje na mapie obszar świata greckiego po wielkiej kolonizacji greckiej dzieli skutki wielkiej kolonizacji charakteryzuje kulturę minojską i mykeńską
6. Sparta – państwo żołnierzy	pokazuje na mapie tereny Sparty (polis i ziemie przez nią podbite) wymienia organy władzy w Sparcie wymienia grupy społeczne w Sparcie i wskazuje, które z nich miały prawa polityczne rozumie termin: spartańskie warunki	wymienia przykładowe uprawnienia organów władzy w Sparcie charakteryzuje wychowanie spartańskie	wyjaśnia związki między wychowaniem spartańskim a funkcjonowaniem polis charakteryzuje grupy społeczne występujące w Sparcie	wyjaśnia, jak wychowanie spartańskie wpływało na kulturę przedstawia rolę Likurga w historii Sparty uzasadnia, że w Sparcie panował ustrój oligarchiczny	przedstawia sposób podejmowania decyzji na zgromadzeniu obywateli charakteryzuje pozycję obywateli w systemie ustrojowym Sparty charakteryzuje rolę geruzji w systemie ustrojowym Sparty
7. Ateny	pokazuje na mapie tereny Aten (polis i Attykę) wymienia organy władzy w Atenach w V w. p.n.e. wymienia grupy społeczne w Atenach i wskazuje, kto miał prawa polityczne w V w. p.n.e.	charakteryzuje demokrację ateńską w czasach Peryklesa wyjaśnia, w jaki sposób Perykles zachęcał obywateli Aten do udziału w życiu publicznym wymienia najbardziej znane zabytki ateńskie	wymienia reformy Drakona i Klejstenesa, które funkcjonowały w V w. p.n.e. charakteryzuje społeczeństwo ateńskie ocenia zalety demokracji	wskazuje związki między rozwojem demokracji i kultury w Atenach ocenia wady i zalety demokracji	charakteryzuje pozycję obywateli w systemie ustrojowym Aten porównuje pozycję obywateli w Atenach i Sparcie

8. Wojny w świecie greckim	pokazuje na mapie Maraton, Termopile i Salaminę wymienia przykładowe przyczyny i skutki wojen grecko-perskich rozumie termin: falanga	przedstawia skutki ekspansji perskiej w Azji Mniejszej rozumie termin: hoplita	omawia charakter wojen w świecie greckim przedstawia skutki wojen grecko-perskich	wyjaśnia, jaki wpływ na sytuację wewnętrzną w Grecji miały skutki wojen grecko-perskich wyjaśnia, co pozostało do dnia dzisiejszego z tradycji wojen grecko-perskich	przedstawia polityczną i militarną rolę Aten i Sparty w świecie greckim w V – IV w. p.n.e.
9. Podboje Aleksandra Wielkiego	pokazuje na mapie Macedonię i tereny opanowane przez Aleksandra Wielkiego wymienia najważniejsze bitwy stoczone przez Aleksandra Wielkiego rozumie pojęcie: kultura hellenistyczna	wyjaśnia rolę Związku Korynckiego wymienia przykładowe działania Aleksandra Wielkiego wobec ludów podbitych wyjaśnia pojęcie: monarchia hellenistyczna	przedstawia okoliczności powstania Związku Korynckiego charakteryzuje politykę Aleksandra Wielkiego na podbitych terenach	ocenia trwałość działań podejmowanych przez Aleksandra Wielkiego na Wschodzie	wyjaśnia, dlaczego bitwa pod Issos jest uważana za jedną z decydujących bitew w historii wyjaśnia, dlaczego Aleksander Macedoński jest uważany za jednego z największych wodzów w historii
10. Religia i kultura Greków	wymienia przykładowych bogów greckich i ich atrybuty, rozpoznaje ich wizerunki wymienia najważniejsze poglądy Sokratesa wymienia przykładowe osiągnięcia kultury greckiej (przede wszystkim z dziedziny literatury)	rozpoznaje style architektoniczne i podaje przykłady zabytków architektury greckiej przedstawia formy kultu w starożytnej Grecji wymienia najważniejsze poglądy Platona i Arystotelesa i zna założone przez nich szkoły	wyjaśnia, co przyczyniło się do rozwoju filozofii w starożytnej Grecji wymienia osiągnięcia starożytnych Greków przedstawia rolę teatru i igrzysk w życiu Greków	wyjaśnia związki sportu i teatru z religią starożytnych Greków przedstawia założenia stoicyzmu, epikureizmu i cynizmu	przedstawia wpływy i motywy kultury greckiej w późniejszych epokach przedstawia wpływy kultury greckiej we współczesnym świecie
III. Imperium rzymskie					
11. Rzym – od królestwa do republiki	pokazuje na mapie Półwysep Apeniński i Rzym wymienia najważniejsze urzędy republiki rzymskiej wymienia podstawowe grupy obywateli rzymskich	porównuje warunki naturalne Półwyspu Apenińskiego i Półwyspu Bałkańskiego wymienia organy władzy republiki rzymskiej i ich przykładowe kompetencje	wyjaśnia przyczyny zmian w strukturze społecznej Rzymian charakteryzuje ustrój republiki rzymskiej	wskazuje elementy monarchiczne, oligarchiczne i demokratyczne w ustroju republiki rzymskiej wskazuje mocne i słabe strony tego ustroju	opisuje początki Rzymu charakteryzuje kulturę Etrusków przedstawia wpływ Etrusków na Rzymian wyjaśnia związek symboliki związanej z Rzymem z legendą o założeniu miasta
12. Ekspansja terytorialna Rzymu	pokazuje na mapie obszary opanowane przez Rzymian	charakteryzuje armię rzymską	omawia przyczyny ekspansji terytorialnej Rzymu, biorąc również pod	przedstawia rzymskie podboje w okresie republiki, umieszczając je w czasie	porównuje ekspansję Rzymu z wielką kolonizacją grecką

	przedstawia organizację terenów podbitych w Italii i poza nią	wskazuje różnice w organizacji terenów podbitych w Italii i poza nią charakteryzuje położenie niewolników w Rzymie	uwagę rzymskie pojmowanie wojny przedstawia wojny punickie wyjaśnia pojęcie imperium	wyjaśnia przyczyny i skutki wojen domowych w I w. n.e.	charakteryzuje politykę wewnętrzną Juliusza Cezara
13. Cesarstwo rzymskie	pokazuje na mapie rozrost imperium rzymskiego w okresie cesarstwa wymienia najważniejsze cechy pryncypatu	charakteryzuje ustrój cesarstwa rzymskiego w okresie pryncypatu wyjaśnia pojęcie romanizacji	przedstawia dojście do władzy Oktawiana Augusta i jego politykę przedstawia ekspansję terytorialną Rzymu w okresie cesarstwa i umiejscawia ją w czasie	ocenia skuteczność polityki Oktawiana Augusta omawia czynniki, które sprzyjały romanizacji wyjaśnia termin: <i>pax romana</i>	charakteryzuje rządy dwóch cesarzy z I – III w. i wyjaśnia, dlaczego ich rządy były, jego zdaniem, ważne dla cesarstwa rzymskiego
14. Religia i kultura Rzymian	wymienia przykładowych bogów rzymskich i ich atrybuty wymienia budowle charakterystyczne dla Rzymu wymienia przykładowych autorów rzymskich	charakteryzuje religię i literaturę rzymską wskazuje na specyfikę prawa rzymskiego (formułowanie norm ogólnych) przedstawia funkcje budowli rzymskich (łuk triumfalny, akwedukt, termy)	wskazuje wpływy greckie w kulturze rzymskiej przedstawia cechy sztuki rzymskiej wymienia twórców kultury rzymskiej i ich dzieła	przedstawia znaczenie prawa rzymskiego wyjaśnia różnice między igrzyskami greckimi a rzymskimi	przedstawia wpływy kultury rzymskiej we współczesnym świecie ocenia wpływ kultury antycznej na późniejsze epoki
15. Chrześcijaństwo w świecie rzymskim	pokazuje na mapie przykładowe pierwsze gminy chrześcijańskie wymienia zasady chrześcijaństwa	przedstawia przyczyny rozprzestrzeniania się chrześcijaństwa w świecie rzymskim przedstawia strukturę gmin chrześcijańskich	przedstawia sytuację w Palestynie w okresie działania Jezusa wyjaśnia przyczyny prześladowań chrześcijan przez władze rzymskie przedstawia proces kształtowania się kanonu Pisma Świętego i zasad wiary (sobór nicejski)	przedstawia sytuację w Palestynie w I w. n.e. opisuje symbolikę związaną z chrześcijaństwem przedstawia zmianę pozycji religii chrześcijańskiej w cesarstwie rzymskim w IV w. n.e.	przedstawia sylwetkę cesarza Juliana Apostaty wyjaśnia różnicę między męczennikiem a wyznawcą
16. Upadek cesarstwa rzymskiego na Zachodzie	pokazuje na mapie orientacyjny podział na część wschodnią i zachodnią cesarstwa wyjaśnia pojęcia: tetrarchia i dominat	wymienia przyczyny kryzysu cesarstwa w III w. charakteryzuje reformy Dioklecjana	wskazuje różnice między częścią wschodnią a zachodnią cesarstwa rzymskiego przedstawia przyczyny upadku cesarstwa zachodniorzymskiego	przedstawia wzrost znaczenia barbarzyńców w cesarstwie rzymskim przedstawia konsekwencje najazdu Hunów pod wodzą Attyli przedstawia działania Odoakra	przedstawia stosunek różnych plemion germańskich do cesarstwa rzymskiego w III – V w.

IV. Europa wczesnego średniowiecza					
17. Bizancjum	pokazuje na mapie obszar cesarstwa bizantyjskiego przedstawia rolę Konstantynopola przedstawia podział w religii chrześcijańskiej	wymienia przykładowe zabytki sztuki bizantyjskiej pokazuje na mapie obszary zajęte przez cesarza Justyniana posługuje się terminem: schizma wschodnia	charakteryzuje okres panowania cesarza Justyniana przedstawia konsekwencje schizmy wschodniej wymienia cechy kultury bizantyjskiej	wyjaśnia przyczyny schizmy wschodniej ocenia zasługi cesarza Justyniana dla cesarstwa bizantyjskiego wskazuje związki i wpływy cesarzy bizantyjskich w Kościele	wyjaśnia, na czym polegał spór o obrazy (ikonoklazm) w Kościele Wschodnim
18. Świat islamu	pokazuje na mapie obszary opanowane przez Arabów wymienia filary islamu wymienia dwa najstarsze odłamy islamu	przedstawia działalność Mahometa wyjaśnia różnice między odłami islamu	przedstawia organizację polityczną i religijną świata arabskiego po przyjęciu islamu charakteryzuje kulturę arabską	przedstawia sytuację na Półwyspie Arabskim przed działalnością Mahometa ocenia wpływ kultury arabskiej na kulturę europejską	wyjaśnia, dlaczego bitwa pod Poitiers jest uważana za jedną z decydujących bitew w historii
19. Narodziny i rozwój państwa Franków	pokazuje na mapie obszar monarchii frankijskiej za panowania Karola Wielkiego przedstawia dążenia Karola Wielkiego do odnowienia cesarstwa rzymskiego pokazuje na mapie postanowienia traktatu w Verdun	przedstawia na mapie etapy ekspansji państwa Franków przedstawia organizację państwa Franków	przedstawia rolę Chlodwiga w kształtowaniu się państwa Franków przedstawia cały proces kształtowania się państwa frankijskiego podaje definicję monarchii patrymonialnej wymienia cechy renesansu karolińskiego	charakteryzuje gospodarkę monarchii Karola Wielkiego uzasadnia, że państwo frankijskie było monarchią patrymonialną wyjaśnia, dlaczego mówimy o renesansie karolińskim	wyjaśnia, dlaczego Karol Wielki jest wymieniany jako jeden z prekursorów zjednoczonej Europy
20. Nowe państwa w Europie Zachodniej. Początki feudalizmu	pokazuje na mapie obszar monarchii ottońskiej charakteryzuje rządy dynastii ottońskiej i jej dążenie do odnowienia cesarstwa rzymskiego wyjaśnia pojęcia: senior i wasal	wyjaśnia ideę cesarstwa uniwersalistycznego Ottona III wyjaśnia, dlaczego doszło do odnowienia cesarstwa na terenie Rzeszy przedstawia hołd lenny i jego znaczenie wymienia obowiązki wasala i seniora	przedstawia sytuację w Anglii po upadku cesarstwa zachodniorzymskiego charakteryzuje drabinę feudalną (podział społeczeństwa)	wskazuje różnice między systemem lennym a drabiną feudalną poprawnie używa pojęć: hołd lenny, inwestytura, immunitet	przedstawia związki Ottona III z cesarzami bizantyjskimi i wyjaśnia, jaki to miało wpływ na koncepcje polityczne Ottona III
21. Powstanie państw w Europie Północnej i Środkowo-Wschodniej	pokazuje na mapie pierwsze państwa słowiańskie i główne trasy wypraw wikingów wie, kim byli św. Cyryl	charakteryzuje działalność św. Cyryla i Metodego wymienia przyczyny ekspansji wikingów	wyjaśnia dlaczego św. Cyryl i Metody są nazywani Apostołami Słowian przedstawia konsekwencje wypraw wikingów	przedstawia genezę pojawienia się Słowian w Europie ocenia wkład św. Cyryla	charakteryzuje kulturę ludów skandynawskich

	i Metody		przedstawia proces powstawania państwa węgierskiego	i Metodego w rozwój kulturalny Słowian	
22. Papiestwo i cesarstwo	przedstawia uniwersalny charakter władzy papieża i cesarza wymienia postanowienia konkordatu wormackiego	przedstawia przyczyny rywalizacji między papieżem a cesarzem wyjaśnia rolę konkordatu wormackiego	wymienia przyczyny kryzysu w Kościele w X–XI w. posługuje się poprawnie terminami: symonia, nepotyzm, konkordat	wyjaśnia, w jaki sposób Kościół chciał się uniezależnić od władzy świeckiej charakteryzuje skutki sporu o inwestyturę	wyjaśnia, w jaki sposób rywalizacja między papieżem a cesarzem wiązała się z funkcjonowaniem państwa średniowiecznego wyjaśnia poglądy Innocentego III na wzajemne relacje między władzą cesarską a papieską
V. Europa rozkwitu i schyłku średniowiecza					
23. Wyprawy krzyżowe i ich następstwa	pokazuje na mapie obszar objęty wyprawami krzyżowymi wymienia przykładowe przyczyny i skutki krucjat wymienia przykładowych przywódców krucjat	pokazuje na mapie Królestwo Jerozolimskie wymienia przyczyny i skutki krucjat, dzieląc je na polityczne, gospodarcze i religijne wymienia zakony rycerskie	pokazuje na mapie państwie utworzone przez krzyżowców na Bliskim Wschodzie wyjaśnia związki między sytuacją w Europie a poparciem dla wypraw krzyżowych przedstawia rolę zakonów rycerskich	charakteryzuje specyfikę czwartej krucjaty przedstawia przenikanie się wpływów kulturowych między Wschodem a Zachodem w wyniku krucjat	przedstawia stosunek przykładowych władców bliskowschodnich do krzyżowców i chrześcijan przedstawia stosunek ludności arabskiej do wypraw krzyżowych
24. Przemiany gospodarcze na wsi	przedstawia zmiany w sposobie uprawy roli, które zaszły w XII w. posługuje się terminami: dwupolówka i trójpółówka wymienia przykładowe skutki rozwoju rolnictwa	charakteryzuje zmiany, które zachodziły w technice rolnej w XII–XIII w. wymienia narzędzia, które przyczyniły się do rozwoju rolnictwa przedstawia sytuację chłopów (ich pozycję i obowiązki)	wyjaśnia, w jaki sposób zmiany w technice rolnej wpłynęły na jej wydajność przedstawia warunki życia chłopów wyjaśnia przyczyny kolonizacji	wskazuje rolę samorządu wiejskiego wyjaśnia i ocenia konsekwencje rozwoju rolnictwa	wyjaśnia, czym różniła się włość wczesnośredniowieczna od majątku z XII – XIII w. wyjaśnia, dlaczego włość wczesnośredniowieczna była samowystarczalna
25. Miasta w średniowieczu	wymienia przykładowe przyczyny powstawania miast	przedstawia proces powstawania i rozwoju miast	charakteryzuje strukturę społeczną mieszkańców miasta	ocenia rolę miast w rozwoju gospodarki średniowiecznej	na współczesnym planie miasta pokazuje jego elementy związane ze

	przedstawia organizację przestrzeni miejskiej definiuje termin: lokacja	charakteryzuje organizację wewnętrzną miasta (władze, organizacje rzemieślnicze)	wyjaśnia różnice w organizacji handlu lokalnego, międzynarodowego przedstawia rolę cechów i gildii	poprawnie posługuje się terminologią	średniowieczem; uzasadnia swoje decyzje przedstawia rolę Hanzy
26. Przemiany polityczne późnego średniowiecza	pokazuje na mapie obszar ekspansji Turków osmańskich wymienia przykładowe skutki ekspansji tureckiej w Europie	pokazuje na mapie zmiany polityczne, które zachodzą w wyniku ekspansji tureckiej przedstawia znaczenie upadku Konstantynopola	przedstawia zmiany polityczne w Europie XIV i XV w., które zaszyły w wyniku ekspansji tureckiej wymienia przykłady współpracy między państwami w walce z zagrożeniem tureckim	przedstawia zależności polityczne pomiędzy państwami europejskimi w XIV i XV w. przedstawia współpracę państw europejskich wobec zagrożenia tureckiego w XIV i XV w.	wyjaśnia, w jakich okolicznościach odwoływano się w XX w. do bitwy na Kosowym Polu
27. Społeczeństwo stanowe i kryzys późnego średniowiecza	definiuje stan przedstawia strukturę społeczeństwa stanowego wymienia przykładowe przyczyny kryzysu gospodarczo-społecznego w XIV w.	przedstawia przyczyny i skutki epidemii dżumy w XIV w. przedstawia pozycję poszczególnych stanów w państwie	wyjaśnia konsekwencje kryzysu demograficznego z II poł. XIV w. przedstawia proces kształtowania się stanów wymienia przyczyny wystąpień chłopskich w XIV w.	ocenia możliwości awansu społecznego w XIV–XV w. przedstawia związki między kryzysem demograficznym i gospodarczym a wystąpieniami chłopskimi w XIV w.	wymienia cechy monarchii stanowej przedstawia biogramy Filipa IV Pięknego i Jana bez Ziemi ze szczególnym uwzględnieniem ich roli w powstawaniu monarchii stanowych
VI. Polska w X–XIII wieku					
28. Państwo Mieszka I i Bolesława Chrobrego	pokazuje na mapie granice państwa piastowskiego ok. roku 1000 wymienia przyczyny chrztu Mieszka I przedstawia okoliczności i postanowienia zjazdu gnieźnieńskiego	pokazuje na mapie tereny przyłączone przez Mieszka I i siedziby biskupstw i arcybiskupstwa przedstawia wojny polsko-niemieckie za panowania Bolesława Chrobrego przedstawia skutki przyjęcia chrztu	pokazuje na mapie tereny przyłączone przez Bolesława Chrobrego wyjaśnia rolę św. Wojciecha w budowaniu struktur kościoła w Polsce wyjaśnia rolę koronacji	wyjaśnia, co miało wpływ na kształt stosunków polsko-niemieckich za pierwszych Piastów przedstawia rolę <i>Dagome iudex</i> ocenia rolę chrztu i organizacji kościelnej w umacnianiu władztwa pierwszych Piastów	przedstawia wyniki badań archeologicznych, które powiększają naszą wiedzę o początkach państwa polskiego
29. Kryzys i odbudowa monarchii wczesnopiastowskiej	pokazuje na mapie granice państwa piastowskiego ok. roku 1138 wymienia etapy odbudowy arcybiskupstwa gnieźnieńskiego	przedstawia proces odbudowy państwa polskiego przez Kazimierza Odnowiciela i Bolesława Śmiałego	przedstawia stosunki Kazimierza Odnowiciela, Bolesława Śmiałego i Bolesława Krzywoustego	przedstawia spór biskupa Stanisława z Bolesławem Śmiałym w kontekście znaczenia organizacji kościelnej dla	wyjaśnia przyczyny kryzysu monarchii wczesnopiastowskiej

	przedstawia ekspansję Bolesława Krzywoustego	przedstawia zmiany terytorialne monarchii wczesnopiastowskiej w czasie (straty terytorialne i odzyskanie utraconych terenów) przedstawia proces odbudowy arcybiskupstwa	z Niemcami, wyjaśniając, co wpływało na zmiany granicy polsko-niemieckiej ocenia, które działania Kazimierza Odnowiciela i Bolesława Śmiałego były ważne z punktu widzenia niezależności państwa	funkcjonowania państwa wczesnopiastowskiego przedstawia konsekwencje i kontrowersje związane ze sporem Bolesława Śmiałego z biskupem Stanisławem	
30. Państwo polskie w dobie rozbicia dzielnicowego	wymienia przykładowe przyczyny wydania statutu (testamentu) przez Bolesława Krzywoustego pokazuje na mapie poszczególne dzielnice i wymienia ich pierwszych władców pokazuje na mapie straty terytorialne Polski w okresie rozbicia dzielnicowego	przedstawia przyczyny wydania statutu (testamentu) przez Bolesława Krzywoustego przedstawia zagrożenia zewnętrzne państwa polskiego w okresie rozbicia dzielnicowego wymienia czynniki sprzyjające jednoczeniu ziem polskich w XIII w.	wyjaśnia cele wydania statutu (testamentu) Bolesława Krzywoustego przedstawia walki synów Bolesława Krzywoustego o władzę zwierzchnią przedstawia ekspansję zakonu krzyżackiego w XIII w. i związane z tym straty terytorialne	przedstawia walki książąt piastowskich o władzę zwierzchnią (Kraków) przedstawia ekspansję Mongołów i jej skutki dla ziem piastowskich wyjaśnia, co i dlaczego sprzyjało jednoczeniu ziem polskich w XIII w.	wyjaśnia, czy zasady testamentu Bolesława Krzywoustego były wyjątkiem, czy regułą w Europie Środkowo-Wschodniej przedstawia stosunki książąt mazowieckich i kujawskich z Litwinami, Prusami i Jaćwingami wyjaśnia ich wpływ na stosunki polsko - krzyżackie
31. Przemiany społeczno-gospodarcze na ziemiach polskich w XII–XIII w.	wymienia główne postanowienia aktów lokacyjnych wymienia przykładowe skutki kolonizacji na prawie niemieckim	przedstawia organizację władz we wsiach i miastach lokowanych na prawie niemieckim charakteryzuje układ przestrzenny miasta lokowanego na prawie niemieckim przedstawia podział społeczeństwa na stany	wyjaśnia przyczyny kolonizacji na prawie niemieckim wyjaśnia różnice między kolonizacją niemiecką a kolonizacją na prawie niemieckim przedstawia rolę cechów	wyjaśnia przyczyny kształtowania się stanów przedstawia rozwój gospodarczy ziem polskich i wskazuje, jaką rolę odgrywały w nim lokacje posługuje się poprawnie terminami wymienionymi w celach lekcji	charakteryzuje sytuację ludności żydowskiej w Polsce XIII – XIV w.
VII. Polska w XIV–XV wieku					
32. Zjednoczenie Polski	pokazuje na mapie ziemie, które mieli pod swoim panowaniem Przemysław II i Władysław Łokietek w 1320 r. wymienia skutki konfliktu polsko-krzyżackiego za panowania Władysława Łokietka	charakteryzuje stosunki polsko-krzyżackie za panowania Władysława Łokietka przedstawia działania Władysława Łokietka w celu zjednoczenia ziem polskich	przedstawia działania Wacława II w procesie jednoczenia ziem polskich wymienia problemów, z jakimi stykał się Władysław Łokietek, jednocząc ziemie polskie	wyjaśnia rolę koronacji w procesie jednoczenia ziem polskich z uwzględnieniem koronacji Przemysła II wyjaśnia przyczyny problemów, z jakimi stykał się Władysław Łokietek, jednocząc ziemie polskie	wyjaśnia, jaką władzę na Śląsku mieli królowie czescy pokazuje obszar Śląska, nad którym królowie czescy sprawowali zwierzchnictwo

33. Polska pod rządami Kazimierza Wielkiego i Andegawenów	pokazuje na mapie granice monarchii Kazimierza Wielkiego w roku 1370 wymienia skutki konfliktu polsko-krzyżackiego za panowania Kazimierza Wielkiego wymienia działania gospodarcze Kazimierza Wielkiego	przedstawia na mapie zmiany granicy polskiej w czasie panowania Kazimierza Wielkiego charakteryzuje politykę wewnętrzną Kazimierza Wielkiego w dziedzinie administracji i prawa wymienia postanowienia przywileju koszyckiego	charakteryzuje stosunki polsko-czeskie za panowania Kazimierza Wielkiego w kontekście jednoczenia ziem polskich i stosunków z Krzyżakami przedstawia okoliczności objęcia władzy przez Ludwika Węgierskiego poprawnie posługuje się terminem: Korona Królestwa Polskiego	ocenia, co było największym osiągnięciem i największą porażką Kazimierza Wielkiego charakteryzuje rządy Andegawenów w Polsce wyjaśnia, dlaczego monarchię Kazimierza Wielkiego nazywamy monarchią stanową	wyjaśnia, jakie korzyści odniosła Polska z ekspansji na Ruś Halicką wyjaśnia, dlaczego Ludwik Węgierski na Węgrzech uzyskał przydomek Wielki, a w Polsce jego panowanie jest oceniane źle
34. Pierwsi Jagiellonowie na polskim tronie	wymienia przykładowe przyczyny unii w Krewie wymienia postanowienia unii w Krewie wymienia postanowienia I pokoju toruńskiego wymienia skutki drugiej unii polsko-węgierskiej	przedstawia skutki unii w Krewie przedstawia przyczyny i przebieg wielkiej wojny z zakonem krzyżackim wymienia postanowienia przywileju jedlnieńskiego wymienia postanowienia przywileju krakowskiego wymienia przyczyny drugiej unii polsko-węgierskiej	charakteryzuje stosunki polsko-krzyżackie za panowania Władysława Jagiełły wymienia postanowienia unii w Horodle wyjaśnia, czy unia w Horodle była w pełni unią personalną	wymienia postanowienia przywileju czerwińskiego wyjaśnia przyczyny wydawania przywilejów szlacheckich przez Władysława Jagiełłę przedstawia okoliczności powołania na tron Kazimierza Jagiellończyka	przedstawia innych kandydatów do ręki Jadwigi i wymienia powody, z powodu których zostali odrzuceni przez możnych polskich przedstawia rolę Pawła Włodkowica w sporze z Krzyżakami
35. Polska w późnym średniowieczu	pokazuje na mapie obszar Prus Królewskich i Prus Zakonnych wymienia postanowienia II pokoju toruńskiego wymienia postanowienia przywileju cerekwicko-nieszawskiego i konstytucji <i>Nihil novi</i>	przedstawia przyczyny i przebieg wojny trzynastoletniej przedstawia postanowienia przywilejów, które prowadziły do wzrostu znaczenia politycznego szlachty przedstawia strukturę sejmu walnego	charakteryzuje politykę zagraniczną Kazimierza Jagiellończyka przedstawia postanowienia przywilejów, które prowadziły do wzrostu znaczenia gospodarczego szlachty charakteryzuje instytucję sejmu walnego i jego rolę	wyjaśnia, dlaczego ustrój, który powstał w Polsce, określamy mianem demokracji szlacheckiej ocenia politykę zagraniczną Kazimierza Jagiellończyka	wyjaśnia, dlaczego Elżbieta Rakuszanica jest nazywana matką królów przedstawia rolę jaką odegrali za panowania pierwszych Jagiellonów: biskup Zbigniew Oleśnicki, Filip Kallimach, Jan Długosz
VIII. Kultura średniowiecza					
36. Kultura umysłowa wieków średnich	wymienia cechy kultury rycerskiej wymienia przykładowe dzieła literatury średniowiecznej	przedstawia cechy kultury średniowiecza charakteryzuje nurt filozofii średniowiecznej – scholastykę	przedstawia rolę św. Tomasza z Akwinu w kulturze średniowiecza	wyjaśnia rolę pisma w kulturze średniowiecza ocenia zasięg społeczny oddziaływania średniowiecznej literatury	przedstawia rolę uniwersytetów charakteryzuje literaturę średniowiecza tworzoną

	wymienia gatunki literackie średniowiecza		wyjaśnia wpływ klasztorów na rozwój kultury średniowiecznej wyjaśnia wpływ dworów na rozwój kultury średniowiecznej		w językach narodowych związaną z kulturą dworską i plebejską
37. Sztuka i architektura średniowiecza	wymienia przykładowe zabytki romańskie w odniesieniu do swojego regionu wymienia przykładowe zabytki gotyckie w odniesieniu do swojego regionu	wymienia przykładowe cechy stylu romańskiego w architekturze wymienia przykładowe cechy stylu gotyckiego w architekturze	w budowlach romańskich i gotyckich potrafi wskazać cechy stylu romańskiego i gotyckiego przedstawia zasięg terytorialny i czas trwania stylu romańskiego i gotyckiego	charakteryzuje rzeźbę i malarstwo romańskie charakteryzuje rzeźbę i malarstwo gotyckie porównuje styl romański i gotycki, wskazując różnice między nimi	wymienia epokę, w której nawiązywano do stylu romańskiego i gotyckiego w architekturze charakteryzuje styl neoromański i neogotycki na przykładach
38. Kultura średniowiecznej Polski	wymienia cechy średniowiecznej kultury polskiej wymienia przykładowe zabytki sztuki i piśmiennictwa średniowiecznego z Polski wymienia najstarsze kroniki polskie	wskazuje podobieństwa między średniowieczną kulturą polską a europejską wymienia zabytki piśmiennictwa w języku polskim zna postaci Janka z Czarnkowa i Jana Długosza	przedstawia rozwój nauki polskiej w średniowieczu i wyjaśnia rolę Akademii Krakowskiej w tym procesie przedstawia rolę klasztorów i zgromadzeń zakonnych w rozwoju kultury średniowiecznej w Polsce wskazuje związki kultury polskiego średniowiecza z kulturą europejską	wskazuje różnice między kulturą polskiego średniowiecza a kulturą europejską zwraca uwagę na wyjątkowość niektórych zabytków sztuki średniowiecza w Polsce i wyjaśnia, na czym ona polega	wyjaśnia, dlaczego mówimy o Akademii Krakowskiej i Uniwersytecie Jagiellońskim przedstawia dorobek uczonych polskich wymienionych w rozdziale

Wymagania edukacyjne. Klasa 2. Zakres podstawowy. Nowa edycja

Temat lekcji	Ocena				
	dopuszczająca	dostateczna	dobra	Bardzo dobra	celująca
I. Początki świata nowożytnego					
1. Nowe perspektywy: odrodzenie	wymienia cechy renesansu przedstawia poglądy Niccolo Machiavelliego przedstawia osiągnięcia Mikołaja Kopernika	wymienia cechy humanizmu przedstawia poglądy Tomasza Morusa wymienia cechy literatury renesansu	charakteryzuje czynniki sprzyjające rozwojowi renesansu i humanizmu charakteryzuje literaturę renesansu	wyjaśnia, dlaczego renesans rozpoczął się w miastach włoskich przedstawia proces rozprzestrzeniania się idei renesansu	porównuje sylwetki Erazma z Rotterdamu i Leonarda da Vinci jako ludzi renesansu

2. Sztuka renesansu	wymienia przykładowe cechy architektury renesansowej wymienia przykładowych twórców renesansu	rozpoznaje zabytki architektury renesansowej wymienia przykładowych twórców renesansu i niektóre ich dzieła	przedstawia cechy rzeźby i malarstwa renesansowego charakteryzuje rolę mecenatu papieskiego w rozwoju sztuki renesansu	charakteryzuje rolę mecenatu świeckiego w rozwoju sztuki renesansu porównuje rolę, jaką odgrywała sztuka w średniowieczu i renesansie	przedstawia różnice i podobieństwa architektury i malarstwa renesansowego w różnych regionach Europy
3. Europejczycy odkrywają daleki świat	pokazuje na mapie trasy wypraw i obszary odkryte przez Portugalczyków i Hiszpanów wymienia przykładowe przyczyny wielkich odkryć geograficznych	dzieli przykładowe przyczyny wielkich odkryć geograficznych na społeczne, gospodarcze i kulturalne wymienia zmiany techniczne i wynalazki, które pozwoliły Europejczykom na podróże dalekomorskie	wymienia przyczyny wielkich odkryć geograficznych dzieląc je na: polityczne, gospodarczo-społeczne i kulturalne; wyjaśnia, w jaki sposób zmiany techniczne umożliwiły Europejczykom podróże dalekomorskie	ocenia, czy zostały zrealizowane cele, które stawiano przed odkrywcami wyjaśnia, dlaczego Portugalczycy i Hiszpanie jako pierwsi rozpoczęli wyprawy odkrywcze	przedstawia działalność księcia Henryka Żeglarza i jej wpływ na odkrycia Portugalczyków przedstawia wybrane kultury prekolumbijskie
4. Jak odkrycia geograficzne zmieniły Europę i świat	wymienia inne państwa, które włączyły się do ekspansji kolonialnej przedstawia rozwój handlu w epoce nowożytnej	wymienia skutki wielkich odkryć geograficznych dla Europy wyjaśnia pojęcie rewolucji cen	wymienia skutki wielkich odkryć geograficznych dla Nowego Świata	wyjaśnia wpływ wielkich odkryć geograficznych na przemiany w gospodarce europejskiej	porównuje wyobrażenia Europejczyków o nieznanach ludach w XV w. i współcześnie
5. Podział zachodniego chrześcijaństwa	pokazuje na mapie zasięg wyznań protestanckich przedstawia zasady wyznań protestanckich: luteranizmu, kalwinizmu wymienia postanowienia pokoju augsburskiego i edyktu nantejskiego	wymienia przykładowe przyczyny reformacji przedstawia organizację kościołów protestanckich: luterńskiego, kalwińskiego przedstawia powstanie kościoła anglikańskiego	przedstawia związki pomiędzy przyczynami reformacji religijnymi, gospodarczo-społecznymi i politycznymi; porównuje zasady i organizację kościołów protestanckich: luterńskiego i kalwińskiego	wyjaśnia, jaki wpływ na sukcesy reformacji miała sytuacja w Kościele katolickim w XVI w.; wyjaśnia, dlaczego wyznanie kalwińskie uzyskało poparcie w Niderlandach	porównuje postanowienia pokoju augsburskiego i edyktu nantejskiego
6. Kościół katolicki wobec wyzwań reformacji	wymienia przykładowe postanowienia soboru trydenckiego wymienia przykładowe formy działalności jezuitów	wymienia postanowienia soboru trydenckiego; wymienia formy działalności jezuitów charakteryzuje działalność Świętej Inkwizycji wyjaśnia, co to był <i>Indeks Ksiąg Zakazanych</i>	dzieli postanowienia soboru trydenckiego na dotyczące doktryny wiary i reformy kleru; ocenia, które z nich były reakcją na zarzuty protestantów wobec Kościoła katolickiego	przedstawia rolę sztuki w propagowaniu wiary charakteryzuje działalność misyjną jezuitów i ich stosunek do miejscowych kultur	porównuje wystroj zboru protestanckiego i kościoła katolickiego i wyjaśnia przyczyny różnic

II. Rzeczpospolita w XVI stuleciu					
7. Rzeczpospolita i państwa ościennie	wymienia przyczyny wojny z Zakonem Krzyżackim wymienia postanowienia pokoju krakowskiego (hołd pruski) pokazuje na mapie tereny Inflant i ziemie, które przypadły Polsce i Litwie po sekularyzacji Zakonu Kawalerów Mieczowych	wymienia przyczyny i skutki wojny o Inflanty w XVI w. wymienia więzi, jakie łączyły Jagiellonów i Habsburgów przedstawia konsekwencje układu dynastycznego zawartego między Jagiellonami a Habsburgami	pokazuje na mapie obszary sporne między Jagiellonami a Turcją wymienia przyczyny konfliktu z Rosją przedstawia znaczenie bitwy pod Orszą przedstawia wojnę o Inflanty jako element rywalizacji o wpływy nad Bałtykiem	wyjaśnia, na czym polegał program dominium Maris Baltici przedstawia działania ostatnich Jagiellonów (oprócz wojny o Inflanty), które miały na celu jego realizację przedstawia proces inkorporacji Mazowsza do Korony ocenia politykę zagraniczną ostatnich Jagiellonów	przedstawia stosunki ostatnich Jagiellonów z Gdańskiem i rolę tego miasta w realizacji programu dominium Maris Baltici
8. Demokracja szlachecka Rzeczpospolita Obojga Narodów	wymienia uprawnienia sejmu wymienia postanowienia unii lubelskiej wymienia przykładowe sukcesy ruchu egzekucyjnego	przedstawia rozwarstwienie stanu szlacheckiego w Polsce; wymienia przyczyny przekształcenia unii personalnej w unię realną wyjaśnia, jaką rolę odegrała konstytucja <i>Nihil novi</i> w procesie kształtowania się demokracji szlacheckiej	przedstawia pozycję polityczną szlachty przedstawia strukturę i sposób obradowania sejmu charakteryzuje problemy związane z zawarciem unii lubelskiej	wyjaśnia genezę powstania szlacheckiego ruchu egzekucyjnego; wyjaśnia, dlaczego ustrój Rzeczypospolitej w XVI w. nazywa się demokracją szlachecką	przedstawia pozycję i uprawnienia króla w systemie demokracji szlacheckiej
9. Pierwsi królowie elekcyjni	wymienia postanowienia artykułów henrykowskich przedstawia sposób wyboru króla po śmierci Zygmunta Augusta wymienia przykładowych kandydatów do tronu polskiego w czasie pierwszej wolnej elekcji pokazuje na mapie tereny przyłączone do Rzeczypospolitej przez Stefana Batorego	przedstawia organizację wolnych elekcji po wygaśnięciu dynastii Jagiellonów wymienia dokumenty, które musiał zaprzysiąc nowo wybrany władca wymienia przyczyny i skutki wojen Stefana Batorego z Rosją pokazuje na mapie wyprawy Stefana Batorego na Rosję	wyjaśnia, w jaki sposób szlachta zabezpieczyła swoje prawa przed dążeniami absolutystycznymi kandydatów do tronu polskiego przedstawia cele polityki zagranicznej Stefana Batorego i ocenia ich realizację	charakteryzuje elekcję Henryka Walezego	przedstawia stosunki Stefana Batorego z Gdańskiem charakteryzuje rolę Jana Zamoyskiego u boku Stefana Batorego
10. Rzeczpospolita Obojga Narodów – narody i religie	wymienia przyczyny reformacji w Rzeczypospolitej	przedstawia strukturę społeczną, etniczną	wymienia grupy społeczne, które przyjęły luteranizm	przedstawia sytuację demograficzną w Rzeczypospolitej w XVI	uzasadnia, stwierdzenie, że Rzeczpospolita była państwem bez stosów,

	wymienia wyznania protestanckie, które stały się popularne wśród społeczeństwa Rzeczypospolitej wymienia przykładowe narody zamieszkujące Rzeczpospolitą w XVI w. wymienia najważniejsze postanowienie konfederacji warszawskiej	i wyznaniową Rzeczypospolitej w XVI wskazuje na związki między grupą etniczną a wyznaniem wymienia postanowienia konfederacji warszawskiej	i te, które przyjęły kalwinizm wyjaśnia, na czym polegała wyjątkowość konfederacji warszawskiej na tle stosunków religijnych w Europie	wyjaśnia, które wyznania protestanckie cieszyły się popularnością w poszczególnych grupach społeczeństwa Rzeczypospolitej wyjaśnia, dlaczego arianie nie byli popularni wśród szlachty	przywołując różnorodne argumenty
11. Gospodarka Rzeczypospolitej Obojga Narodów	pokazuje na mapie obszar Rzeczypospolitej i rejony wydobywania surowców i kierunki handlu wymienia towary eksportowane i importowane przez Rzeczpospolitą wymienia przyczyny kształtowania się folwarku pańszczyźnianego	przedstawia proces powiększania ziemi folwarcznej wymienia grupy, kosztem których szlachcic zwiększał areał folwarku przedstawia pozycję Gdańska w handlu Rzeczypospolitej przedstawia rolę handlu zbożem dla rozwoju gospodarczego Rzeczypospolitej	wyjaśnia przyczyny kształtowania się folwarku pańszczyźnianego z uwzględnieniem sytuacji gospodarczej na Zachodzie Europy wymienia ograniczenia nakładane na chłopów przez szlachtę charakteryzuje pozycję miast i mieszczaństwa w Rzeczypospolitej	wyjaśnia, które regiony najbardziej korzystały na handlu zbożem ocenia bilans handlowy Rzeczypospolitej wyjaśnia przyczyny ograniczeń nakładanych na chłopów przez szlachtę porównuje gospodarkę rolną w Europie Zachodniej i Wschodniej	wyjaśnia, dlaczego szlachta nakładała ograniczenia na mieszczan ocenia możliwości rozwoju miast w gospodarce folwarczno-pańszczyźnianej
12. Kultura złotego wieku	wymienia cechy architektury renesansowej w Polsce oraz przykładowe zabytki wymienia przykładowych pisarzy odrodzenia w Polsce i ich dzieła	wymienia cechy sztuki renesansowej w Polsce oraz przykładowe zabytki rozpoznaje budowle renesansowe przedstawia rolę Krakowa jako ośrodka kulturowego i naukowego	przedstawia rolę mecenatu królewskiego i magnackiego w rozwoju kultury polskiego odrodzenia porównuje poglądy na państwo i społeczeństwo Andrzeja Frycza Modrzewskiego, Stanisława Orzechowskiego	charakteryzuje czynniki, które sprzyjały rozwojowi humanizmu i renesansu na ziemiach Rzeczypospolitej ocenia rolę fundacji Zamościa Jana Zamoyskiego w rozwoju kultury w Rzeczypospolitej w epoce odrodzenia	przedstawia wkład protestantów w rozwój kultury polskiej epoki renesansu wymienia przykładowych twórców i zabytki związane z kręgiem protestanckim
III. Europa w XVII wieku					
13. „Państwo to ja”. Absolutyzm francuski	wymienia przykładowe kompetencje monarchy definiuje pojęcie racja stanu	wyjaśnia, na kim opierał się monarcha wprowadzając absolutyzm	wymienia działania podejmowane w celu centralizacji władzy i ujednolicenia państwa francuskiego	przedstawia pozycję monarchy w monarchii absolutnej	przedstawia oddziaływanie dworu w Wersalu na inne dwory europejskie

14. Rewolucja i triumf monarchii parlamentarnej w Anglii	wymienia przyczyny rewolucji w Anglii wymienia skutki chwalebnej rewolucji wymienia dokumenty, które ukształtowały ustrój w Anglii na przełomie XVII/XVIII w. wymienia przykładowe cechy monarchii parlamentarnej w Anglii na przełomie XVII i XVIII	wymienia zmiany, które zaszły w Anglii w wyniku wojny domowej wymienia przyczyny chwalebnej rewolucji; wymienia cechy monarchii parlamentarnej w Anglii na przełomie XVII i XVIII porównuje uprawnienia monarchy we Francji i w Anglii w końcu XVII w.	przedstawia stosunki pierwszych Stuartów z parlamentem i wyjaśnia przyczyny konfliktów przedstawia rolę Olivera Cromwella po rewolucji angielskiej przedstawia pozycję i uprawnienia parlamentu w Anglii na przełomie XVII i XVIII w.	przedstawia rolę Olivera Cromwella w trakcie rewolucji angielskiej przedstawia pozycję i uprawnienia króla w Anglii i wzajemne relacje króla i parlamentu na przełomie XVII i XVIII w. przedstawia zasady ustrojowe panujące we Francji i w Anglii w XVII	wyjaśnia sformułowanie, że w Anglii król panuje a nie rządzi porównuje pozycję i uprawnienia parlamentu angielskiego (przełom XVII i XVIII w.) i sejmu polskiego (koniec XVI w.)
15. Wojna trzydziestoletnia. Rywalizacja mocarstw w XVII w.	wymienia przykładowe przyczyny wojny trzydziestoletniej	wymienia przyczyny wojny trzydziestoletniej	wymienia skutki wojny trzydziestoletniej, dzieląc je na religijne, ustrojowe i polityczne	przedstawia, w jaki sposób wojna dotknęła ludność cywilną	wyjaśnia związki pomiędzy przyczynami religijnymi, politycznymi i gospodarczymi wojny
16. Kultura europejska w XVII w.	definiuje pojęcia racjonalizmu, empiryzmu wymienia cechy architektury baroku i przykłady zabytków wymienia pisarzy doby baroku i ich dzieła	wymienia cechy sztuki baroku i przykłady zabytków rozpoznaje dzieła sztuki barokowej wymienia przykładowych kompozytorów doby baroku i ich dzieła	porównuje różne sposoby badawcze, które rozwinęły się w XVII w. przedstawia literaturę i muzykę doby baroku	porównuje różne nurty w sztuce baroku przedstawia rolę Francji i Niderlandów w rozwoju kultury epoki baroku	przedstawia osiągnięcia naukowe i wynalazki XVII w.
IV. Rzeczpospolita w dobie wojen XVII w.					
17. Konflikty Rzeczypospolitej w I poł. XVII w.	pokazuje na mapie zmiany terytorialne po wojnach polsko-szwedzkich w I poł. XVII pokazuje na mapie zmiany terytorialne po wojnach z Rosją w I poł. XVII w. wymienia przyczyny wojen polsko-szwedzkich w I poł. XVII	pokazuje na mapie miejsca najważniejszych bitew z Rosją i Turcją w I poł. XVII w.; pokazuje na mapie miejsca najważniejszych bitew z wojen polsko-szwedzkich w I poł. XVII wymienia skutki wojen polsko-szwedzkich w I poł. XVII w. wymienia przyczyny wojen z Rosją i Turcją w I poł. XVII w.	charakteryzuje dymitriady, wyjaśnia, dlaczego nie są one traktowane jako wojna Rzeczypospolitej z Rosją przedstawia warunki umowy Stanisława Żółkiewskiego z bojarami rosyjskimi przedstawia międzynarodowe uwarunkowania wojen polsko-szwedzkich w I poł. XVII w.	ocenia szanse realizacji umowy Stanisława Żółkiewskiego z bojarami wyjaśnia wpływ sytuacji międzynarodowej na postanowienia rozejmów zawieranych ze Szwecją wyjaśnia wpływ sytuacji międzynarodowej na wybuch wojny Rzeczypospolitej z Turcją	porównuje działalność dwóch hetmanów: Jana Karola Chodkiewicza i Stanisława Żółkiewskiego
18. Kozacy, Moskwa i Rzeczpospolita	pokazuje na mapie zasięg powstania Chmielnickiego	wymienia przyczyny powstania Chmielnickiego	przedstawia różnorodność konfliktów na Ukrainie	ocenia, która z ugód dawała największe	wyjaśnia, w jakich okolicznościach

w II poł. XVII w.	i najważniejsze bitwy pokazuje na mapie zmiany terytorialne po wojnie z Rosją w II poł. XVII w.	wymienia przyczyny wojny z Rosją w II poł. XVII w.	i wskazuje na ich związek z wybuchem powstania Chmielnickiego	uprawnienia ludności ruskiej i jakie były szanse na ich realizację; ocenia skutki wojen z Rosją	powrócono do koncepcji Rzeczypospolitej Trojga Narodów
19. Rzeczpospolita i Szwecja: potop	pokazuje na mapie zasięg potopu szwedzkiego i miejsca najważniejszych bitew wymienia przyczyny potopu szwedzkiego wymienia postanowienia pokoju w Oliwie	charakteryzuje postawy szlachty wobec Szwedów w czasie potopu szwedzkiego wymienia sojuszników polskich w trakcie potopu szwedzkiego	przedstawia postanowienia układu w Radnot przedstawia okoliczności podpisania i postanowienia traktatów welawsko-bydgoskich	ocenia skutki wojen ze Szwedami dla Rzeczypospolitej biorąc pod uwagę kwestie polityczne, gospodarcze i kulturalne	porównuje postępowanie wobec Szwedów Janusza Radziwiłła i Stefana Czarnieckiego ocenia, przez kogo Janusz Radziwiłł może być uważany za patriotę, a przez kogo za zdrajcę
20. Rzeczpospolita i imperium osmańskie. Wiktoria wiedeńska	pokazuje na mapie obszary zajęte przez Imperium Osmańskie pokazuje na mapie miejsca bitew z Turkami w II poł. XVII w.	wymienia przyczyny wojen z Turcją w II poł. XVII w. pokazuje na mapie zmiany terytorialne po wojnach z Turcją	porównuje postanowienia traktatu w Buczaczu i rozejmu w Żurawnie przedstawia znaczenie wiktorii wiedeńskiej	przedstawia postawy Tatarów zamieszkujących Rzeczpospolitą w czasie wojen z Turcją	daje przykłady przedstawiania wiktorii wiedeńskiej w literaturze i sztuce
21. Rzeczpospolita w XVII w. – kryzys państwa	wymienia przykładowe skutki gospodarczo-społeczne wojen XVII-wiecznych dla Rzeczypospolitej wymienia przykładowe reformy ustrojowe proponowane przez królów z dynastii Wazów	charakteryzuje sytuację majątkową magnaterii; przedstawia funkcjonowanie sejmu walnego w XVII w. i wyjaśnia, co utrudniało przyjmowanie konstytucji	przedstawia reakcję szlachty na reformy ustrojowe proponowane przez Wazów wymienia czynniki, które przyczyniły się do wzrostu pozycji magnaterii w Rzeczypospolitej wymienia przyczyny zawarcia i postanowienia unii brzeskiej	wyjaśnia, jak wojny XVII w. prowadzone przez Rzeczpospolitą wpłynęły na sytuację religijną w państwie ocenia, czy w II poł. XVII w. możemy mówić o oligarchii magnackiej jako formie ustroju Rzeczypospolitej	wyjaśnia, czy Piotr Skarga mógł wspierać i w jaki sposób projekty reform ustrojowych Zygmunta III Wazy
22. Kultura Rzeczypospolitej w XVII w.	wymienia cechy architektury baroku i podaje przykładowe zabytki z terenu Rzeczypospolitej wymienia cechy sarmatyzmu	wymienia cechy sztuki baroku i podaje przykładowe zabytki z terenów Rzeczypospolitej rozpoznaje budowle barokowe z terenów Rzeczypospolitej wymienia gatunki literackie	przedstawia wpływy wschodnie w kulturze sarmackiej wymienia tematykę i cechy charakterystyczne piśmiennictwa polskiego epoki baroku oraz twórców	wyjaśnia, w jaki sposób ideologia sarmatyzmu wpływała na obyczajowość szlachty wyjaśnia, w jaki sposób sytuacja polityczna wpływała na postawy i przekonania szlachty	ocenia, na ile <i>Nowe Ateny...</i> księdza Benedykta Chmielowskiego oddają poziom wykształcenia szlachty polskiej XVII w.

23. Postęp techniczny i przemiany gospodarcze w XVIII stuleciu	wymienia czynniki, które sprzyjały wzrostowi demograficznemu w XVIII w. wymienia wynalazki XVIII-wieczne	wymienia zmiany, które zaszły w rolnictwie w XVIII w. wyjaśnia, jaką rolę w rozwoju przemysłu odegrała maszyna parowa wymienia założenia liberalizmu ekonomicznego	wyjaśnia, w jaki sposób warunki życia i przemiany w rolnictwie wpłynęły na wzrost demograficzny w XVIII wyjaśnia związki między zmianami w rolnictwie a rewolucją przemysłową wymienia skutki przemian gospodarczych w XVIII w.	wyjaśnia, dlaczego do przemian gospodarczych na szeroką skalę najwcześniej doszło w Wielkiej Brytanii przedstawia przemiany w transporcie w XVIII w. przedstawia przemiany w przemyśle w XVIII w. i ich wpływ na życie ludzi	ocenia metody stosowane przez Edwarda Jennera przy szukaniu szczepionki; wyjaśnia kim byli luddyci i jaki był cel ich działania
24. Oświecenie w Europie	wymienia idee oświecenia przedstawia poglądy Monteskiusza wymienia cechy kultury klasycystycznej	wymienia sposoby propagowania idei oświecenia przedstawia poglądy Jean Jacques'a Rousseau podaje definicję absolutyzmu oświeconego	wyjaśnia przyczyny rozwoju filozofii oświecenia porównuje poglądy filozofów oświecenia na władzę wymienia przykładowe dzieła sztuki klasycystycznej	przedstawia poglądy filozofów oświecenia na religię przedstawia rolę <i>Encyklopedii</i> ... i salonów filozoficznych w rozwoju myśli oświeceniowej charakteryzuje absolutyzm oświecony	przedstawia rolę salonów literackich i kobiet je prowadzących w rozwoju kultury epoki oświecenia przedstawia rozwój nauki i oświaty w epoce oświecenia
25. Rosja w XVIII w. – początki mocarstwa	wymienia przykładowe reformy przeprowadzone w Rosji wymienia cele wojny północnej stawiane przez Rosję pokazuje na mapie ekspansję terytorialną Rosji	dzieli przeprowadzone przez Piotra I reformy na administracyjne, wojskowe i kulturalne przedstawia rolę Petersburga wymienia reformy Katarzyny II i wskazuje, w jakich dziedzinach kontynuowała ona reformy Piotra I	przedstawia cele wprowadzania poszczególnych grup reform w Rosji; wyjaśnia, na czym polegał proces europeizacji Rosji podjęty przez Piotra I przedstawia przebieg i skutki wojny północnej	charakteryzuje politykę carów wobec cerkwi prawosławnej wyjaśnia, na czym polegała idea Moskwy jako Trzeciego Rzymu uzasadnia, że mimo przeprowadzanych reform w przypadku Rosji możemy w dalszym ciągu mówić o samodzierżawiu	wyjaśnia, dlaczego Petersburg był nazywany Wenecją Północy a Katarzyna II – Semiramidą Północy
26. Absolutyzm oświecony w Prusach i Austrii w XVIII w.	wymienia przykładowe reformy przeprowadzone w Prusach i Austrii pokazuje na mapie obszar Prus w końcu XVIII w.	dzieli reformy przeprowadzone w Prusach i Austrii na administracyjne, gospodarcze i związane z epoką oświecenia wyjaśnia, które reformy w Prusach wzmacniały ich pozycję międzynarodową; charakteryzuje politykę józefinizmu	przedstawia cele wprowadzania poszczególnych grup reform w Prusach i Austrii wyjaśnia w jaki sposób przeprowadzane reformy wpływały na wzmocnienie władzy monarszej	wyjaśnia, jakie znaczenie gospodarcze miały tereny zajęte przez Prusy w XVIII wyjaśnia, jak Fryderyk II i Józef II widzieli rolę władcy	porównuje politykę Marii Teresy wobec Czechów i Węgrów; wyjaśnia, co było przyczyną różnic

27. Powstanie Stanów Zjednoczonych	wymienia przyczyny rewolucji amerykańskiej pokazuje na mapie najważniejsze miejsca bitew z udziałem Polaków wymienia federalne organy władzy i przykładowe ich kompetencje	przedstawia organizację kolonii angielskich w poł. XVIII w. przedstawia politykę Wielkiej Brytanii wobec kolonii wymienia kompetencje federalnych organów władzy i charakteryzuje wzajemne relacje między nimi	wyjaśnia, w jaki sposób polityka gospodarcza Wielkiej Brytanii wobec kolonii doprowadziła do konfliktu kolonii z metropolią wyjaśnia wpływ idei oświecenia na stosunki kolonii z Wielką Brytanią przedstawia realizację idei oświeceniowych w <i>Deklaracji Niepodległości</i>	charakteryzuje różne przyczyny wojny o niepodległość i wskazuje na związki między nimi przedstawia stosunek państw i społeczeństw Europy do wojny o niepodległość Stanów Zjednoczonych przedstawia realizację idei oświeceniowych w Konstytucji Stanów Zjednoczonych	prezentuje sylwetki Ojców Założycieli;
28. Naród przeciw królowi. Rewolucja francuska	wymienia przykładowe przyczyny Wielkiej Rewolucji Francuskiej wymienia postanowienia Deklaracji Praw Człowieka i Obywatela wymienia organy władzy i ich kompetencje wprowadzone na mocy konstytucji z 1791 r. wymienia przyczyny wojny z Austrią; wymienia kluby polityczne z czasów Wielkiej Rewolucji Francuskiej	dzieli przyczyny Wielkiej Rewolucji Francuskiej na ustrojowe, gospodarcze i społeczne przedstawia proces kształtowania się Konstytuanty przedstawia rolę klubów politycznych przedstawia okoliczności wprowadzenia we Francji republiki	wskazuje przykładowe związki przyczynowo-skutkowe między różnymi wydarzeniami, które doprowadziły do wybuchu Wielkiej Rewolucji Francuskiej wyjaśnia wpływ idei oświeceniowych na wybuch Wielkiej Rewolucji Francuskiej; wymienia przykładowe przemiany społeczno-gospodarcze, które zaszły we Francji w latach 1789-1790 przedstawia realizację idei oświeceniowych w dokumentach przyjętych przez Konstytuantę przedstawia przebieg wojny Francji z I koalicją	wskazuje związki przyczynowo-skutkowe między różnymi wydarzeniami, które doprowadziły do wybuchu Wielkiej Rewolucji Francuskiej wymienia przemiany społeczno-gospodarcze, które zaszły we Francji w latach 1789-1790 wyjaśnia, które ze zmian społeczno-gospodarczych likwidowały przyczyny Wielkiej Rewolucji Francuskiej wyjaśnia wpływ wojny Francji z I koalicją na utworzenie republiki i działania Konwentu	wyjaśnia znaczenie symboli Wielkiej Rewolucji Francuskiej wymienia kręgi cywilizacyjne, z których niektóre z nich się wywodziły
29. Francja republiką	wyjaśnia, na czym polegał terror jakobiński wymienia postanowienia konstytucji dyktatoratu	wymienia przyczyny zamachu thermidoriańskiego wymienia zmiany, jakie zaszły w społeczeństwie francuskim w wyniku	wyjaśnia, dlaczego w czasie wojny z I koalicją wzrosła pozycja jakobinów charakteryzuje stosunek jakobinów do religii i Kościoła katolickiego	przedstawia opór społeczeństwa francuskiego wobec rządów jakobinów przedstawia związki między dokumentami	interpretuje źródła ikonograficzne związane z dyktaturą jakobinów ocenia znaczenie Wielkiej Rewolucji Francuskiej

		Wielkiej Rewolucji Francuskiej	przedstawia różne oceny Wielkiej Rewolucji Francuskiej; przedstawia znaczenie Wielkiej Rewolucji Francuskiej	wydawanymi w czasie Wielkiej Rewolucji Francuskiej a przemianami społecznymi i życia politycznego we Francji	
VI. Rzeczpospolita w XVIII wieku					
30. Rzeczpospolita w dobie unii polsko-saskiej	wymienia postanowienia sejmu niemego wymienia przykładowe zmiany w kulturze w epoce saskiej	przedstawia przebieg elekcji Augusta II przedstawia udział Rzeczypospolitej w wojnie północnej	przedstawia przykłady ingerowania Rosji w wewnętrzne sprawy Rzeczypospolitej porównuje projekty reform przedstawione przez Stanisława Leszczyńskiego i Stanisława Konarskiego wyjaśnia rolę mecenatu królewskiego w rozwoju kultury oświecenia	charakteryzuje stosunki między szlachtą a Augustem przedstawia sytuację gospodarczą Rzeczypospolitej w I poł. XVIII w.	wyjaśnia, czy w I poł. XVIII w. możemy w dalszym ciągu traktować Rzeczpospolitą jako podmiot w stosunkach międzynarodowych
31. Próby reform i pierwszy rozbiór Rzeczypospolitej	wymienia przykładowe reformy przeprowadzone w pierwszych latach Stanisława Augusta Poniatowskiego wymienia prawa kardynalne pokazuje na mapie tereny utracone przez Rzeczpospolitą podczas I rozbioru	wyjaśnia, w jakich dziedzinach przeprowadzono reformy w pierwszych latach panowania Stanisława Augusta i dlaczego wymienia przyczyny konfederacji barskiej przedstawia okoliczności uchwalenia praw kardynalnych	przedstawia stosunek szlachty do konieczności przeprowadzenia reform ustrojowych w Rzeczypospolitej i wyjaśnia, co wpływało na jej stanowisko wymienia działania Rosji, które świadczą o jej ingerencji w wewnętrzne sprawy Rzeczypospolitej przedstawia skutki konfederacji barskiej	wyjaśnia, dlaczego sprawa dysydentów była łatwym pretekstem dla państw ościennych do ingerowania w wewnętrzne sprawy Rzeczypospolitej przedstawia argumenty państw zaborczych uzasadniające I rozbiór Rzeczypospolitej i reakcję Polaków	przedstawia, w jaki sposób Francja i Turcja wsparły konfederację barską wyjaśnia, dlaczego Francja i Turcja wspierały Polaków przeciw Rosji ocenia, które z państw zaborczych odniosło największe korzyści z rozbioru
32. Kultura doby oświecenia w Rzeczypospolitej	przedstawia zmiany w programach nauczania w szkołach w I poł. XVIII przedstawia działalność i znaczenie Komisji Edukacji Narodowej wymienia przykłady dzieł sztuki z XVIII w. i ich twórców	wskazuje przemiany oświeceniowe w programach szkolnych wyjaśnia rolę mecenatu Stanisława Augusta Poniatowskiego w rozwoju sztuki w II poł. XVIII w. przedstawia działalność	charakteryzuje rozwój szkolnictwa w XVIII w. wskazuje przemiany oświeceniowe w szkolnictwie Rzeczypospolitej przedstawia rozwój kultury Rzeczypospolitej XVIII w.	wyjaśnia związki między kulturą a życiem politycznym w Rzeczypospolitej XVIII	przedstawia rolę Warszawy jako ośrodka kulturalnego XVIII-wiecznej Rzeczypospolitej przedstawia wpływ mecenatu magnackiego na rozwój kultury

		i znaczenie Towarzystwa Ksiąg Elementarnych			
33. Sejm Wielki i drugi rozbiór Rzeczypospolitej	wymienia przykłady działania Rady Nieustającej wymienia stronnictwa działające w czasie Sejmu Wielkiego i najważniejsze punkty ich programów wymienia najważniejsze postanowienia Konstytucji 3-go Maja pokazuje na mapie tereny, które utraciła Rzeczpospolita w czasie II rozbioru	przedstawia strukturę Rady Nieustającej charakteryzuje sytuację międzynarodową Rzeczypospolitej w czasie obrad Sejmu Wielkiego wymienia postanowienia konstytucji o miastach i Konstytucji 3-go Maja wskazuje nawiązania do myśli oświeceniowej w uchwałach Sejmu Wielkiego wymienia skutki konfederacji targowickiej	wyjaśnia, jaką rolę miała odgrywać Rada Nieustająca wyjaśnia, jak sytuacja międzynarodowa wpłynęła na swobodę podejmowania decyzji na sejmie czteroletnim wymienia reformy Sejmu Wielkiego i ocenia szanse ich wprowadzenia w życie wymienia przyczyny podpisania konfederacji targowickiej i jej przywódców	przedstawia okoliczności uchwalenia konstytucji o miastach i wyjaśnia, jakie zmiany w funkcjonowaniu państwa mogła przynieść jej pełna realizacja przedstawia przebieg konfederacji targowickiej, wojny w obronie Konstytucji 3-go Maja przedstawia okoliczności II rozbioru Rzeczypospolitej	ocenia, czy działania i ustępstwa Stanisława Augusta Poniatowskiego przyniosły oczekiwane przez króla efekty
34. Insurekcja kościuszkowska. Upadek państwa	wymienia przyczyny insurekcji kościuszkowskiej pokazuje na mapie miejsca walk w trakcie insurekcji kościuszkowskiej pokazuje na mapie podział Rzeczypospolitej w wyniku trzeciego rozbioru	wymienia skutki insurekcji kościuszkowskiej wymienia postanowienia uniwersału połanieckiego ocenia, które z państw rozbiorowych osiągnęło największe korzyści z zajętych ziem Rzeczypospolitej	charakteryzuje sytuację polityczną Rzeczypospolitej po drugim rozbiorze; wymienia działania Tadeusza Kościuszki zmierzające do objęcia powstaniem, jak najszerszych kręgów społecznych przedstawia okoliczności trzeciego rozbioru Rzeczypospolitej	przedstawia proces radykalizacji postaw Polaków w czasie insurekcji kościuszkowskiej przedstawia stosunek Prus do powstania kościuszkowskiego przedstawia udział chłopów w insurekcji kościuszkowskiej	porównuje działalność Jakuba Jasińskiego i Jana Kilińskiego w trakcie insurekcji kościuszkowskiej
VII. Od epoki napoleońskiej do wojny krymskiej					
35. Kształtowanie się systemu napoleońskiego w Europie	pokazuje na mapie nabytki terytorialne Francji w wyniku wojen napoleońskich i miejsca decydujących bitew pokazuje na mapie państwa, które znalazły się w strefie wpływów Francji	przedstawia, w jaki sposób Napoleon wprowadził cesarstwo we Francji wymienia przykładowe elementy polityki Napoleona wobec państw zależnych	charakteryzuje sytuację wewnętrzną we Francji w okresie konsultatu i cesarstwa przedstawia strukturę systemu napoleońskiego w Europie i politykę Napoleona wobec państw zależnych	wyjaśnia, co wpływało na to, że społeczeństwo francuskie popierało Napoleona Bonapartego wyjaśnia, jakie były cele i co wpływało na działania Napoleona wobec Wielkiej Brytanii	wyjaśnia symbolikę na obrazach z różnych okresów kariery Napoleona Bonaparte wymienia kręgi cywilizacyjne, z których niektóre z nich się wywodziły

	pokazuje na mapie Związek Reński	wymienia przykładowe postanowienia Kodeksu Cywilnego	wymienia działania, jakie podjął Napoleon przeciwko Wielkiej Brytanii	ocenia skuteczność blokady kontynentalnej	
36. Napoleon a sprawa polska	pokazuje na mapie miejsca bitew stoczonych przez Legiony Polskie wymienia działania Napoleona na ziemiach zaboru pruskiego	przedstawia powstanie i walki Legionów Polskich przedstawia udział Polaków w wojnie z Prusami	wymienia działania Polaków zmierzające do odzyskania niepodległości przedstawia wpływ haseł rewolucji francuskiej na funkcjonowanie Legionów Polskich charakteryzuje stosunek Napoleona do Polaków	charakteryzuje stosunek Napoleona do dążeń Polaków do odzyskania niepodległości wyjaśnia, dlaczego Napoleon był zainteresowany udziałem Polaków w wojnie z Prusami w latach 1806-1807	porównuje działania Jana Henryka Dąbrowskiego i Adama Jerzego Czartoryskiego w celu odzyskania przez Polaków niepodległości przedstawia działania Polaków zmierzające do zachowania i rozwijania dorobku kulturalnego
37. Księstwo Warszawskie	pokazuje na mapie obszar Księstwa Warszawskiego w 1808 r. i 1810 r. pokazuje na mapie miejsca ważniejszych bitew, w których walczyli Polacy u boku lub w sojuszu z Napoleonem w Hiszpanii i z Austrią	wymienia postanowienia konstytucji Księstwa Warszawskiego wymienia korzyści, jakie osiągnęli Polacy z istnienia Księstwa Warszawskiego	przedstawia okoliczności powstania Księstwa Warszawskiego przedstawia rozwiązanie kwestii chłopskiej w Księstwie Warszawskim przedstawia miejsce Księstwa Warszawskiego w systemie napoleońskim	wskazuje wzorce francuskie i tradycje polskie w konstytucji Księstwa Warszawskiego przedstawia rolę Polaków, którzy brali udział w wojnach z Hiszpanią i Austrią ocenia znaczenie istnienia Księstwa Warszawskiego dla Polaków	wyjaśnia, dlaczego w Księstwie Warszawskim było prawo francuskie, pieniądze pruskie i król saski wyjaśnia pojęcie sum bajońskich w czasach Księstwa Warszawskiego i współcześnie
38. Upadek Napoleona	wymienia przyczyny wojny z Rosją w 1812 r. pokazuje na mapie miejsca bitew z ostatnich lat panowania Napoleona wymienia, co pozostało po epoce napoleońskiej	przedstawia sytuację Napoleona po przegranej w 1814 r. przedstawia stosunek Polaków do Napoleona w ostatnich latach jego panowania i ich sytuację po jego upadku wyjaśnia, co pozostało po epoce napoleońskiej dla Francji i Europy	wyjaśnia, dlaczego Aleksander I przestał przestrzegać warunków pokoju z Tylży przedstawia próbę odzyskania władzy przez Napoleona	przedstawia sytuację we Francji, która ułatwiła Napoleonowi podjęcie próby odzyskania władzy porównuje sytuację Napoleona po przegranej w 1814 i 1815 r. ocenia znaczenie epoki napoleońskiej w dziejach Francji i Europy	ocenia Napoleona Bonapartego jako wodza i polityka na tle innych wybitnych wodzów
39. Kongres wiedeński	wymienia zasady, zgodnie z którymi podejmowano decyzje na kongresie wiedeńskim wymienia państwa, których przedstawiciele odgrywali	wyjaśnia, dlaczego został zwołany kongres wiedeński pokazuje na mapie zmiany terytorialne związane	łączy podejmowane na kongresie wiedeńskim decyzje z zasadami, zgodnie z którymi je podejmowano	wyjaśnia, dlaczego kongres wiedeński określa się tańczącym kongresem porównuje mapy Europy	na wybranych przykładach przedstawia rolę kobiet na kongresie wiedeńskim

	największą rolę podczas obrad kongresu wymienia przykładowe decyzje kongresu wiedeńskiego	z decyzjami kongresu wiedeńskiego; wyjaśnia, co to było Świąte Przymierze	charakteryzuje cele Świątego Przymierza porównuje mapę Europy z okresu napoleońskiego i po kongresie wiedeńskim	z okresu napoleońskiego oraz po kongresie wiedeńskim i wyjaśnia przyczyny najważniejszych różnic charakteryzuje układ sił w Europie po kongresie wiedeńskim	
40. Wiek pary i węgla. Rewolucja przemysłowa	wymienia czynniki, które wpływają na zmiany demograficzne w Europie przedstawia warunki życia robotników wymienia grupy społeczne, które powstały w wyniku rewolucji przemysłowej	definiuje pojęcia: industrializacja, urbanizacja, migracja wyjaśnia, z jakimi zmianami w gospodarce był związany proces industrializacji i urbanizacji wyjaśnia, jak zmiany w transporcie wpłynęły na gospodarkę	wyjaśnia, z jakimi zmianami w gospodarce były związane procesy migracyjne w Europie charakteryzuje zmiany struktury społecznej związane z rewolucją przemysłową wyjaśnia, jak zmiany w transporcie i komunikacji wpłynęły na życie ludzi wymienia najważniejsze osiągnięcia nauki	przedstawia rozwój nauki w I poł. XIX w. ocenia, które z wynalazków mogły poprawić warunki życia ludności wyjaśnia, co wpłynęło na poprawę sytuacji robotników wyjaśnia, co spowodowało, że rewolucja przemysłowa miała miejsce najwcześniej w Anglii, a dopiero później stopniowo na kontynencie	na podstawie materiałów z podręcznika i innych źródeł przedstawia zmiany w krajobrazie Europy Zachodniej, które zaszły w wyniku rewolucji przemysłowej
41. Główne nurty polityczne w Europie w I poł. XIX w.	wymienia główne założenia ideologii liberalnej wymienia główne założenia ideologii konserwatywnej	wymienia główne założenia komunizmu przedstawia najważniejsze cechy romantyzmu wymienia przykładowych twórców romantyzmu	wyjaśnia, dlaczego doszło do powstania ideologii socjalistycznej charakteryzuje socjalizm utopijny	przedstawia proces kształtowania się tożsamości narodowej porównuje socjalizm utopijny i komunizm wskazuje realizację cech romantyzmu w dziełach kultury	charakteryzuje działalność liberałów w Europie przedstawia zaangażowanie artystów w sprawy społeczne i polityczne w I poł. XIX
42. Wiosna Ludów w Europie. Wojna krymska	wymienia najważniejsze przyczyny Wiosny Ludów wymienia państwa, w których doszło do wystąpień w czasie Wiosny Ludów pokazuje na mapie rejon, gdzie toczyła się wojna krymska wymienia skutki wojny	wymienia przyczyny Wiosny Ludów we Francji i państwach niemieckich przedstawia przyczyny i skutki powstania węgierskiego w 1849 r. przedstawia skutki Wiosny Ludów we Francji	wymienia przyczyny Wiosny Ludów w monarchii habsburskiej i państwach włoskich przedstawia skutki Wiosny Ludów w państwach europejskich wyjaśnia, co spowodowało różnice w przyczynach Wiosny Ludów	wyjaśnia, co ułatwiło monarchom tłumienie wystąpień w okresie Wiosny Ludów wyjaśnia, co ułatwiło Ludwikowi Napoleonowi przejęcie pełni władzy we Francji przedstawia znaczenie Wiosny Ludów	wyjaśnia, dlaczego do wystąpień w okresie Wiosny Ludów nie doszło w Anglii i Rosji wyjaśnia, dlaczego wojnę krymską uznaje się za kres działalności Świątego Przymierza przedstawia działalność Florence Nightingale

Wymagania edukacyjne. Klasa 3. Zakres podstawowy

Temat lekcji	Ocena				
	dopuszczająca	dostateczna	dobra	Bardzo dobra	celująca
I. POLACY I ZIEMIE POLSKIE W I. POŁOWIE XIX WIEKU					
1. Stracone złudzenia: Królestwo Kongresowe	wymienia główne postanowienia kongresu wiedeńskiego w odniesieniu do Europy i świata z uwzględnieniem ziem Królestwa Polskiego pokazuje na mapie granice podziału ziem Królestwa Polskiego	przedstawia nadzieje Polaków związane z Aleksandrem I po utworzeniu Królestwa Polskiego wymienia tajne organizacje zakładane przez Polaków i charakteryzuje ich cele	uzasadnia, że konstytucja Królestwa Polskiego miała liberalny charakter przedstawia cele polityki gospodarczej wymienia przykładowe osiągnięcia gospodarcze Królestwa Polskiego	ocenia rolę Świętego Przymierza, funkcjonowanie systemu wiedeńskiego i charakteryzuje próby jego podważenia	charakteryzuje ruchy społeczne, niepodległościowe w I połowie XIX wieku w Europie i Ameryce Łacińskiej
2. Powstanie listopadowe	wyjaśnia genezę powstania listopadowego i opisuje jego następstwa opisuje działania władz państwowych, charakter toczonych walk oraz międzynarodową reakcję na powstanie	wymienia organy władz powstańczych wymienia represje Mikołaja I zmierzające do likwidacji samodzielności Królestwa Polskiego	dzieli przyczyny powstania listopadowego na wewnętrzne i zewnętrzne przedstawia kierunki i poglądy Wielkiej Emigracji	uzasadnia, że działania zbrojne powstania listopadowego mogą być nazywane wojną polsko-rosyjską	porównuje programy głównych obozów Wielkiej Emigracji
3. Polacy na emigracji i pod trzema zaborami (1831–1846). Powstanie krakowskie.	przedstawia główne założenia programu Hotelu Lambert i Towarzystwa Demokratycznego Polskiego wyjaśnia genezę Wiosny Ludów oraz powstania krakowskiego	przedstawia zmiany w strukturze społecznej na ziemiach polskich w I połowie XIX w. wyjaśnia, co to była rabacja galicyjska i powstanie krakowskie	porównuje programy Hotelu Lambert i Towarzystwa Demokratycznego Polskiego wyjaśnia okoliczności wybuchu rabacji galicyjskiej pokazuje na mapie rejon objęty rabacją galicyjską	przedstawia poglądy i działania członków Młodej Polski ocenia skutki rabacji galicyjskiej	przedstawia program Gromad Ludu Polskiego wyjaśnia okoliczności wybuchu powstania krakowskiego
4. Kultura polska w I. połowie XIX w.	wymienia przykładowe przedsięwzięcia arystokracji polskiej w dziedzinie kultury w I połowie XIX w. wymienia i charakteryzuje dorobek kultury polskiej w I	wyjaśnia, na czym polegał spór klasyków z romantykami wyjaśnia, na czym polegała idea mesjanizmu	przedstawia rolę emigracji polistopadowej w rozwoju kultury polskiej wyjaśnia, jak klęska powstania listopadowego wpłynęła na kulturę polską	ocenia, czy działania arystokracji polskiej z I połowy XIX w. są ważne także i dziś dla kultury polskiej porównuje nurt	wyjaśnia, dlaczego arystokracja polska w I połowie XIX w. podejmowała inicjatywy w sferze kultury przedstawia rolę,

	połowie XIX wieku z uwzględnieniem romantycznego mesjanizmu			sentymalny	jaką odgrywały uniwersytety i licea w rozwoju kultury i nauki
II. EUROPA I ŚWIAT OD POŁOWY XIX W. DO 1914 ROKU					
5.Przemiany gospodarcze, obyczajowe, rozwój nauki, techniki i kultury masowej. Demokratyzacja życia politycznego. Ideologie i ruchy polityczne	wymienia przemiany gospodarcze w Europie i na świecie w II połowie XIX wymienia nowe prądy ideowe: nacjonalizm, socjalizm, ruchy chrześcijańsko-społeczny, kulturowe emancypacje kobiet, przemiany obyczajowe, kulturę masową wymienia przykładowe wynalazki i wynalazców z II połowy XIX wieku, które wpłynęły na życie ludzi	wyjaśnia, w jaki sposób wynalazki zmieniły życie codzienne ludzi wymienia przykładowe odkrycia naukowe i ich odkrywców definiuje monopol i przedstawia jego wpływ na życie gospodarcze w II połowie XIX w. wyjaśnia, co rozumiano wówczas przez powszechne prawo wyborcze	wyjaśnia, w jaki sposób nowe surowce i wynalazki przyczyniły się do rozwoju gospodarczego świata w II połowie XIX w. przedstawia czynniki, które doprowadziły do ukształtowania się ideologii nacjonalistycznej	ocenia, które wynalazki najbardziej zmieniły życie codzienne ludzi ocenia zjawisko monopolizacji gospodarki z punktu widzenia producentów i konsumentów przedstawia związki między rozwojem nauki a gospodarką i życiem codziennym ludzi, wyjaśnia związki ideologii z ruchami narodowowyzwoleńczymi i zjednoczeniowymi przedstawia rolę działalności partii politycznych i związków zawodowych	przedstawia sylwetki przykładowych wynalazców z II połowy XIX w. i ich osiągnięcia oraz charakteryzuje kulturowe i polityczne skutki przemian w II połowie XIX w.
6. Zjednoczenie Włoch. Zjednoczenie Niemiec Wojna secesyjna w Stanach Zjednoczonych	wymienia główne etapy jednoczenia Włoch w II połowie XIX w. wymienia główne etapy jednoczenia Niemiec w II połowie XIX w. pokazuje na mapie przebieg procesu jednoczenia Włoch i Niemiec w II połowie XIX w przedstawia rozwój gospodarczy Stanów Zjednoczonych w XIX	przestawia rolę Królestwa Sardynii w procesie jednoczenia Włoch przedstawia rolę Prus w procesie jednoczenia Niemiec wymienia postanowienia konstytucji Cesarstwa Niemieckiego przedstawia rozwój terytorialny Stanów Zjednoczonych w XIX w. pokazuje na mapie tereny	porównuje proces jednoczenia Włoch i Niemiec w II połowie XIX przedstawia okoliczności powstania Austro-Węgier; uzasadnia, odwołując się do postanowień konstytucji Cesarstwa Niemieckiego, że było ono federacją charakteryzuje metody powiększania obszaru i stref wpływów Stanów Zjednoczonych w XIX w.; porównuje gospodarkę	wyjaśnia, dlaczego Królestwo Sardynii i Prusy odgrywały przewodnią rolę w procesach zjednoczeniowych Włoch i Niemiec; ocenia pozycję monarchii habsburskiej na scenie niemieckiej w XIX w wyjaśnia, dlaczego wybór Abrahama Lincolna na prezydenta doprowadził do secesji	wyjaśnia, dlaczego używa się określenia, że Niemcy zostały zjednoczone „krwią i żelazem” przedstawia, jak Włosi upamiętnili Wiktora Emanuela II wyjaśnia znaczenia bitew oraz wskazuje udział Polaków przedstawia informacje o dowódcach Unii i Konfederacji z czasów wojny secesyjnej

	wymienia przykładowe przyczyny i skutki wojny secesyjnej wymienia strony walczące w wojnie secesyjnej	kolejno przyłączane do Stanów Zjednoczonych wyjaśnia pojęcia: abolicjonizm, segregacja rasowa, secesja	stanów północnych i południowych wymienia bitwy z okresu wojny secesyjnej	stanów południowych wymienia czynniki, które ułatwiły zwycięstwo Unii charakteryzuje położenie byłych niewolników	
7. Ekspansja kolonialna mocarstw w Afryce i Azji. Polityka międzynarodowa u schyłku XIX i na początku XX w.	pokazuje na mapie tereny kolonii państw europejskich (Anglii, Francji, Niemiec, Włoch) wymienia płaszczyzny rywalizacji mocarstw w II połowie XIX i początkach XX wieku wymienia państwa, które tworzyły trójprzymierze i trójporozumienie	definiuje pojęcia: kolonia, protektorat, dominium i podaje przykłady terytoriów zależnych o takim statusie wymienia zasady polityki zagranicznej Wielkiej Brytanii przedstawia przyczyny i skutki wojen bałkańskich z początku XX w. pokazuje na mapie tereny, na których Niemcy chcieli zwiększyć swoje wpływy	pokazuje na mapie tereny kolonii państw europejskich i ich strefy wpływów przedstawia proces kształtowania się trójprzymierza i trójporozumienia; przedstawia proces rozpadu Imperium Osmańskiego w II połowie XIX w. wyjaśnia, jaki wpływ na kształtowanie się trójporozumienia miała niemiecka polityka kolonialna	porównuje tereny zajęte przez państwa europejskie w XV–XVI w. oraz w II połowie XIX w. wyjaśnia, jakie czynniki wpłynęły na zmianę układu sojuszy na przełomie XIX i XX w. ocenia, czy zasady polityki zagranicznej Wielkiej Brytanii były wystarczające, by zapewnić jej bezpieczeństwo wskazuje związki między wojnami bałkańskimi a rywalizacją Rosji i Austro-Węgier oraz rozpadem Imperium Osmańskiego	wyjaśnia, na czym polegała polityka otwartych drzwi, która miała być prowadzona w Chinach przedstawia rywalizację Rosji, Wielkiej Brytanii i Niemiec na terenie Persji i jej wpływ na kształtowanie się trójporozumienia
III. POLACY I ZIEMIE POLSKIE W 2. POŁOWIE XIX I NA POCZĄTKU XX WIEKU					
8. Powstanie styczniowe	wyjaśnia genezę powstania styczniowego i opisuje jego następstwa wymienia rejon największego natężenia walk powstańczych i pokazuje je na mapie wymienia dowódców powstania styczniowego wymienia organy władz powstańczych	wyjaśnia, co spowodowało wybuch powstania styczniowego przedstawia działania dyktatora powstania wymienia represje zastosowane przez cara wobec Polaków po klęsce powstania styczniowego	porównuje postanowienia dekretów uwłaszczeniowych wydanych przez władze powstańcze i cara porównuje politykę władz powstańczych w zależności od tego, czy przewagę w nich miało ugrupowanie białych, czy czerwonych przedstawia stosunek państw zachodnich wobec powstania styczniowego	ocenia, czy były szanse na przywrócenie chociaż części praw narodowych Polakom porównuje powstanie listopadowe i styczniowe pod względem organizacji władz i sposobu prowadzenia działań wojennych wyjaśnia, co wpływało na stanowisko państw	charakteryzuje działalność pozapolityczną Polaków porównuje działania podjęte przez władze powstańcze (powstanie listopadowe i styczniowe) w sprawie chłopskiej opisuje przykłady działalności Polaków w czasie zesłania na

				zachodnich wobec powstania styczniowego porównuje represje zastosowane przez cara wobec Polaków w Królestwie Polskim i na ziemiach zabranych	Syberię oraz ocenia znaczenie powstań na kształtowanie się narodu polskiego
9. Sytuacja Polaków w zaborach: rosyjskim, pruskim i austriackim Masowe ruchy polityczne na ziemiach polskich	przedstawia cele i działalność Komisji Kolonizacyjnej i Hukaty; wymienia polskie organy władzy Galicji powstałe w ramach autonomii; wymienia prawa narodowe, które otrzymali Polacy w Galicji w ramach autonomii charakteryzuje program warszawskich pozytywistów przedstawia genezę nowoczesnych ruchów politycznych (socjalizm, ruch ludowy, ruch narodowy) z uwzględnieniem ich przedstawicieli (W. Witosa, I. Daszyńskiego, R. Dmowskiego, J. Piłsudskiego, W. Korfańskiego)	charakteryzuje sytuację Polaków w zaborze rosyjskim wyjaśnia, na czym polegała polityka kulturkampfu przedstawia rozwój rolnictwa i przemysłu w poszczególnych zaborach w II połowie XIX w. wymienia czynniki, które spowodowały powstanie nowoczesnego narodu polskiego i kształtowały polską świadomość narodową wymienia główne założenia programowe partii politycznych powstałych w ramach ruchów ludowego, socjalistycznego i narodowego	porównuje sytuację Polaków na ziemiach zabranych i w Królestwie Polskim w II połowie XIX w. formułuje cele polityki władz pruskich wobec Polaków porównuje dwa nurty w polskim ruchu socjalistycznym wymienia partie polityczne i działaczy związanych z każdym z nurtów w polskim ruchu socjalistycznym przedstawia programy ruchów ludowego i narodowego oraz przykłady ich realizacji	ocenia skuteczność działań podejmowanych przez władze pruskie (niemieckie) i Polaków w II połowie XIX w. przedstawia proces kształtowania się polskiej tożsamości narodowej na terenie Pomorza, Mazur, Warmii i Śląska wymienia partie polskie działające w XX w. i obecnie, które wywodzą się z partii politycznych powstałych na ziemiach polskich wyjaśnia, na czym polegał trójlojalizm wyjaśnia, w których zaborach poszczególne ruchy polityczne miały największe poparcie; wyjaśnia, co spowodowało zmianę nazwy Stronnictwa Ludowego na Polskie Stronnictwo Ludowe	porównuje działalność Polaków na rzecz narodu przedstawia rezultaty wystąpień rewolucyjnych i ocenia ich znaczenie wymienia partie polskie działające w XX w. i obecnie, które wywodzą się z partii politycznych powstałych na ziemiach polskich
10. Rewolucja 1905–1906 w Królestwie Polskim. Kultura polska II połowy XIX wieku.	wymienia przyczyny i skutki rewolucji 1905 r. w Królestwie Polskim przedstawia orientacje polityczne oraz ich przedstawicieli na ziemiach	przedstawia przyczyny rewolucji 1905 r. w Rosji wymienia zmiany, na które zgodził się Mikołaj II w wyniku rewolucji przedstawia cechy	przedstawia przebieg rewolucji 1905 r. w Królestwie Polskim; przedstawia grupy społeczne, które wystąpiły w czasie rewolucji 1905 r.	wyjaśnia, w jaki sposób sytuacja w Rosji na początku XX w. wpłynęła na wybuch rewolucji 1905 r. wyjaśnia, w jaki sposób wydarzenie	przedstawia rezultaty przebiegu rewolucji w latach 1905–1907 w Rosji i Królestwie Polskim

	polskich przed wybuchem I wojny światowej wymienia najważniejsze cechy kultury wymienia przykładowych artystów polskich II połowy XIX i początku XX w. przedstawia rozwój kultury masowej na ziemiach polskich	pozytywizmu w kulturze przedstawia osiągnięcia naukowe Polaków w II połowie XIX i początku XX w. wyjaśnia, w jaki sposób wydarzenia kulturalne łączyły Polaków z różnych zaborów	i ich postulaty; charakteryzuje działalność orientacji proaustriackiej niepodległościowej przed I wojną światową przedstawia rolę przykładowych artystów w kulturze polskiej wyjaśnia, co wpływało na rozwój kultury masowej na ziemiach polskich; przedstawia zmianę pozycji kobiet w społeczeństwie polskim na przełomie XIX i XX w.	w Rosji z lat 1905–1907 wpływały na sytuację w Królestwie Polskim ocenia trwałość zmian, które zaszły w Rosji i w Królestwie Polskim w wyniku rewolucji 1905 r charakteryzuje rozwój szkolnictwa na ziemiach polskich w II połowie XIX w. przedstawia rolę historii w twórczości artystów polskich w II połowie XIX i początku XX w.;	przedstawia osiągnięcia artystów i uczonych polskich, rozpoznaje przejawy odrodzenia się polskości na Górnym Śląsku, Warmii i Mazurach
IV. POLSKA, EUROPA I ŚWIAT W OKRESIE WIELKIEJ WOJNY					
11. Początek wojny i działania zbrojne w latach 1914–1916. Sprawa polska w czasie I wojny światowej	wymienia państwa walczące po stronie państw ententy i państw centralnych wymienia i pokazuje na mapie najważniejsze bitwy na froncie zachodnim i wschodnim z lat 1914–1916 wymienia nowe rodzaje broni użyte w czasie I wojny światowej przypomina orientacje polityczne istniejące na ziemiach polskich przed wybuchem I wojny światowej; wymienia dokumenty, w których była mowa o powstaniu niepodległego państwa polskiego	wymienia bezpośrednie przyczyny I wojny światowej wyjaśnia, co oznaczają pojęcia: wojna pozycyjna, wojna totalna uzasadnia, że działania wojenne na froncie zachodnim miały charakter wojny pozycyjnej wymienia przykładowe działania Komitetu Narodowego Polskiego; przedstawia różnice w stanowiskach państw walczących wobec kwestii odzyskania przez Polskę niepodległości wyjaśnia, co to była	wyjaśnia cele i konsekwencje realizacji przez Niemców planu Schlieffena wyjaśnia, dlaczego kolejne państwa przyłączały się do państw centralnych lub ententy wyjaśnia, jak wojna wpływała na życie codzienne ludności przedstawia sytuację Polaków w pierwszych latach wojny wyjaśnia przyczyny wydania <i>Aktu 5 listopada</i> przedstawia rolę Komitetu Narodowego Polskiego w odzyskaniu przez Polskę niepodległości	przedstawia przebieg działań wojennych na Półwyspie Bałkańskim i froncie włoskim wyjaśnia, w jaki sposób nowe rodzaje broni wpłynęły na prowadzone działania wojenne wyjaśnia rolę kolonii i ich mieszkańców ocenia znaczenie <i>Aktu 5 listopada</i> charakteryzuje politykę państw centralnych na okupowanych terenach Królestwa Polskiego wyjaśnia, co wpływało na stosunek	przedstawia najważniejsze konflikty polityczne i militarne i sytuację na Bałkanach przedstawia przebieg działań na froncie w czasie I wojny światowej z uwzględnieniem sytuacji ludności cywilnej i przykładów eksterminacji

	i ich najważniejsze postanowienia wymienia przykładowe działania Legionów Polskich	Błękitna Armia	przedstawia szlak bojowy Legionów Polskich	państw walczących do kwestii odzyskania przez Polskę niepodległości przedstawia udział Polaków w wojnie u boku Rosji	
12. Rewolucja lutowa i przewrót bolszewicki w Rosji	wymienia przyczyny i skutki rewolucji lutowej; wymienia przyczyny i skutki rewolucji październikowej	wymienia dekrety wprowadzone przez władze bolszewickie wyjaśnia, co to była Czecha; przedstawia zasady komunizmu wojennego wyjaśnia, kim byli biali i czerwoni	przedstawia sytuację w Rosji w pierwszych latach wojny i wskazuje jej wpływ na wybuch rewolucji lutowej przedstawia przebieg i skutki wojny domowej w Rosji	wyjaśnia, na czym polegała dwuwładza po rewolucji lutowej wyjaśnia, co ułatwiło bolszewikom dokonanie zamachu stanu (rewolucja październikowa)	wyjaśnia, co to była „Dziecięca arka”
13. Koniec Wielkiej Wojny. Odzyskanie niepodległości przez Polskę	wymienia postanowienia pokoju brzeskiego przedstawia proces kształtowania się władz centralnych odrodzonej Polski	wyjaśnia, dlaczego udział Stanów Zjednoczonych w wojnie był ważny dla państw ententy przedstawia konsekwencje trudnej sytuacji gospodarczej i politycznej Niemiec oraz Austro-Węgier jesienią 1918 r.	wyjaśnia, dlaczego Stany Zjednoczone przystąpiły do wojny po stronie państw ententy wyjaśnia, dlaczego Rosja bolszewicka zdecydowała się na podpisanie pokoju brzeskiego charakteryzuje trudności gospodarcze Niemiec i Austro-Węgier jesienią 1918 r.	charakteryzuje trudności polityczne Niemiec i Austro-Węgier jesienią 1918 r.; wymienia lokalne ośrodki władzy na ziemiach polskich istniejące jesienią 1918 r. i działacze stojących na ich czele	wyjaśnia, dlaczego konflikt zbrojny z lat 1914–1918 był na początku określany jako Wielka Wojna, a potem jako I wojna światowa, - opisuje polskie przedsięwzięcia polityczne po stronie państw centralnych - charakteryzuje skalę zniszczeń wojennych na ziemiach polskich
V Europa i świat					
14. Ukształtowanie się systemu wersalskiego	wymienia najważniejsze postanowienia traktatu wersalskiego wymienia cele i przykłady działalności Ligi Narodów pokazuje na mapie państwa, które powstały po I wojnie światowej	wyjaśnia znaczenie pojęć: ład wersalski, ład waszyngtoński wymienia przykładowe problemy związane utrzymaniem ładu wersalskiego wyjaśnia, co było największą słabością Ligi Narodów pokazuje na mapie straty	pokazuje na mapie obszary plebiscytowe po I wojnie światowej i zmiany, które zaszły w wyniku plebiscytów przedstawia stanowiska państw ententy wobec powojennych losów państw centralnych wymienia postanowienia traktatów pokojowych	wyjaśnia, w jaki sposób postanowienia traktatu wersalskiego i pozostałych traktatów pokojowych były kompromisem różnych stanowisk państw zwyciężczych ocenia szanse trwałości ładu wersalskiego i ładu waszyngtońskiego	interpretuje politykę Stanów Zjednoczonych po I wojnie światowej wymienia przykłady nieskutecznych działań Ligi Narodów w okresie dwudziestolecia międzywojennego

		terytorialne Niemiec po I wojnie światowej	zawartych z pozostałymi państwami centralnymi przedstawia problemy mniejszości narodowych; charakteryzuje mocne i słabe strony Ligi Narodów	ocenia, czy Liga Narodów spełniła pokładane w niej nadzieje	
15. Świat po Wielkiej Wojnie. Wielki kryzys gospodarczy	wymienia przykładowe skutki społeczne i gospodarcze I wojny światowej przedstawia, jak zmieniła się pozycja kobiet w społeczeństwach europejskich po I wojnie światowej wymienia przykładowe sposoby przezwyciężania wielkiego kryzysu gospodarczego	wyjaśnia, które państwa i dlaczego mogły najbardziej odczuć skutki I wojny światowej wyjaśnia, co wpłynęło na zmianę pozycji kobiet w społeczeństwach europejskich po I wojnie światowej wymienia przyczyny wielkiego kryzysu gospodarczego	przedstawia polityczne skutki I wojny światowej dla krajów europejskich i ich kolonii wyjaśnia, dlaczego wielki kryzys gospodarczy dotknął prawie cały świat	przedstawia odbicie przeżyć związanych z doświadczeniami wielkiej wojny w dziełach kultury przedstawia bilans I wojny światowej ocenia, czy wprowadzenie prohibicji w Stanach Zjednoczonych spełniło pokładane w niej nadzieje	wyjaśnia, dlaczego wielki kryzys gospodarczy był w niewielkim stopniu odczuwany w ZSRS i Hiszpanii sposoby walki z epidemią grypy hiszpanki i jej konsekwencje po I wojnie światowej z sytuacją związaną z obecną epidemią COVID-19
16. Narodziny faszyzmu we Włoszech. System nazistowski w Niemczech. Państwo sowieckie.	wymienia założenia ideologii faszystowskiej przedstawia proces przejścia władzy przez Mussoliniego pokazuje na mapie tereny ekspansji Włoch faszystowskich wymienia założenia ideologii nazistowskiej przedstawia okoliczności objęcia przez Adolfa Hitlera funkcji kanclerza przedstawia wydarzenia określone jako noc kryształowa wymienia organy władzy w Związku Radzieckim	wymienia trudności gospodarcze i polityczne Włoch po I wojnie światowej wymienia organy władzy w faszystowskich Włoszech i ich kompetencje przedstawia politykę Benito Mussoliniego wymienia postanowienia układu w Locarno wymienia cechy państwa totalitarnego na przykładzie III Rzeszy wyjaśnia, cel uchwalenia ustaw norymberskich wymienia założenia Nowej	wyjaśnia, dlaczego Włosi byli niezadowoleni z postanowień traktatów pokojowych po I wojnie światowej charakteryzuje politykę gospodarczą Mussoliniego wyjaśnia pojęcia: etatyzm, Korporacjonizm przedstawia sytuację w Niemczech po I wojnie światowej przedstawia walkę o władzę w łonie NSDAP przedstawia politykę NSDAP wobec przeciwników politycznych; charakteryzuje politykę	wyjaśnia, dlaczego Mussolini zyskał poparcie Włochów charakteryzuje stosunki między państwem włoskim a Kościołem katolickim wyjaśnia znaczenie traktatów laterańskich uzasadnia, że państwo włoskie za rządów Mussoliniego było państwem totalitarnym wyjaśnia, jakie konsekwencje dla sytuacji międzyna-rodowej miało podpisanie układu w Locarno	wyjaśnia, w jaki sposób Benito Mussolini nawiązywał do tradycji imperium rzymskiego charakteryzuje politykę gospodarczą III Rzeszy wskazuje związki między ideologią nazistowską a polityką wobec Żydów ocenia, czy założenia gospodarki komunistycznej (kolektywizacja, gospodarka nakazowo-rozdzielcza itp.) faktycznie doprowadziły do rozwoju

	charakteryzuje represje wobec ludności stosowane przez władze w okresie rządów Stalina	Ekonomicznej Polityki i gospodarki centralnie planowanej wyjaśnia przyczyny represji różnych grup ludności w państwie sowieckim;	władz III Rzeszy wobec Żydów wyjaśnia, dlaczego w Związku Sowieckim wprowadzano zmiany w polityce gospodarczej państwa wymienia postanowienia układu w Rapallo	wyjaśnia, w jaki sposób sytuacja w Niemczech po I wojnie światowej ułatwiła dojście do władzy Adolfowi Hitlerowi przedstawia konsekwencje układu w Rapallo	gospodarczego Związku Sowieckiego
17. Świat na drodze ku wojnie.	pokazuje na mapie rozrost terytorialny III Rzeszy wymienia dokumenty, które doprowadziły do ukształtowania się osi Rzym–Berlin–Tokio wymienia postanowienia paktu Ribbentrop–Mołotow	wymienia działania III Rzeszy mające na celu militaryzację państwa przedstawia politykę państw zachodnich wobec III Rzeszy wymienia postanowienia dokumentów, które ukształtowały oś Rzym–Berlin–Tokio	przedstawia działania III Rzeszy, które łamały postanowienia traktatu wersalskiego wyjaśnia znaczenie paktu antykominternowskiego i paktu stalowego dla powstania osi Rzym–Berlin–Tokio przedstawia przyczyny, przebieg i skutki wojny domowej w Hiszpanii wyjaśnia znaczenie paktu Ribbentrop–Mołotow	przedstawia ekspansję Japonii na Dalekim Wschodzie przedstawia współpracę państw faszystowskich w trakcie wojny domowej w Hiszpanii ocenia, czy polityka państw zachodnich wobec III Rzeszy przyniosła oczekiwane efekty	przedstawia udział Polaków w wojnach domowej W Europie przedstawia odbicie konfliktów z lat 30. XX w. (do wybuchu II wojny światowej) w literaturze i sztuce
18. Nauka i kultura w okresie międzywojennym	przedstawia rozwój kinematografii w dwudziestoleciu międzywojennym; wymienia przykładowych artystów tworzących w dwudziestoleciu międzywojennym przedstawia tematykę literatury dwudziestolecia międzywojennego i wymienia przykładowych pisarzy tego okresu	przeistawia wpływ postępu technicznego na życie codzienne ludzi i rozwój kultury przypisuje przykładowych artystów tworzących w dwudziestoleciu międzywojennym do odpowiednich nurtów w sztuce	wyjaśnia, co przyczyniło się do rozwoju kultury masowej w dwudziestoleciu międzywojennym; wymienia przykładowe dzieła sztuki i architektury dwudziestolecia międzywojennego oraz ich twórców; wymienia przykładowych naukowców dwudziestolecia międzywojennego i dziedziny nauki, którymi się zajmowali	wymienia cechy nowych nurtów w sztuce i architekturze w dwudziestoleciu międzywojennym wyjaśnia, jaką rolę odgrywały literatura i film w propagandzie charakteryzuje twórczość kompozytorską w dwudziestoleciu międzywojennym	ukazuje skalę wewnętrznych represji

VI. POLSKA W DWUDZIESTOLECIU MIĘDZYWOJENNYM

19. Walka o granice odrodzonej Polski.	wymienia postanowienia traktatu wersalskiego dotyczące ziem polskich oraz wpływ ZSRS i Niemiec na system wersalski wyjaśnia termin: orlęta lwowskie przedstawia znaczenie Bitwy Warszawskiej; pokazuje na mapie granice II Rzeczypospolitej	wymienia wydarzenia, które wpłynęły na kształt polskiej granicy z Niemcami po I wojnie światowej wymienia postanowienia pokoju ryskiego wymienia najważniejsze problemy państwa polskiego związane z kształtem granic po I wojnie światowej	przedstawia koncepcje dotyczące kształtu polskiej granicy wschodniej przedstawia przyczyny i przebieg wojny polsko-bolszewickiej wymienia przyczyny konfliktu polsko-ukraińskiego w Galicji Wschodniej wyjaśnia podłoże problemów II Rzeczypospolitej związanych z przebiegiem granicy z Niemcami wyjaśnia, jakie były trudności przy formowaniu rządu	wyjaśnia, co wpłynęło na wynik plebiscytów na Warmii i Mazurach oraz na Górnym Śląsku charakteryzuje problemy związane z kształtowaniem się granicy na Śląsku Cieszyńskim i Wileńszczyźnie wyjaśnia podłoże problemów II Rzeczypospolitej związanych z przebiegiem granic odrodzonego państwa i działaniami, które je ukształtowały	wyjaśnia genezę i znaczenie "Bitwy Warszawskiej" charakteryzuje przedstawianie walk o granice odrodzonego państwa w sztuce
20. II Rzeczpospolita w okresie rządów parlamentarnych (1918–1926). Rządy sanacji w Polsce (1926–1939).	charakteryzuje prawo wyborcze do Sejmu Ustawodawczego wymienia uprawnienia sejmu i prezydenta na mocy konstytucji marcowej wymienia pierwszych Prezydentów II Rzeczypospolitej wymienia przykładowe przyczyny zamachu majowego	wymienia postanowienia małej konstytucji przestawia okoliczności wyboru Gabriela Narutowicza na Prezydenta II Rzeczypospolitej wymienia przykładowe skutki zamachu majowego	porównuje pozycję władzy ustawodawczej i wykonawczej na mocy konstytucji marcowej wymienia zasady ustrojowe państwa i prawa obywateli zawarte w konstytucji marcowej przedstawia stosunek różnych grup społecznych do działań Józefa Piłsudskiego w 1926 r.	wyjaśnia problemy związane z przeprowadzeniem wyborów do Sejmu Ustawodawczego; porównuje pozycję Józefa Piłsudskiego jako Tymczasowego Naczelnika Państwa i Naczelnika Państwa; charakteryzuje życie polityczne II Rzeczypospolitej w latach 20. XX w.	podaje przykład gabinetu pozaparlamentarnego, który powstał w latach 20. XX w. wyjaśnia okoliczności jego powołania wymienia mocne i słabe strony rządu przedstawia przykłady wyboru różnych tożsamości narodowych wśród członków jednej rodziny
21. Przemiany gospodarcze, społeczne i kulturowe w II RP	wymienia mniejszości narodowe zamieszkujące II Rzeczpospolitą tzw. dziedzictwo pozaborowe charakteryzuje sytuację	przedstawia strukturę społeczeństwa II Rzeczypospolitej (etniczną, religijną, zawodową);	wyjaśnia, co wpływało na różnice między strukturą etniczną i religijną społeczeństwa II Rzeczypospolitej	wyjaśnia przyczyny stosunku poszczególnych mniejszości narodowych do państwa polskiego charakteryzuje sytuację	ocenia politykę gospodarczą władz II RP przedstawia kierunki wpływów na rozwój przemysłu analizuje

	mniejszości żydowskiej w II Rzeczypospolitej wymienia prawa mniejszości narodowych w II Rzeczypospolitej wymienia przykładowe problemy gospodarcze II Rzeczypospolitej w latach 20. XX w. wyjaśnia pojęcia: Polska A i Polska B pokazuje na mapie najważniejsze ośrodki gospodarcze II Rzeczypospolitej wymienia przykładowych twórców i ich dzieła wymienia osiągnięcia Polaków (obywateli II RP) w dziedzinie kultury i nauki; wymienia największe osiągnięcia sportowe Polaków w dwudziestoleciu Międzywojennym	charakteryzuje sytuację mniejszości ukraińskiej w II Rzeczypospolitej; przedstawia politykę władz II Rzeczypospolitej wobec mniejszości narodowych dzieli problemy gospodarcze II Rzeczypospolitej w latach 20. XX w. na te, które były konsekwencją zaborów, i na te, które wynikały z działań w czasie I wojny światowej; wymienia reformy rządu przedstawia rozwój kultury masowej w II Rzeczypospolitej; wymienia przykładowe zabytki architektury modernistycznej w Polsce	wyjaśnia przyczyny zmian w strukturze zawodowej społeczeństwa II Rzeczypospolitej charakteryzuje sytuację mniejszości niemieckiej w II Rzeczypospolitej przedstawia stosunek społeczeństwa polskiego do mniejszości żydowskiej wyjaśnia podłoże problemów gospodarczych II Rzeczypospolitej w latach 20. XX w. charakteryzuje przebieg wielkiego kryzysu gospodarczego w Polsce wymienia pisarzy i malarzy dwudziestolecia między- wojennego i przypisuje ich do odpowiedniej grupy literackiej lub nurtu w malarstwie charakteryzuje architekturę dwudziestolecia między- wojennego; przedstawia rozwój sportu w II Rzeczypospolitej	mniejszości białoruskiej w II Rzeczypospolitej ocenia politykę władz II Rzeczypospolitej wobec mniejszości narodowych przedstawia stosunek społeczeństwa polskiego do mniejszości narodowych możemy mówić o reżimie autorytarnym ocenia skuteczność reform rządu przedstawia przyczyny i realizację przeprowadzenia reformy rolnej w II Rzeczypospolitej przedstawia rozwój i zmiany w szkolnictwie w II Rzeczypospolitej wyjaśnia, co wpływało na rozwój kultury w Polsce w okresie dwudziestolecia międzywojennego wyjaśnia, co wpływało na wybór tematyki dzieł kultury przedstawia twórczość kompozytorską w II Rzeczypospolitej	stosunki narodowościowe i religijne na obszarze II RP ocenia politykę społeczną władz II RP – J. Piłsudskiego i R. Dmowskiego oraz innych polityków na kształt II RP opisuje proces upowszechnienia oświaty
22. Polska polityka zagraniczna w latach 1918–1939	wymienia przyczyny konfliktów II Rzeczypospolitej sąsiadami	przedstawia wydarzenia, które kształtowały stosunki Polski z Niemcami i Związkiem Sowieckim	wyjaśnia, co wpływało na kształt stosunków polsko-niemieckich i polsko-sowieckich w dwudziestoleciu	charakteryzuje politykę zagraniczną II Rzeczypospolitej w okresie sanacji; ocenia skuteczność polskiej polityki	wyjaśnia, dlaczego w prasie międzynarodowej porównywano działania władz

	wymienia sojuszników Polski w dwudziestoleciu międzywojennym	w dwudziestoleciu międzywojennym przedstawia pozycję geopolityczną Polski przed wybuchem II wojny światowej	międzywojennym wyjaśnia, dlaczego Francja była sojusznikiem II Rzeczypospolitej	zagranicznej w dwudziestoleciu międzywojennym	polskich w polityce zagranicznej z działaniami III Rzeszy
--	--	---	---	---	---

Wymagania edukacyjne. Klasa 4. Zakres podstawowy

Temat lekcji	Ocena				
	dopuszczająca	dostateczna	dobra	bardzo dobra	celująca
I. II wojna światowa					
1. Wojna obronna Polski w 1939 r.	wymienia i pokazuje na mapie najważniejsze bitwy wojny obronnej 1939 r.; wyjaśnia pojęcia: blitzkrieg i wojna totalna; wymienia przykładowe skutki walk z września i początków października 1939 r.	wymienia cele ataku Niemiec i ZSRS na Polskę; przedstawia bilans walk z września i początków października 1939 r.; przedstawia udział ludności cywilnej w obronie kraju we wrześniu 1939 r.	przedstawia i ocenia rolę Stefana Starzyńskiego w obronie Warszawy oraz znaczenie obrony Westerplatte; przedstawia działania Anglii i Francji w pierwszych tygodniach II wojny światowej; przedstawia okoliczności ataku ZSRS na Polskę	charakteryzuje pozycję międzynarodową Polski w przededniu wybuchu II wojny światowej; wyjaśnia, dlaczego wojnę obronną Polski można określić jako wojnę totalną; ocenia szanse Polaków w wojnie obronnej 1939 r.	przedstawia wydarzenia, które miały miejsce w okolicach jego miejscowości we wrześniu i początkach października 1939 r.; wyjaśnia, dlaczego obrona bunkrów pod Wizną jest określana jako <i>polskie Termopile</i>
2. Działania wojenne w latach 1939–1941	pokazuje na mapie tereny opanowane przez III Rzeszę i ZSRS w latach 1939–1940; wyjaśnia pojęcie „dziwna wojna”; wymienia przyczyny ataku III Rzeszy na ZSRS	pokazuje na mapie tereny zaatakowane przez Włochy w latach 1940–1941; charakteryzuje bitwę o Anglię; wyjaśnia znaczenie walk na Atlantyku dla przebiegu II wojny światowej	przedstawia reakcję władz Norwegii, Danii i Francji na atak wojsk niemieckich; wyjaśnia, dlaczego Hitler zaatakował Wielką Brytanię; wyjaśnia, w jaki sposób sytuacja militarna Włochów wpłynęła na niemieckie plany wojenne	przedstawia reakcję ludności Norwegii, Danii i Francji na atak wojsk niemieckich; porównuje metody stosowane w czasie zajmowania terenów przez ZSRS wobec Finlandii oraz republik bałtyckich; wyjaśnia, co ułatwiało Hitlerowi zajmowanie terenów ZSRS, i co spowodowało jego ostateczną porażkę	przedstawia postaci i wydarzenia, do jakich odwoływały się państwa, prowadząc kampanię propagandową w czasie pierwszych lat II wojny światowej

3. Polityka Niemiec w okupowanej Europie	wymienia elementy polityki III Rzeszy wobec państw okupowanych; charakteryzuje politykę III Rzeszy wobec ludności żydowskiej; przedstawia znaczenie konferencji w Wannsee	przedstawia różnice w polityce niemieckiej wobec krajów okupowanych w Europie Zachodniej i Środkowo-Wschodniej; wymienia przykłady działań ruchu oporu w Europie; wyjaśnia, w jaki sposób władze III Rzeszy starały się włączyć władze i ludność terenów okupowanych w swoją politykę wobec ludności żydowskiej	wyjaśnia, na czym polegał Generalny Plan Wschodni; charakteryzuje działalność ruchu oporu w krajach europejskich; wymienia przykłady kolaboracji z władzami niemieckimi w krajach okupowanych	wyjaśnia, co wpływało na różną politykę Niemców wobec krajów okupowanych; wyjaśnia, dlaczego nazwisko Vidkuna Quislinga stało się synonimem kolaboracji; wymienia inne grupy ludności, które poddano eksterminacji i wyjaśnia, dlaczego	charakteryzuje trzy grupy partyzanckie działające na terenie Jugosławii: czetnicy, ustasze i komuniści; wyjaśnia przyczyny różnic między nimi
4. Wielka koalicja i przełom na frontach	wymienia dokumenty, które były podstawą powstania wielkiej koalicji; wymienia przykładowe postanowienia <i>Karty atlantyckiej</i> ; wymienia i pokazuje na mapie miejsca bitew, które zmieniły sytuację na frontach II wojny światowej; wymienia przykładowe postanowienia konferencji w Teheranie	wymienia przykładowe postanowienia <i>Deklaracji Narodów Zjednoczonych</i> ; przedstawia znaczenie konferencji w Teheranie; wyjaśnia, które bitwy i dlaczego miały przełomowe znaczenie dla sytuacji na frontach II wojny światowej	przedstawia proces kształtowania się wielkiej koalicji; przedstawia stosunek Stanów Zjednoczonych do wojny przed ich formalnym przystąpieniem do koalicji antyhitlerowskiej; wymienia cele ekspansji japońskiej na Dalekim Wschodzie	wyjaśnia, które państwa i dlaczego odgrywały największą rolę w koalicji antyhitlerowskiej; wyjaśnia znaczenie <i>Lend-Lease Act</i> dla sytuacji wojennej w Europie; charakteryzuje sytuację we Włoszech po obaleniu Benito Mussoliniego	wyjaśnia, dlaczego Francja nie była sygnatariuszem <i>Deklaracji Narodów Zjednoczonych</i> z 1942 r.
5. Zakończenie II wojny światowej	wymienia i pokazuje na mapie miejsca ostatnich bitew II wojny światowej; wymienia postanowienia konferencji w Jałcie dotyczące Niemiec	wymienia postanowienia konferencji w Poczdamie dotyczące Niemiec; wymienia skutki II wojny światowej	wyjaśnia, co przesądziło o zwycięstwie aliantów na Dalekim Wschodzie; wymienia postanowienia konferencji w Jałcie; przedstawia bilans II wojny światowej	wymienia postanowienia konferencji w Poczdamie; wyjaśnia, w jaki sposób pozycja poszczególnych państw w koalicji antyhitlerowskiej wpływała na decyzje i działania podejmowane przez koalicję	porównuje sposób prowadzenia działań wojennych i postęp techniczny w czasie I i II wojny światowej

II. Polska w latach II wojny światowej					
6. Polska pod okupacją niemiecką	pokazuje na mapie linię podziału państwa polskiego między okupantów oraz podziały ziem okupowanych przez III Rzeszę i ZSRS; wymienia przykłady polityki władz niemieckich wobec ludności polskiej na ziemiach okupowanych	podaje przykłady eksterminacji elit polskich na ziemiach okupowanych przez Niemców; charakteryzuje postawy Polaków wobec ludności żydowskiej w czasie II wojny światowej	przedstawia cele polityki władz niemieckich wobec Polaków w Generalnym Gubernatorstwie; wyjaśnia, co wpływało na postawy Polaków wobec Żydów w czasie II wojny światowej; wyjaśnia, co to była granatowa policja	przedstawia cele polityki władz niemieckich wobec Polaków na ziemiach wcielonych do III Rzeszy; wyjaśnia przyczyny różnic w polityce Niemiec wobec obywateli polskich na ziemiach okupowanych; wyjaśnia, co oznaczało przyjęcie volkslisty i jak traktowano Polaków, którzy się na niej znaleźli na ziemiach wcielonych do III Rzeszy i w Generalnym Gubernatorstwie	na wybranym przykładzie przedstawia losy powstańców śląskich i ich rodzin w czasie II wojny światowej, korzystając ze źródeł pozapodręcznikowych
7. Ziemie polskie pod okupacją sowiecką	przedstawia przeprowadzone na ziemiach okupowanych przez ZSRS zmiany administracyjne; wymienia przykładowe represje wobec Polaków pod okupacją sowiecką; wyjaśnia, co to była zbrodnia katyńska	przedstawia sposób, w jaki doszło do włączenia Kresów Wschodnich do republik sowieckich; przedstawia losy polskich oficerów wziętych do niewoli sowieckiej; przedstawia schemat deportacji Polaków z Kresów Wschodnich	przedstawia konsekwencje zmian administracyjnych przeprowadzonych na ziemiach polskich pod okupacją sowiecką; charakteryzuje politykę władz sowieckich wobec obywateli polskich na ziemiach okupowanych	wyjaśnia, dlaczego na początku władze sowieckie inaczej traktowały ludność białoruską i ukraińską niż polską i na czym to polegało; przedstawia sytuację Polaków na Wileńszczyźnie	przedstawia losy przykładowych komunistów polskich lub Polaków sympatyzujących z komunizmem, którzy na początku wojny znaleźli się na terenach okupowanych przez ZSRS
8. Władze polskie na uchodźstwie	wymienia osoby pełniące funkcje państwowe na uchodźstwie; wymienia postanowienia układu Sikorski–Majski; wyjaśnia, co spowodowało zerwanie stosunków z ZSRS	wymienia cele działań rządu polskiego na uchodźstwie; przedstawia przykładowe wydarzenia, które wpłynęły na relacje polsko-sowieckie w czasie II wojny światowej;	przedstawia okoliczności powstania polskich władz na uchodźstwie; charakteryzuje stosunki władz londyńskich z ZSRS; przedstawia działania polskich władz na uchodźstwie podjęte	wyjaśnia, co wpływało na relacje polsko-radzieckie w czasie II wojny światowej; wyjaśnia, co wpływało na pozycję międzynarodową władz polskich na uchodźstwie;	przedstawia losy Prezydenta Ignacego Mościckiego, ministra spraw zagranicznych Józefa Becka i marszałka Edwarda Rydza-Śmigłego po internowaniu w Rumunii

			w obronie ludności żydowskiej	ocenia, które cele udało się zrealizować władzom polskim na uchodźstwie	
9. Polskie Państwo Podziemne	wymienia organy wojskowe i cywilne Polskiego Państwa Podziemnego; wymienia Komendantów Głównych AK; wymienia przykładowe działania pionu wojskowego Polskiego Państwa Podziemnego; wymienia przykładowe działania pionu cywilnego Polskiego Państwa Podziemnego	przedstawia proces formowania się struktur wojskowych Polskiego Państwa Podziemnego; przedstawia działalność małego sabotażu; wymienia Delegatów Rządu na Kraj; wymienia przykładowe oddziały zbrojne tworzone przez partie polityczne	przedstawia działalność pionu wojskowego Polskiego Państwa Podziemnego; przedstawia działalność pionu cywilnego Polskiego Państwa Podziemnego; charakteryzuje powstanie w getcie warszawskim	wyjaśnia, dlaczego dochodziło do zmian w strukturach wojskowych Polskiego Państwa Podziemnego; ocenia, jakie znaczenie miała działalność Polskiego Państwa Podziemnego dla Polaków pod okupacją	przedstawia, jak wyglądała współpraca między organizacjami żydowskimi a Polskim Państwem Podziemnym;
10. Polacy na frontach II wojny światowej	wymienia i pokazuje na mapie przykłady bitew z udziałem polskich oddziałów; przedstawia rolę polskich lotników w bitwie o Anglię;	przedstawia proces kształtowania się Polskich Sił Zbrojnych; przedstawia znaczenie wybranych bitew, w których brały udział oddziały polskie	wymienia przykładowe miejsca tworzenia polskich oddziałów i wyjaśnia, dlaczego właśnie tam one powstawały; przedstawia rolę polskich okrętów w czasie II wojny światowej; przedstawia znaczenie bitew i rolę, jaką odegrały w nich oddziały polskie	przedstawia szlak bojowy wybranych oddziałów polskich; ocenia wkład polskich oddziałów w działania wojenne II wojny światowej	na podstawie informacji z podręcznika i innych źródeł przedstawia stosunek mieszkańców miast europejskich do oddziałów PSZ
11. Sytuacja Polski i Polaków w przełomowym okresie wojny (1942–1943)	wymienia polskie organizacje komunistyczne powstałe na ziemiach polskich i w ZSRS; przedstawia program polskich komunistów; wyjaśnia, co to była zbrodnia wołyńska	przedstawia relacje polsko-ukraińskie w czasie II wojny światowej; wyjaśnia podłoże zbrodni wołyńskiej; wymienia postanowienia <i>Manifestu PKWN</i>	przedstawia cele powstania polskich organizacji komunistycznych na ziemiach polskich i w ZSRS; przedstawia proces kształtowania się władz komunistycznych na ziemiach polskich; charakteryzuje działalność polskich komunistów	przedstawia okoliczności powstania polskich organizacji komunistycznych na ziemiach polskich i w ZSRS; przedstawia sytuację Polaków na Kresach po 1941 r.;	ocenia, jak decyzje podejmowane na konferencjach w Teheranie i Jałcie wpływały na pozycję władz londyńskich i komunistycznych ośrodków władzy na ziemiach polskich

12. Powstanie warszawskie	wymienia założenia akcji „Burza”; wymienia przykładowe przyczyny wybuchu powstania warszawskiego; wymienia przykładowe wydarzenia z powstania warszawskiego, m. in. ludobójstwo na Woli; wymienia przykładowe skutki powstania warszawskiego	wymienia przykładowe działania podjęte w ramach akcji „Burza”; charakteryzuje przebieg walk powstania warszawskiego; przedstawia stosunek wojsk niemieckich i wspierających je jednostek do powstańców i ludności cywilnej Warszawy; wymienia dowódcę powstania warszawskiego	przedstawia okoliczności wybuchu powstania warszawskiego; charakteryzuje stosunek ludności cywilnej do walk powstańczych w Warszawie; przedstawia stosunek aliantów i Związku Sowieckiego do powstania warszawskiego	ocenia szanse realizacji założeń akcji „Burza”; wyjaśnia, co wpływało na stosunek ludności cywilnej do powstania warszawskiego; wyjaśnia, co wpływało na stosunek aliantów do powstania warszawskiego; przedstawia bilans powstania warszawskiego	ocenia zasadność wybuchu powstania warszawskiego, przedstawiając argumenty zwolenników i przeciwników jego wybuchu
III. Polska i świat po II wojnie światowej					
13. Świat po II wojnie światowej	pokazuje na mapie zmiany polityczne, które nastąpiły w wyniku II wojny światowej; wymienia cele działalności Organizacji Narodów Zjednoczonych;	wymienia przykładowe skutki II wojny światowej w różnych dziedzinach życia; wymienia przykładowe uprawnienia organów ONZ;	przedstawia straty gospodarczo-społeczne spowodowane II wojną światową; wymienia przyczyny i wskazuje kierunki migracji ludności po II wojnie światowej; wyjaśnia częściowo, co wpłynęło na polityczny układ sił na mapie Europy po II wojnie światowej	charakteryzuje skutki przejęcia władzy w Chinach przez komunistów przedstawia wpływ II wojny światowej na sztukę; wyjaśnia w pełni, co wpłynęło na polityczny układ sił na mapie Europy po II wojnie światowej	przedstawia różne reakcje artystów na doświadczenia II wojny światowej; wymienia przykładowe misje pokojowe ONZ
14. Początki zimnej wojny	wyjaśnia pojęcia: zimna wojna, żelazna kurtyna, NATO, Układ Warszawski; przedstawia proces powstania dwóch państw niemieckich po II wojnie światowej	przedstawia proces przejmowania władzy przez komunistów w krajach Europy Środkowo-Wschodniej na wybranych przykładach; wyjaśnia, jaką rolę miały odgrywać NATO i Układ Warszawski	wyjaśnia pojęcia: doktryna Trumana i plan Marshalla; przedstawia okoliczności powstania Sojuszu Północnoatlantyckiego (NATO) i Układu Warszawskiego; porównuje proces przejmowania władzy przez komunistów w krajach Europy Środkowo-	wyjaśnia specyficzną sytuację Jugosławii wśród państw komunistycznych; porównuje proces przejmowania władzy przez komunistów w krajach Europy Środkowo-Wschodniej; wyjaśnia, w jaki sposób starano się ograniczyć	wyjaśnia, na czym polegała taktyka salami

			Wschodniej na wybranych przykładach;	wpływy komunistyczne w Europie Zachodniej i Południowej	
15. Powojenna Polska	pokazuje na mapie zmiany w przebiegu granicy polskiej po II wojnie światowej; pokazuje na mapie kierunki migracji ludności na ziemiach polskich i do Polski	przedstawia sytuację gospodarczą na ziemiach polskich po II wojnie światowej; wymienia ośrodki emigracji polskiej po II wojnie światowej	wyjaśnia przyczyny zmian w przebiegu granicy polskiej po II wojnie światowej; wyjaśnia przyczyny migracji ludności na ziemiach polskich i do Polski	przedstawia sytuację społeczną na ziemiach polskich po II wojnie światowej; przedstawia sytuację Polaków i władz polskich na emigracji i w ZSRS	przedstawia zmiany gospodarczo-społeczne, które zaszły po II wojnie światowej w jego regionie
16. Tworzenie podstaw władzy komunistycznej w Polsce	przedstawia wyniki referendum z 1946 r. i wyborów do Sejmu Ustawodawczego z 1947 r.; wymienia założenia reformy rolnej z 1944 r.; wyjaśnia pojęcia: proces szesnastu, Tymczasowy Rząd Jedności Narodowej	przedstawia okoliczności procesu szesnastu i powstania Tymczasowego Rządu Jedności Narodowej; wyjaśnia, na czym polegała gospodarka centralnie planowana; przedstawia założenia planu trzyletniego	przedstawia represje stosowane wobec ludności polskiej przez bezpiekę; wyjaśnia, jakie były cele zmian gospodarczych wprowadzanych przez komunistów	wyjaśnia, w jaki sposób komuniści umacniali swoją władzę w Polsce; ocenia skuteczność i efektywność polityki gospodarczej władz komunistycznych w Polsce	wyjaśnia polityczne względy lokalizacji Nowej Huty pod Krakowem; wymienia inne przykłady inwestycji przemysłowych, które miały odegrać podobną rolę
17. Niepodległościowe podziemie zbrojne	wymienia przykładowe organizacje polskiego podziemia niepodległościowego i ich dowódców;	przedstawia metody walki komunistów z oddziałami podziemia niepodległościowego; wyjaśnia, z czym wiązały nadzieję na zmianę sytuacji w Polsce organizacje powstałe po rozwiązaniu Armii Krajowej	przedstawia motywy, którymi kierowali się żołnierze kontynuujący walkę zbrojną po zakończeniu II wojny światowej;	przedstawia bilans działalności polskiego podziemia niepodległościowego;	omawia przejawy oporu społecznego wobec komunizmu na przykładzie własnego regionu
18. Stalinizm w Polsce	przedstawia represje aparatu bezpieczeństwa wobec społeczeństwa polskiego w okresie stalinizmu; wymienia przykładowe środki propagandowe stosowane przez komunistów;	charakteryzuje politykę gospodarczą komunistów w pierwszej połowie lat 50. XX w.	charakteryzuje metody indoktrynacji i propagandy stosowane przez władze komunistyczne; charakteryzuje politykę władz komunistycznych na płaszczyźnie ustrojowej, gospodarczo – społecznej i kulturowej	przedstawia rolę wojska w umacnianiu władzy komunistycznej; ocenia, skutki polityki gospodarczej pierwszej połowy lat. 50. XX w.; wyjaśnia, co wpływało na różny stosunek społeczeństwa polskiego do władz	wskazuje elementy polityki wewnętrznej komunistów polskich wzorowane na ZSRS; wskazuje różnice między sytuacją w Polsce a w krajach Bloku Wschodniego

				komunistycznych w Polsce	
Wymagania edukacyjne. Klasa 5. Zakres podstawowy					
IV. Świat w 2. połowie XX w.					
19. Europa Środkowa pod wpływem ZSRS	wymienia przykładowe przyczyny i skutki wystąpień społecznych w krajach bloku wschodniego po śmierci Józefa Stalina (Węgry, Czechosłowacja); przedstawia reakcję władz ZSRS na wystąpienia społeczeństw w Czechosłowacji i na Węgrzech	charakteryzuje proces destalinizacji w ZSRS i krajach bloku wschodniego; wyjaśnia, na czym polegała doktryna Breżniewa; wymienia przykładowe przyczyny i skutki wystąpień społecznych w NRD oraz reakcję na nie władz ZSRS	charakteryzuje wystąpienia społeczeństw w bloku wschodnim po śmierci Józefa Stalina: wydarzenia w NRD, powstanie węgierskie i Praską Wiosnę; porównuje wystąpienia społeczeństw w bloku wschodnim po śmierci Józefa Stalina; wskazuje różnice w reakcji państw i społeczeństw bloku wschodniego na wystąpienia w NRD, Czechosłowacji i na Węgrzech	przedstawia politykę zagraniczną Nikity Chruszczowa; ocenia szanse przeprowadzenia liberalnych reform w bloku wschodnim po śmierci Józefa Stalina	przedstawia, w jaki sposób pamięć o wystąpieniach społecznych została uczczona w przestrzeni publicznej
20. Dekolonizacja w Azji i Afryce	przedstawia zmiany na mapie świata powstałe w wyniku procesu dekolonizacji po II wojnie światowej; wymienia przykładowe skutki procesu dekolonizacji	wyjaśnia wpływ II wojny światowej na proces dekolonizacji; przedstawia proces uzyskiwania niepodległości przez Indie;	charakteryzuje przemiany w Republice Południowej Afryki	przedstawia stosunek mocarstw i ONZ do procesu dekolonizacji; przedstawia bilans procesu dekolonizacji	przedstawia problemy związane z procesem dekolonizacji
21. Konflikty na Bliskim Wschodzie	przedstawia okoliczności powstania państwa Izrael w Palestynie; pokazuje na mapie tereny Izraela	pokazuje na mapie tereny sporne między Izraelem a państwami arabskimi;	charakteryzuje stosunki Izraela z państwami arabskimi; wymienia przyczyny i skutki kolejnych wojen Izraela z państwami arabskimi	przedstawia rolę islamu w życiu politycznym w państwach bliskowschodnich;	charakteryzuje współczesne relacje izraelsko-palestyńskie
22. Rywalizacja Stanów Zjednoczonych i ZSRS	wymienia przykładowe przyczyny i skutki kryzysu kubańskiego;	wymienia przykładowe przyczyny i skutki wojny w Wietnamie; przedstawia inne płaszczyzny, na których	przedstawia sytuację na Kubie na przełomie lat 50. i 60. XX w.;	przedstawia przyczyny i skutki wojny w Wietnamie; ocenia wpływ konfliktów międzynarodowych na	przedstawia, w jaki sposób udział w wojnie w Wietnamie odcisnął się na społeczeństwie amerykańskim

	wymienia przykładowe przyczyny i skutki kryzysu berlińskiego;	dochodziło do rywalizacji między Stanami Zjednoczonymi a ZSRS	przedstawia przyczyny i skutki kryzysu kubańskiego; przedstawia przyczyny i skutki kryzysu berlińskiego	pozycję Stanów Zjednoczonych i ZSRS	
23. Integracja europejska	pokazuje na mapie proces rozszerzania się Wspólnot Europejskich wymienia przykładowe przyczyny współpracy pomiędzy państwami europejskimi;	przedstawia etapy i obszary integracji europejskiej;	wymienia przyczyny współpracy i integracji pomiędzy państwami europejskimi; wyjaśnia, co wpłynęło na pojawienie się idei integracji europejskiej	ocenia korzyści, jakie wynikają z integracji europejskiej	wyjaśnia, jakie mogą być konsekwencje różnych koncepcji jednoczenia Europy
24. Przemiany społeczne i kulturowe w 2. połowie XX w.	wymienia zmiany demograficzne i społeczne w 2. połowie XX w.; charakteryzuje kulturę masową 2. połowy XX w.	przedstawia zmiany w muzyce, literaturze i filmie w 2. połowie XX w.; przedstawia zmiany w sztukach plastycznych w 2. połowie XX w.	przedstawia konsekwencje przemian demograficznych i społecznych w 2. połowie XX w.; przedstawia zmiany w pozycji kobiety w społeczeństwie w 2. połowie XX w.	wyjaśnia wpływ soboru watykańskiego II i pontyfikatu Jana Pawła II na przemiany w Kościele katolickim	wymienia przykładowe filmy i dzieła literackie, które, jego zdaniem, najlepiej przedstawiają zmiany zachodzące w społeczeństwie w XX w. i uzasadnia swój wybór
V. Polska Rzeczpospolita Ludowa					
25. Postalinowska odwilż	wymienia przykładowe przyczyny i skutki poznańskiego Czerwca	wymienia zmiany w polityce władz komunistycznych po śmierci Józefa Stalina; przedstawia okoliczności objęcia władzy przez Władysława Gomułkę	przedstawia przyczyny, przebieg i skutki poznańskiego Czerwca	ocenia, w której dziedzinie zmiany wprowadzane po śmierci Józefa Stalina były najbardziej widoczne; ocenia politykę Władysława Gomułki w kontekście przemian w Polsce po śmierci Józefa Stalina	wyjaśnia znaczenie wydarzeń październikowych 1956 r.
26. Polska w czasach Władysława Gomułki	wymienia przykładowe przyczyny i skutki wydarzeń Marca 1968 r.	charakteryzuje sytuację gospodarczą w okresie rządów Władysława Gomułki;	przedstawia przyczyny, przebieg i skutki wydarzeń Marca 1968 r.	ocenia, w jakim stopniu Władysław Gomułka spełnił nadzieje Polaków związane z objęciem przez niego władzy	wyjaśnia genezę i następstwa kryzysu społecznego z 1968 r.

27. PRL w okresie rządów Gierka	wymienia przykładowe przyczyny i skutki wydarzeń Grudnia 1970 r.; wymienia przykładowe przyczyny i skutki wydarzeń Czerwca 1976 r.	wymienia cele polityki gospodarczej ekipy Edwarda Gierka i podaje przykłady jej realizacji; wyjaśnia społeczno – polityczną rolę Kościoła katolickiego z uwzględnieniem roli prymasa Stefana Wyszyńskiego oraz papieża Jana Pawła II i jego wpływu na przemiany w Polsce	przedstawia przyczyny, przebieg i skutki wydarzeń Grudnia 1970 r.; przedstawia przyczyny i skutki wydarzeń Czerwca 1976 r.; charakteryzuje politykę gospodarczą ekipy Gierka	ocenia politykę gospodarczą ekipy Gierka; wyjaśnia, jakie sukcesy Polaków i dlaczego wykorzystywała propaganda lat 70. XX w.	wyjaśnia, dlaczego fiat 126p stał się symbolem epoki Edwarda Gierka
28. Opozycja polityczna w latach 1976–1980	wymienia przykładowe organizacje opozycyjne działające w Polsce w 2. połowie lat 70. XX w. (KOR, ROPCiO, WZZ); wymienia przykłady działań środowisk opozycyjnych w Polsce w 2. połowie lat 70. XX w.; wymienia przykładowe przyczyny i skutki strajków z 1980 r.	przedstawia cele działań organizacji opozycyjnych w Polsce w latach 70. XX w.; wyjaśnia, jakie znaczenie miał wybór kardynała Karola Wojtyły na papieża; przedstawia działalność NSZZ „Solidarność”	wymienia organizacje opozycyjne działające w Polsce w 2. połowie lat 70. XX w.; przedstawia cele działań tych organizacji; charakteryzuje działalność środowisk opozycyjnych w Polsce w 2. połowie lat 70. XX w. przedstawia przyczyny, przebieg i skutki strajków z 1980 r.	wyjaśnia, jakie znaczenie miała pierwsza pielgrzymka papieża Jana Pawła II do Polski; przedstawia struktury NSZZ „Solidarność”	porównuje formułę wystąpień społecznych z lat 1970 i 1976 ze strajkami z 1980 r.
29. Czas stanu wojennego	wymienia przykładowe ograniczenia w funkcjonowaniu społeczeństwa, jakie wprowadzono w trakcie stanu wojennego; wyjaśnia przyczyny i skutki wprowadzenia stanu wojennego oraz formy oporu społecznego	przedstawia reakcję działaczy „Solidarności” na wprowadzenie stanu wojennego	wymienia ograniczenia w funkcjonowaniu społeczeństwa, jakie wprowadzono w trakcie stanu wojennego; przedstawia reakcję państw zachodnich na wprowadzenie w Polsce stanu wojennego;	ocenia, jak ograniczenia w funkcjonowaniu społeczeństwa, jakie wprowadzono w trakcie stanu wojennego, wpłynęły na życie codzienne obywateli; ocenia legalność i zasadność wprowadzenia stanu wojennego	przedstawia ocenę stanu wojennego w literaturze polskiej i filmie polskim, korzystając ze źródeł pozapodręcznikowych

VI. Polska i świat na przełomie XX i XXI w.

30. Kryzys w ZSRS	wymienia reformy przeprowadzone w ZSRS przez Michaiła Gorbaczowa;	wymienia trudności gospodarcze ZSRS na przełomie lat 70. i 80. XX w.; wymienia przyczyny kryzysu wewnętrznego w ZSRS; wymienia przyczyny i skutki interwencji radzieckiej w Afganistanie	charakteryzuje gospodarkę ZSRS na przełomie lat 70. i 80. XX w.; charakteryzuje politykę wewnętrzną i zagraniczną Michaiła Gorbaczowa	charakteryzuje konflikty narodowościowe w ZSRS; wyjaśnia przyczyny i ocenia skutki interwencji radzieckiej w Afganistanie	przedstawia podłoże i konsekwencje konfliktów etnicznych w ZSRS w 2. połowie lat 80. i w latach 90. XX w.
31. Upadek PRL	wymienia problemy gospodarcze Polski w latach 80. XX w.; wymienia zmiany ustrojowe, do których doszło w Polsce w wyniku decyzji podjętych w trakcie obrad Okrągłego Stołu	przedstawia relacje między władzą a opozycją po stanie wojennym; wymienia zmiany, do których doszło w Polsce w wyniku decyzji podjętych w trakcie obrad Okrągłego Stołu; wymienia kolejne zmiany ustrojowe z lat 1989–1990	charakteryzuje sytuację gospodarczą w Polsce w latach 80. XX w.; charakteryzuje obrady Okrągłego Stołu	wyjaśnia, co wpływało na zmianę stosunku władzy do opozycji; ocenia realizację ustaleń Okrągłego Stołu	wyjaśnia międzynarodowe uwarunkowania przemian ustrojowych w Polsce z lat 1989 - 1997
32. Jesień Narodów i rozpad ZSRS	charakteryzuje przemiany społeczno – polityczne w Europie Środkowej i Wschodniej w latach 1989-1991	charakteryzuje przemiany społeczno – polityczne w Europie Środkowej i Wschodniej w latach 1989-1991 charakteryzuje przemiany z lat 1989–1990 w NRD	charakteryzuje przemiany społeczno – polityczne w Europie Środkowej i Wschodniej w latach 1989-1991 charakteryzuje sytuację w krajach bloku wschodniego w latach 70. i 80. XX w.;	charakteryzuje przemiany społeczno – polityczne w Europie Środkowej i Wschodniej w latach 1989-1991 wyjaśnia konsekwencje rozpadu ZSRS i Jugosławii	charakteryzuje przemiany społeczno – polityczne w Europie Środkowej i Wschodniej w latach 1989-1991 przedstawia proces upadku komunizmu
33. III Rzeczpospolita	wymienia kluczowe przemiany ustrojowe w latach 1989 - 1997	charakteryzuje sytuację w Polsce na początku lat 90. XX w.;	przedstawia problemy III Rzeczypospolitej	przedstawia bilans przemian w Polsce po 1989 r.;	przedstawia zmiany gospodarczo-społeczne, które zaszły po 1989 r, w jego regionie
34. Polska w integrującym się świecie	wymienia organizacje, których członkiem stała się Polska na przełomie XX i XXI w.;	wymienia problemy gospodarki w latach 90. XX w.;	charakteryzuje sytuację gospodarczą Polski w latach 90. XX w.;	przedstawia bilans przemian gospodarczych w Polsce po 1989 r.;	ocenia polską politykę zagraniczną, w tym przystąpienie Polski do NATO i do Unii Europejskiej

	wymienia konsekwencje przemian gospodarczych, kulturowych, politycznych i społecznych przeprowadzonych w Polsce w latach 90. XX w.	wymienia kierunki polskiej polityki zagranicznej na przełomie XX i XXI w.; wymienia porażki i sukcesy polskiej polityki zagranicznej po 1989 r.	przedstawia proces integracji Polski z Unią Europejską	ocenia konsekwencje przemian gospodarczych w Polsce po 1989 r.;	charakteryzuje główne przemiany kulturowe, społeczne, polityczne i gospodarcze w Polsce w XXI w.
--	--	---	--	---	--

**Historia i terazniejszość. Liceum ogólnokształcące i technikum. Zakres podstawowy
Kl. 3**

Wymagania edukacyjne na poszczególne oceny

Temat	Wymagania konieczne – ocena dopuszczająca. Uczeń:	Wymagania podstawowe – ocena dostateczna. Uczeń wie i potrafi to, co na ocenę dopuszczającą, oraz:	Wymagania rozszerzające – ocena dobra. Uczeń wie i potrafi to, co na ocenę dostateczną, oraz:	Wymagania dopełniające – ocena bardzo dobra Uczeń wie i potrafi to, co na ocenę dobrą, oraz:	Wymagania wyczerpujące – ocena celująca Uczeń wie i potrafi to, co na ocenę bardzo dobrą, oraz:
III. ŚWIAT I POLSKA W LATACH 1991–2001					
20. Nowy ład światowy	wymienia działania Stanów Zjednoczonych zmierzające do utrzymania ładu na świecie w końcu XX w.; przedstawia proces globalizacji w gospodarce; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Pustynna Burza</i> , <i>globalizacja</i> ; wie, kim były wymienione postacie, oraz przedstawia ich historyczną rolę: George Bush, Saddam Husajn	wymienia koncepcje świata w końcu XX w. i ich autorów; wyjaśnia, na czym polega proces globalizacji; charakteryzuje politykę Stanów Zjednoczonych na Bliskim Wschodzie; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>koniec historii</i> , <i>zderzenie cywilizacji</i> , <i>globalna wioska</i> ; wie, kim były / są wymienione postacie, oraz przedstawia ich polityczną rolę: Francis Fukuyama,	wskazuje różnice pomiędzy koncepcjami świata w końcu XX w.; charakteryzuje proces globalizacji w różnych dziedzinach życia	ocenia, czy można określić Stany Zjednoczone jako żandarma ładu na świecie w końcu XX w.; wyjaśnia, w jaki sposób ZSRS usiłował utrzymać wpływy na świecie; wie, kim był Michaił Gorbaczow	ocenia, która z koncepcji świata w końcu XX w. okazała się najbliższa rzeczywistości i uzasadnia swoje stanowisko

		Samuel Huntington, Zbigniew Brzeziński			
21. Blaski i cienie zmian na świecie na przełomie tysiącleci	wymienia najważniejsze konflikty zbrojne na przełomie XX i XXI w.; wymienia różnice pomiędzy globalną Północą a globalnym Południem	wymienia najważniejsze przyczyny konfliktów zbrojnych na przełomie XX i XXI w.; przedstawia proces upadku apartheidu w RPA; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>apartheid, bantustany</i> ; wie, kim były wymienione postacie, oraz przedstawia ich historyczną rolę: Nelson Mandela, Frederik de Klerk	wyjaśnia przyczyny konfliktów zbrojnych na przełomie XX i XXI w.; wyjaśnia przyczyny podziału świata na globalną Północ i globalne Południe; wyjaśnia przyczyny konfliktu w Rwandzie; zna i wyjaśnia pojęcie <i>konflikt Północ-Południe</i>	wyjaśnia przyczyny konfliktów religijnych na świecie na przełomie XX i XXI w.; charakteryzuje sytuację w Afryce na przełomie XX i XXI w.	przedstawia i ocenia rolę wojsk ONZ w czasie konfliktu w Rwandzie
22. Integracja europejska	wymienia dokumenty tworzące Unię Europejską i ich najważniejsze postanowienia; wymienia organy Unii Europejskiej; wymienia państwa strefy euro; pokazuje na mapie proces rozszerzania się Unii Europejskiej; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Jednolity Akt Europejski, traktat z Maastricht, Unia Europejska, traktat nicejski, traktat lizboński, strefa euro</i>	wymienia kryteria przyjmowania nowych państw do Unii Europejskiej; wymienia płaszczyzny współpracy między krajami Unii Europejskiej; wymienia państwa strefy Schengen; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>kryteria kopenhaskie, strefa Schengen</i>	przedstawia zakres współpracy pomiędzy państwami Unii Europejskiej; wskazuje różnice pomiędzy poszczególnymi dokumentami tworzącymi podstawy prawne Unii Europejskiej; wyjaśnia znaczenie strefy Schengen i strefy euro; przedstawia współpracę Unii Europejskiej z Norwegią i wyjaśnia jej stosunek do Unii Europejskiej	wyjaśnia, dlaczego strefa Schengen i strefa euro nie pokrywa się z krajami Unii Europejskiej; wyjaśnia przyczyny rozszerzania zakresu współpracy pomiędzy państwami Unii Europejskiej; przedstawia współpracę Unii Europejskiej ze Szwajcarią i wyjaśnia stosunek Szwajcarii do Unii Europejskiej	wyjaśnia znaczenie Jednolitego Aktu Europejskiego i traktatu z Maastricht; wyjaśnia, dlaczego został zawarty traktat lizboński; wyjaśnia, dlaczego Finlandia starała się o członkostwo w Unii Europejskiej dopiero w latach 90. XX w.
23. Polska droga do demokracji 1991–2005	wymienia najważniejsze partie w Polsce po 1990 r.; wymienia zmiany ustrojowe, które wprowadziła Mała Konstytucja; wymienia reformy rządu Jerzego Buzka; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Sojusz Lewicy Demokratycznej, Unia</i>	wymienia ruchy polityczne w Polsce po 1990 r.; wyjaśnia przyczyny zmian na polskiej scenie politycznej po 1990 r.; wyjaśnia, jak chciano zapobiec rozdrobnieniu politycznemu w Polsce; wymienia podstawy prawne, na których opierają się relacje między państwem	wyjaśnia przyczyny zmian rządów po 1990 r.; przedstawia przebieg prac nad nową konstytucją; charakteryzuje reformy rządu Jerzego Buzka; przedstawia stosunki wyznaniowe w Polsce; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>recesja, lustracja</i> ;	ocenia, czy reformy rządu Jerzego Buzka spełniły oczekiwania Polaków; przedstawia proces podpisania i ratyfikowania konkordatu; ocenia stabilność polskiej sceny politycznej i jej wpływ na funkcjonowanie państwa;	przedstawia relacje między rządem a Prezydentem w Polsce w latach 1991–2005; ocenia funkcjonowanie rządów w Polsce w latach 1991–2005, przywołując ich sukcesy i porażki

	<i>Demokratyczna, Mała Konstytucja;</i> wie, kim jest Jerzy Buzek	polskim a kościołami i związkami wyznaniowymi; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Bezpartyjny Blok Wspierania Reform, konkordat, próg wyborczy</i>	wie, kim były / są wymienione postacie, oraz przedstawia ich polityczną rolę: Jan K. Bielecki, Aleksander Kwaśniewski, Leszek Miller, Jan Olszewski, Antoni Macierewicz	wie, kim jest Hanna Suchocka	
24. III Rzeczpospolita – konstytucyjne zasady ustrojowe	wymienia zasady ustrojowe zawarte w konstytucji polskiej; wymienia prawa i obowiązki obywatela zawarte w konstytucji; wymienia organy władzy ustawodawczej i ich dwie kompetencje; wymienia organy władzy wykonawczej i ich dwie kompetencje; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>zasada suwerenności narodu, zasada trójpodziału władzy</i>	wyjaśnia zasady ustrojowe zawarte w konstytucji polskiej; wyjaśnia, na czym polegają prawa i obowiązki obywatela zawarte w konstytucji; wymienia przykładowe kompetencje organów władzy ustawodawczej; wymienia podstawowe kompetencje organów władzy wykonawczej; wymienia przykładowe zasady sądownictwa w Polsce; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>zasada demokratycznego państwa prawa, zasada pluralizmu politycznego, zasada niezawisłości sędziów</i>	charakteryzuje uprawnienia władzy ustawodawczej i wykonawczej w Polsce z zastosowaniem podziału tych uprawnień; wymienia etapy procesu legislacyjnego; przedstawia strukturę sądownictwa w Polsce; wymienia zasady sądownictwa w Polsce; wymienia przykładowe uprawnienia Trybunału Konstytucyjnego i Trybunału Stanu; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>preambuła, proces legislacyjny, Trybunał Konstytucyjny, Trybunał Stanu</i>	wyjaśnia wzajemne zależności między organami władzy wykonawczej i ustawodawczej oraz podaje przykłady ich zastosowania; wyjaśnia zasady sądownictwa w Polsce; charakteryzuje pozycję Trybunału Konstytucyjnego i Trybunału Stanu w polskim systemie ustrojowym; zna i wyjaśnia pojęcie <i>konstruktywne votum nieufności</i>	wskazuje różnice w procesie legislacyjnym w zależności od typu ustawy (np. ustawa zwykła i ustawa budżetowa); ocenia skuteczność funkcjonowania Trybunału Stanu
25. Rzeczpospolita samorządna	wymienia organy władzy samorządu gminnego i sposób ich powoływania; przedstawia przykładowe kompetencje organów samorządu gminnego; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>samorząd terytorialny, domniemanie kompetencji, zadania własne, zadania</i>	wymienia organy władzy samorządu powiatowego i sposób ich powoływania; przedstawia przykładowe kompetencje organów samorządu powiatowego; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>powiat, starosta</i>	wymienia organy władzy samorządu wojewódzkiego i sposób ich powoływania; przedstawia przykładowe kompetencje organów samorządu wojewódzkiego; wymienia źródła finansowania jednostek samorządu terytorialnego; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>subwencja, dotacja,</i>	wyjaśnia podstawy prawne i zasady funkcjonowania samorządu terytorialnego; wyjaśnia, na jakie zadania jednostki samorządu terytorialnego mogą mieć różne źródła finansowania; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>decentralizacja, zasada pomocniczości</i>	charakteryzuje proces odwoławczy od decyzji jednostek samorządu terytorialnego; przedstawia działania podejmowane przez samorząd swojej gminy, powiatu i województwa

	<i>zlecone, gmina, burmistrz, wójt</i>		<i>marszałek sejmiku wojewódzkiego, sejmik województwa</i>		
26. System prawny współczesnej Polski	wymienia podmioty i zakres spraw, które obejmuje prawo cywilne; wymienia sprawy pomiędzy członkami rodziny, które są regulowane prawem rodzinnym; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>norma prawna, osoba fizyczna, osoba prawna, zdolność prawna, zdolność do czynności prawnych</i>	wyjaśnia różnice pomiędzy prawem naturalnym a prawem stanowionym; charakteryzuje podmioty i zakres spraw, które obejmuje prawo cywilne; wymienia najważniejsze zapisy prawa karnego; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>własność, służebność, hipoteka, wykroczenie, występki, zbrodnia, odpowiedzialność karna</i>	rozumie podstawowe terminy związane z naukami prawnymi; przedstawia sprawy pomiędzy członkami rodziny, które są regulowane prawem rodzinnym; omawia najważniejsze zapisy prawa karnego; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>przysposobienie, obowiązki alimentacyjne</i>	charakteryzuje relacje między organami władzy albo organami władzy a obywatelami, które reguluje prawo administracyjne; wyjaśnia różnicę między wykroczeniem, występkiem i zbrodnią; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>odwołanie, wniosek o ponowne rozpatrzenie sprawy</i>	wyjaśnia różnicę między prawem materialnym a procesowym; analizuje przykładowe pisma z zakresu prawa cywilnego, karnego i administracyjnego (np. pozew, zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa, decyzję administracyjną)
27. Prawa człowieka oraz ich ochrona w Polsce i na świecie	definiuje prawa człowieka, wymieniając ich cechy; wymienia przykładowe prawa człowieka, przyporządkowując je do odpowiednich generacji; wymienia polskie dokumenty, w których zawarte są prawa człowieka; wymienia polskie instytucje zajmujące się ochroną praw człowieka i wyjaśnia, w jaki sposób je chronią; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>prawa człowieka, trzy generacje praw człowieka, Rzecznik Praw Obywatelskich</i>	omawia cechy praw człowieka; charakteryzuje trzy generacje praw człowieka; wymienia dokumenty chroniące prawa człowieka w Europie; wymienia europejskie instytucje zajmujące się ochroną praw człowieka i wyjaśnia, w jaki sposób je chronią; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Europejska konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, Europejski Trybunał Praw Człowieka</i>	przedstawia proces kształtowania się praw człowieka po II wojnie światowej; wymienia dokumenty chroniące prawa człowieka na świecie; wymienia organy ONZ, zajmujące się ochroną praw człowieka i wyjaśnia, w jaki sposób je chronią; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Powszechna Deklaracja Praw Człowieka, Rada Praw Człowieka, Wysoki Komisarz Narodów Zjednoczonych ds. Praw Człowieka, Międzynarodowy Trybunał Karny</i> ; wie, kim była Eleanor Roosevelt	przedstawia proces kształtowania się praw człowieka do II wojny światowej; porównuje zawartość i rolę dokumentów chroniących prawa człowieka; przedstawia proces postępowania obywatela polskiego, który oskarża instytucje państwowe o złamanie praw człowieka (rozpatruje wszystkie możliwości odwoławcze); wyjaśnia, które prawa człowieka i w jakich okolicznościach mogą być ograniczone	wyjaśnia, które prawa człowieka są negatywne, a które pozytywne; wyjaśnia, w przypadku których praw człowieka obywatel może dochodzić swych praw; ocenia skuteczność decyzji lub wyroków różnych instytucji chroniących prawa człowieka
28. Rozliczenie dziedzictwa PRL po 1989 r.	wymienia sposoby upamiętnienia żołnierzy podziemia niepodległościowego i osób	przedstawia działania podejmowane przez polskie władze w celu rozliczenia postępowania władz PRL-u;	omawia różne formy działalności Instytutu Pamięci Narodowej;	wyjaśnia problemy związane z przeprowadzeniem procesu lustracji;	porównuje proces rozliczenia władz komunistycznych w Polsce z podobnymi procesami

	represjonowanych w okresie PRL-u; zna i wyjaśnia pojęcie <i>rehabilitacja</i>	wyjaśnia, dlaczego było trudno uzyskać wyroki skazujące w procesach autorów stanu wojennego i w sprawie użycia broni w kopalni „Wujek”	zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Instytut Pamięci Narodowej, Rzecznik Interesu Publicznego, status osoby pokrzywdzonej</i>	zna i wyjaśnia pojęcie <i>klamstwo lustracyjne</i>	w innych były państwach komunistycznych; ocenia, czy można było proces dekomunizacji przeprowadzić lepiej i uzasadnia swoje stanowisko
29. Polska droga do NATO i Unii Europejskiej	wymienia etapy przystąpienia Polski do NATO i Unii Europejskiej; podaje przykładowe przyczyny, dlaczego Polsce zależało na członkostwie w NATO i Unii Europejskiej; zna i wyjaśnia pojęcie <i>traktat akcesyjny</i>	omawia etapy przystąpienia Polski do NATO i Unii Europejskiej; wyjaśnia, dlaczego Polsce zależało na członkostwie w NATO i Unii Europejskiej; zna i wyjaśnia pojęcie <i>Partnerstwo dla Pokoju</i>	przedstawia współpracę Polski z innymi krajami regionu w celu wstąpienia do NATO i Unii Europejskiej; charakteryzuje relacje polsko-niemieckie w latach 90. XX w.; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Trójkąt Weimarski, Trójkąt Wyszehradzki / Grupa Wyszehradzka</i>	charakteryzuje stosunki polsko-rosyjskiej w latach 90. XX w.; przedstawia aktywność Polski w rejonie Europy Środkowej w latach 90. XX w.; wyjaśnia, jakie czynniki wpływały na relacje Polski z innymi państwami	przedstawia działania Polaków w ramach Partnerstwa dla Pokoju; porównuje argumenty euroentuzjastów i eurosceptyków w czasie starania się Polski o członkostwo w Unii Europejskiej

IV. ŚWIAT I POLSKA W PIERWSZYCH DWÓCH DEKADACH XXI W.

30. Świat na początku XXI w.	wymienia czynniki, które wpływają na pozycję Chin na początku XXI w.; wymienia przykładowe skutki globalizacji	przedstawia pozycję Chin na początku XXI w.; przedstawia skutki globalizacji; wymienia sposoby radzenia sobie z pandemią COVID-19; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>COVID-19, SARS-CoV-2, pandemia</i>	charakteryzuje sytuację w Korei Północnej na początku XXI w.; przedstawia skutki Arabskiej Wiosny; przedstawia sposoby radzenia sobie z pandemią COVID-19; zna i wyjaśnia pojęcie <i>Arabska Wiosna</i>	przedstawia skutki kryzysu finansowego z początku XXI w.; wyjaśnia przyczyny Arabskiej Wiosny	ocenia skutki pandemii COVID-19 dla życia społecznego; ocenia wpływ Arabskiej Wiosny na stabilizację w rejonie Bliskiego Wschodu
31. Wojna z terroryzmem w XXI w.	wymienia różne nurty terroryzmu w XXI w. wymienia przykładowe zamachy terrorystyczne w XXI w. i ich konsekwencje; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>terroryzm, World Trade Center</i>	charakteryzuje różne nurty terroryzmu w XXI w. omawia interwencję wojsk koalicji w Afganistanie; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Al-Kaida, talibowie</i> , wie, kim były / są wymienione postacie, oraz przedstawia ich polityczną	omawia interwencję wojsk koalicji w Iraku; charakteryzuje działalność Państwa Islamskiego; przedstawia znaczenie Stanów Zjednoczonych w wojnie z terroryzmem; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>szariat, Państwo Islamskie</i>	przedstawia udział Polaków w walkach w Afganistanie i Iraku; wyjaśnia związek między zamachami terrorystycznymi w Europie a wojną z terroryzmem na Bliskim Wschodzie; wymienia skutki wojny z terroryzmem dla państw	ocenia skuteczność interwencji wojsk koalicji w Afganistanie i Iraku; przedstawia rolę i dążenia Kurdów w trakcie wojny z terroryzmem

		rolę: Osama bin Laden, George W. Bush		muzułmańskich, Stanów Zjednoczonych i Europy	
32. Unia Europejska w XXI w.	wymienia organy władzy Unii Europejskiej i ich przykładowe uprawnienia; wymienia przykładowe przyczyny i skutki kryzysu migracyjnego w Unii Europejskiej; wymienia przykładowe działania Unii Europejskiej wobec pandemii COVID-19; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Przewodniczący Rady Europejskiej, Wysoki Przedstawiciel Unii ds. Zagranicznych i Polityki Bezpieczeństwa, lockdown</i>	wymienia dokumenty unijne zawarte na początku XXI w. i ich główne założenia; wyjaśnia przyczyny kryzysu migracyjnego w Unii Europejskiej; charakteryzuje politykę Unii Europejskiej wobec pandemii COVID-19; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej, traktat nicejski, traktat lizboński, tarcza antykryzysowa</i>	przedstawia koncepcje integracji Europy; przedstawia postawy państw Unii Europejskiej wobec kryzysu migracyjnego; wymienia przyczyny i skutki wystąpienia Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Stany Zjednoczone Europy, Europa Ojczyzn, Europa wielu prędkości</i>	porównuje koncepcje integracji Europy; charakteryzuje przyczyny i skutki wystąpienia Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej; ocenia politykę Unii Europejskiej wobec pandemii COVID-19; wyjaśnia wpływ problemów, z którymi mierzy się Unia Europejska, na jej funkcjonowanie i pozycję w niej poszczególnych państw	ocenia koncepcje integracji europejskiej pod kątem korzyści, które niosą one ze sobą dla poszczególnych grup państw członkowski; przedstawia możliwości działania obywateli państw członkowskich w ramach Unii Europejskiej
33. Rosja i jej ekspansja w XXI w.	wymienia przyczyny i skutki wojny w Czeczenii; wymienia przyczyny i skutki konfliktu w Gruzji; wymienia przyczyny wojny w Ukrainie; zna i wyjaśnia pojęcie <i>Euromajdan</i> ; wie, kim są wymienione postacie, oraz przedstawia ich polityczną rolę: Władimir Putin, Wołodymyr Zelenski	omawia sytuację w Gruzji; przedstawia przebieg wojny w Ukrainie; wie, kim byli / są wymienione postacie, oraz przedstawia ich historyczną rolę: Dżochar Dudajew, Achmat Kadyrow, Ramzan Kadyrow	przedstawia, w jaki sposób przywódcy Rosji dążą do wzmocnienia władzy; przedstawia proces aneksji Krymu; przedstawia stosunek państw środkowoeuropejskich do polityki rosyjskiej na Kaukazie i Ukrainie; charakteryzuje różne formy prowadzenia wojny przez Rosję; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>„zielone ludziki”, wojna hybrydowa, szantaż gazowy</i> ; wie, kim był Borys Jelcyń	przedstawia możliwości działania opozycji w Rosji; wyjaśnia wpływ różnych form prowadzenia wojny przez Rosję na sytuację w Europie; wyjaśnia, od czego zależy polityka Rosji wobec Ukrainy; przedstawia stosunek państw zachodnioeuropejskich i Stanów Zjednoczonych do polityki rosyjskiej na Kaukazie i Ukrainie; zna i wyjaśnia pojęcie <i>kolonia karna</i> ; wie, kim jest Wiktor Janukowycz	przedstawia działalność „Memoriału” jako organizacji opozycyjnej w Rosji
34. Polska na początku XXI w.	wymienia przykładowe sukcesy i porażki	wymienia główne założenia poszczególnych rządów w	charakteryzuje polską scenę polityczną na początku XXI w.;	ocenia, jak afery, do których dochodziło za poszczególnych rządów,	przedstawia działania wybranego przez siebie rządu z początku XXI w.

	poszczególnych rządów na początku XXI w.; wymienia główne partie polityczne działające w Polsce na początku XXI w.; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Platforma Obywatelska, Prawo i Sprawiedliwość, Zjednoczona Prawica</i>	polityce wewnętrznej i zagranicznej; wymienia przyczyny zmian rządów na początku XXI w.; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>postkomunizm, kohabitacja polityczna, dług publiczny</i> ; wie, kim są wymienione postacie, oraz przedstawia ich polityczną rolę: Kazimierz Marcinkiewicz, Bronisław Komorowski, Andrzej Duda	wyjaśnia przyczyny zmian rządów na początku XXI w.; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Liga Polskich Rodzin, Samoobrona, katastrofa smoleńska</i> ; wie, kim były / są wymienione postacie, oraz przedstawia ich polityczną rolę: Donald Tusk, Andrzej Lepper	wpływały na ich ocenę przez społeczeństwo; ocenia realizację założeń poszczególnych rządów w polityce wewnętrznej i zagranicznej	w polityce wewnętrznej i zagranicznej oraz ocenia je pod kątem rozwoju wewnętrznego Polski i jej racji stanu
35. Polonia i Polacy na świecie	pokazuje na mapie skupiska Polaków i Polonii po II wojnie światowej; wymienia przyczyny emigracji z Polski po II wojnie światowej	wymienia przykładowe instytucje polskie działające na emigracji; przedstawia znaczenie organizacji tworzonych przez Polaków na emigracji dla podtrzymywania polskości i rozwoju kultury polskiej; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Instytut Polski i Muzeum im. gen. Sikorskiego, Instytut Józefa Piłsudskiego, Maisons-Laffitte, Rozgłośnia Polska Radia Wolna Europa</i> ; wie, kim były wymienione postacie, oraz przedstawia ich historyczną rolę: Jerzy Giedroyc, Jan Nowak Jeziorański	wyjaśnia rolę, jaką odgrywały instytucje emigracyjne po II wojnie światowej; przedstawia podstawy prawne i możliwości działania polskich władz emigracyjnych; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>depozytariusz, miesięcznik „Kultura”</i> ; wie, kim były wymienione postacie, oraz przedstawia ich historyczną rolę: Edward Raczyński, August Zaleski, Ryszard Kaczorowski, Władysław Anders	charakteryzuje sytuację Polaków w ZSRS i byłych republikach radzieckich; wyjaśnia, w jaki sposób rząd polski wspiera Polaków na terenie byłego ZSRS; zna i wyjaśnia pojęcie <i>Karta Polaka</i> ; wie, jest Andżelika Borys	przedstawia działania organizacji polonijnych funkcjonujących w różnych państwach (np. Kongres Polonii Amerykańskiej w Stanach Zjednoczonych czy Związek Polaków w Niemczech)
36. Zmiany kulturowe w świecie końca XX w. i początku XXI w.	wymienia zalety i wady polityki wielokulturowości; wymienia główne płaszczyzny współczesnych sporów światopoglądowych; zna i wyjaśnia pojęcie <i>polityka wielokulturowości</i>	przedstawia zalety i wady polityki wielokulturowości; przedstawia znaczenie dziedzictwa kulturalnego dla współczesnej kultury;	wyjaśnia założenia polityki wielokulturowości; wyjaśnia, jakie znaczenie ma obecnie postawa tolerancji i w czym się ona przejawia;	ocenia korzyści i zagrożenia płynące z polityki wielokulturowości; porównuje główne argumenty współczesnych sporów światopoglądowych	wyjaśnia, w jaki sposób zmiany kulturowe końca XX i początku XXI w. znajdują odzwierciedlenie w tekstach kultury z tego okresu

		zna i wyjaśnia pojęcia: <i>segregacja rasowa, dziedzictwo kulturowe</i>	zna i wyjaśnia pojęcia: <i>poprawność polityczna, asymilacja, tolerancja, dyskryminacja</i>		
37. Społeczeństwo cyfrowe	zna definicję społeczeństwa cyfrowego / społeczeństwa informacyjnego; wymienia korzyści i zagrożenia wynikające z komunikacji cyfrowej dla jednostki; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>społeczeństwo cyfrowe, społeczeństwo informacyjne</i>	wyjaśnia przyczyny rozwoju komunikacji cyfrowej; charakteryzuje korzyści i zagrożenia wynikające z komunikacji cyfrowej dla jednostki; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>siecioholizm, fake newsy</i>	wyjaśnia wpływ rozwoju usług cyfrowych na gospodarkę, edukację; charakteryzuje korzyści i zagrożenia wynikające z komunikacji cyfrowej dla społeczeństwa; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>wykluczenie cyfrowe, dezinformacja, bańka filtrująca</i>	wyjaśnia wpływ rozwoju usług cyfrowych na kulturę; wyjaśnia, w jaki sposób można nadużywać wolności słowa w Internecie, i przedstawia działania zapobiegające temu zjawisku; zna i wyjaśnia pojęcie <i>netykieta</i>	ocenia, czy we współczesnym świecie można funkcjonować bez korzystania z mediów społecznościowych
38. Media jako czwarta władza	wymienia typy komunikacji społecznej; wymienia środki masowego przekazu; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>komunikacja społeczna, mass media</i>	wymienia zasady, na których opiera się komunikacja społeczna; wymienia funkcje środków masowego przekazu; wymienia prawa mediów	charakteryzuje zasady, na których opiera się komunikacja społeczna; charakteryzuje funkcje środków masowego przekazu; wymienia obowiązki mediów	wyjaśnia, dlaczego środki masowego przekazu określa się jako czwartą władzę; wymienia prawa i obowiązki pracowników mediów	podaje przykłady pełnienia przez media funkcji czwartej władzy na podstawie publicystyki, literatury czy filmu
39. Nasza przyszłość	wymienia przykładowe działania Polski w polityce zagranicznej; wymienia przykładowe działania wojsk polskich w ramach NATO; wymienia przyczyny kryzysu demograficznego; wymienia zmiany klimatyczne zachodzące na świecie; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>kryzys demograficzny, ocieplenie klimatu</i>	przedstawia działania Polski w polityce zagranicznej; przedstawia działania wojsk polskich w ramach NATO; przedstawia sposoby przezwyciężenia kryzysu demograficznego; przedstawia zmiany klimatyczne zachodzące na świecie	przedstawia dorobek Polski w końcu XX i na początku XXI w.; wyjaśnia przyczyny kryzysu demograficznego; przedstawia podejmowane przez państwa próby zahamowania zachodzących zmian klimatycznych; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>geopolityka, protokół z Kioto</i>	ocenia dorobek Polski w końcu XX i na początku XXI w.; charakteryzuje działania podjęte przez Polskę w celu zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego; ocenia skuteczność podejmowanych przez państwa prób zahamowania zachodzących zmian klimatycznych	przedstawia działania zmierzające do rozwiązania problemów przedstawionych w rozdziale (demografia, zmiany klimatyczne) w swoim regionie

Wymagania edukacyjne na poszczególne oceny z przedmiotu „wiedza o społeczeństwie” dla klasy 5

Wymagania na poszczególne oceny						
	Zagadnienia	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
		2	3	4	5	6
Rozdział 1						
Temat lekcji: Normy prawne						
	prawa i prawo normy społeczne a prawo cechy i budowa norm prawnych akty prawne i przepisy podstawa prawna zasady powoływania się na podstawę prawną interpretacja przepisów prawnych zasada „nieznajomość prawa szkodzi”	podaje przykłady norm społecznych, podaje przykłady aktów prawnych, wymienia konsekwencje naruszania norm społecznych, w tym norm prawnych.	wyjaśnia znaczenie terminu „norma społeczna”, wymienia typy norm społecznych, podaje przykłady różnych typów norm społecznych, wyjaśnia, czym się różnią normy prawne od innych typów norm społecznych, przyporządkowuje do poszczególnych typów norm odpowiednie kategorie oceny zachowania, wymienia cechy norm prawnych, uzasadnia konieczność przestrzegania norm prawnych, wymienia pozytywne aspekty poznawania prawa, wyjaśnia znaczenie zasady „nieznajomość prawa szkodzi”.	podaje przepis <i>Konstytucji RP</i>, z którego wynika obowiązek wskazywania podstawy prawnej, właściwie posługuje się oznaczeniami jednostek redakcyjnych aktu normatywnego, wyjaśnia, jakie mogą być konsekwencje łamania zasady „nieznajomość prawa szkodzi”, odczytuje z różnych źródeł [teksty narracyjny i normatywny, wykres, tabela, plakat] informacje na temat poziomu wiedzy o prawie wśród pełnoletnich Polaków.	wyjaśnia, na czym polega różnica między prawem w znaczeniu podmiotowym a prawem w rozumieniu przedmiotowym, porównuje różne typy norm społecznych, np. z uwzględnieniem źródeł norm, analizuje budowę normy prawnej, rozpoznając jej poszczególne elementy, wyjaśnia, na czym polega różnica między aktem prawnym a przepisem prawnym.	na wybranych przykładach dokonuje wykładni prawa.
Temat lekcji: Źródła prawa						

	podmioty stanowiące prawo zasieg obowiązywania prawa podmioty podlegające prawu źródła prawa stanowionego w Polsce hierarchia źródeł prawa w Polsce procedura ustawodawcza dzienniki urzędowe okres obowiązywania prawa zasada „prawo nie działa wstecz”	wymienia organy władzy uczestniczące w procesie stanowienia prawa w Polsce, podaje źródła prawa stanowionego obowiązującego w Polsce, wyjaśnia, na czym polega nadrzędna rola konstytucji w Polsce, wymienia dzienniki urzędowe [<i>Dziennik Urzędowy, Monitor Polski</i>].	przedstawia zasięg terytorialny i podmiotowy obowiązującego w Polsce prawa, wyjaśnia, jak należy rozumieć zasadę „prawo nie działa wstecz”, odszukuje konkretne źródła prawa w dziennikach urzędowych, przedstawia hierarchię źródeł prawa powszechnie obowiązującego w Polsce, wyjaśnia, na czym polega szczególna moc <i>Konstytucji RP</i> , wymienia podstawowe etapy procesu legislacyjnego w Polsce i uczestniczące w nim podmioty.	porównuje źródła prawa stanowionego w Polsce – z uwzględnieniem zakresu ich obowiązywania i miejsca zajmowanego przez nie w hierarchii, wyjaśnia znaczenie terminu <i>vacatio legis</i> , uzasadnia konieczność stosowania zasady „prawo nie działa wstecz”, wyjaśnia, jakie są zasady działania Internetowego Systemu Aktów Prawnych, interpretuje konstytucyjne zapisy dotyczące procesu legislacyjnego w Polsce, wyjaśnia, jakie są konsekwencje łamania zasady „prawo nie działa wstecz”.	wyjaśnia, na czym polega problem „inflacji” prawa w Polsce, omawia zasady publikowania źródeł prawa w Polsce, analizuje konstytucyjne zapisy dotyczące ratyfikacji umów międzynarodowych, omawia hierarchiczny układ źródeł prawa w Polsce, w tym relację między ustawą a ratyfikowaną umową międzynarodową.	przeprowadza ankietę na temat znajomości źródeł prawa powszechnie obowiązującego w Polsce oraz sposobów ich publikacji – np. w swojej społeczności szkolnej, a także analizuje i udostępnia wyniki wykonanych przez siebie badań.
Temat lekcji: Pomoc prawna						
	rodzaje prawa formy pomocy prawnej instytucje udzielające pomocy prawnej zawody prawnicze	podaje przykłady organów i instytucji udzielających porad prawnych, rozpoznaje działania typowe dla następujących zawodów prawniczych: adwokatów, radców prawnych, notariuszy.	wymienia podstawowe rodzaje prawa, podaje przykłady spraw regulowanych przez prawo cywilne, rodzinne, administracyjne i karne, wyszukuje informacje na temat dostępnych możliwości uzyskania porady prawnej w sytuacjach typowych, podaje, jaki jest zakres działalności adwokatów, radców prawnych i notariuszy.	przedstawia zasady działania Nieodpłatnej Pomocy Prawnej i Nieodpłatnego Poradnictwa Obywatelskiego, odszukuje informacje na temat działalności organizacji i instytucji udzielających pomocy prawnej w nietypowych sytuacjach [np. poszukujących ludzi zaginionych].	porównuje zakres działalności adwokatów, radców prawnych i notariuszy, odszukuje informacje na temat instytucji udzielających pomocy prawnej w jego miejscowości, gminie lub powiecie.	przygotowuje i realizuje skierowaną do społeczności szkolnej akcję promującą instytucje udzielające pomocy prawnej w jego miejscowości, gminie lub powiecie.
Temat lekcji: Informacja publiczna						

	prawo do informacji publicznej informacja publiczna sposoby uzyskiwania informacji publicznej Biuletyn Informacji Publicznej wniosek o udostępnienie informacji publicznej	podaje przykłady spraw, których może dotyczyć informacja publiczna, podaje przykłady instytucji zobowiązanych do udzielania informacji publicznej, odszukuje informacje publiczne dotyczące nieskomplikowanych spraw wskazanych przez nauczyciela.	wyjaśnia, na czym polega prawo do uzyskania informacji publicznej, wskazuje podmioty mogące ubiegać się o uzyskanie informacji publicznej, wyjaśnia, jakie sprawy obywatel może załatwić dzięki dostępowi do informacji publicznej, odszukuje proste informacje publiczne, korzystając z usług e-administracji, wymienia przykładowe informacje udostępniane w Biuletynie Informacji Publicznej, pisze przykładowy wniosek o udzielenie informacji publicznej.	wyjaśnia, na czym polega transparentność życia publicznego, wyjaśnia, na czym polega działalność organizacji typu <i>watchdog</i> , i odszukuje informacje na ich temat, charakteryzuje podstawowe sposoby przechowywania i udostępniania informacji publicznej, wymienia sytuacje, w których dostęp do informacji publicznej może zostać ograniczony.	określa, jakie jest znaczenie transparentności życia publicznego dla prawidłowego funkcjonowania państwa i społeczeństwa demokratycznego, analizuje, jak dostęp do informacji publicznej pomaga obywatelom w rozwiązywaniu problemów w konkretnych sytuacjach z życia codziennego.	uzyskuje i prezentuje na forum społeczności szkolnej informacje na temat bieżącej działalności wybranej instytucji lub konkretnego organu władzy w gminie lub powiecie, wyjaśnia, w jaki sposób pozyskał zaprezentowane informacje.
--	--	--	--	--	--	---

Rozdział 2:

Temat lekcji: Konstytucyjne prawa człowieka

prawa i wolności istota praw człowieka i ich cechy granice praw człowieka warunki ograniczania praw człowieka konceptja praw jednostki miejsce praw człowieka w <i>Konstytucji RP</i> zasady ogólne i katalog praw człowieka w <i>Konstytucji RP</i> zasady i formy ochrony praw mniejszości narodowych i etnicznych oraz grup	podaje przykłady praw i wolności człowieka uwzględnionych w <i>Konstytucji RP</i> , podaje przykłady praktycznej realizacji praw i wolności człowieka wymienionych w <i>Konstytucji RP</i> , podaje przykłady praw przysługujących w Polsce mniejszościom narodowym i etnicznym oraz grupom posługującym się językiem regionalnym.	wymienia zasady ogólne dotyczące ochrony praw człowieka wymienionych w <i>Konstytucji RP</i> , wymienia prawa człowieka przysługujące mniejszościom narodowym i etnicznym oraz grupom posługującym się językiem regionalnym.	przyporządkowuje konkretne prawa człowieka do odpowiednich kategorii uwzględnionych w <i>Konstytucji RP</i> , wymienia konstytucyjne warunki, które muszą zostać spełnione, aby można było ograniczyć korzystanie z praw człowieka, analizuje konstytucyjne prawa człowieka z uwzględnieniem koncepcji praw jednostki [prawa człowieka, prawa obywatela], analizuje przepisy prawne z <i>Ustawy o mniejszościach</i>	porównuje znaczenie pojęć „prawo” i „wolność”, wyjaśnia, jakie miejsce zajmują prawa człowieka w <i>Konstytucji RP</i> , uzasadnia konieczność ochrony praw przysługujących grupom mniejszościowym, ze szczególnym uwzględnieniem praw mniejszości narodowych i etnicznych oraz grup posługujących się językiem regionalnym, odszukuje i prezentuje informacje na temat praw	analizuje spory światopoglądowe dotyczące wybranych praw człowieka, organizuje debatę na temat praw człowieka i aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji, przygotowuje i prezentuje na forum społeczności szkolnej materiały [film, plakat, artykuł itp.] dotyczące wybranego problemu związanego z ochroną praw człowieka.
---	--	--	--	--	--

	posługujących się językiem regionalnym			<i>narodowych i etnicznych oraz języku regionalnym.</i>	mniejszości polskiej w wybranych państwach.	
Temat lekcji: Ochrona praw człowieka w Polsce						
	środki ochrony konstytucyjnych praw i wolności instytucje i organy władzy chroniące konstytucyjne prawa i wolności prawo do sądu prawo do zaskarżenia prawo do wynagrodzenia za szkodę skarga konstytucyjna prawo do wystąpienia do Rzecznika Praw Obywatelskich działalność Rzecznika Praw Obywatelskich organizacje broniące praw człowieka w Polsce	podaje przykłady konstytucyjnych środków ochrony praw człowieka w Polsce, wymienia przykłady spraw, z którymi można zwrócić się do Rzecznika Praw Obywatelskich, podaje przykłady działających w Polsce organizacji, których celem jest obrona praw człowieka.	wymienia konstytucyjne środki ochrony praw człowieka w Polsce, wyjaśnia, na czym polega prawo do: - sądu, - zaskarżenia, - wynagrodzenia za szkodę, - złożenia skargi konstytucyjnej, - wystąpienia do Rzecznika Praw Obywatelskich, wymienia przykładowe formy działalności Rzecznika Praw Obywatelskich, pisze przykładową skargę do Rzecznika Praw Obywatelskich, wymienia podstawowe elementy procedury składania skargi konstytucyjnej, omawia zakres i formy działalności wybranej organizacji broniącej praw człowieka.	analizuje wybrane przypadki łamania praw człowieka, w tym wskazuje, jakie konstytucyjne środki ochrony tych praw były dostępne w omawianych sytuacjach, określa zakres działalności i uprawnień Rzecznika Praw Obywatelskich, odszukuje informacje na temat celów szczegółowych oraz form działania wybranej organizacji broniącej praw człowieka, wyjaśnia, jakie jest znaczenie skargi konstytucyjnej w systemie ochrony praw człowieka w Polsce.	porównuje i ocenia działalność wybranych organizacji broniących praw człowieka w Polsce, wymienia negatywne konsekwencje wynikające z przewlekłości postępowań sądowych w Polsce oraz wskazuje główne przyczyny tego problemu, analizuje przepisy regulujące zasady korzystania z prawa do: - sądu, - zaskarżenia, - wynagrodzenia za szkodę, - złożenia skargi konstytucyjnej.	przygotowuje i prezentuje na forum społeczności szkolnej materiały [film, plakat, artykuł itp.] dotyczące działalności np.: - Rzecznika Praw Obywatelskich w Polsce, - jednej z organizacji, których celem jest obrona praw człowieka, jest aktywnym członkiem organizacji broniącej praw człowieka, aktywnie uczestniczy w działaniach podejmowanych przez organizacje broniące praw człowieka.
Temat lekcji: System strasburski						
	systemy ochrony praw człowieka Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu Rada Europy <i>Konwencja o ochronie praw człowieka</i>	wymienia instytucje tworzące strasburski system praw człowieka [Rada Europy, <i>Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności</i> , Europejski Trybunał Praw Człowieka].	przedstawia okoliczności historyczne, które miały wpływ na powstanie systemów ochrony praw człowieka, podaje podstawowe informacje na temat <i>Powszechnej deklaracji praw człowieka</i> ,	wymienia państwa należące do Rady Europy i wskazuje je na mapie, analizuje przykładowe skargi złożone do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu oraz wybrane wyroki Trybunału,	omawia strukturę Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, ocenia działalność Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.	przygotowuje i prezentuje na forum społeczności szkolnej materiały [film, plakat, artykuł itp.] dotyczące działalności Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu.

	<i>i podstawowych wolności</i> zasady składania skargi do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu		prezentuje podstawowe informacje na temat strasburskiego systemu praw człowieka [Rada Europy, <i>Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności</i> , Europejski Trybunał Praw Człowieka], wymienia podstawowe zasady składania skargi do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu.	wyjaśnia znaczenie <i>Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności</i> dla europejskiego systemu ochrony praw człowieka, wymienia warunki dopuszczalności skargi do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu.		
Temat lekcji: łamanie praw człowieka						
	formy łamania praw człowieka przyczyny łamania praw człowieka wybitni obrońcy praw człowieka naruszanie praw imigrantów skala łamania praw człowieka na świecie	podaje przykłady łamania praw człowieka, wskazuje zagrożenia wynikające z łamania praw człowieka.	wymienia formy łamania praw człowieka i ilustruje je odpowiednimi przykładami, rozpoznaje przypadki naruszeń praw człowieka opisane w tekstach publicystycznych, wymienia przyczyny łamania praw człowieka, wskazuje i charakteryzuje zagrożenia wynikające z łamania praw człowieka, w tym w państwach demokratycznych, porównuje skalę łamania praw człowieka w państwach demokratycznych i niedemokratycznych.	określa skalę łamania praw człowieka w Polsce i na świecie na podstawie zestawień statystycznych oraz raportów organizacji pozarządowych, zbiera, analizuje i prezentuje informacje na temat łamania praw człowieka w wybranym państwie niedemokratycznym.	wyszukuje i prezentuje informacje na temat dokonanych wybitnych postaci działających na rzecz ochrony praw człowieka, np. laureatów Pokojowej Nagrody Nobla, analizuje współczesne zjawiska [polityczne, ekonomiczne, socjalne, kulturowe] zaliczane do przyczyn łamania praw człowieka.	organizuje debatę poświęconą tematowi łamania praw człowieka w państwach demokratycznych i niedemokratycznych oraz aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji, przygotowuje i prezentuje na forum społeczności szkolnej materiały [film, plakat, artykuł itp.] dotyczące problemu łamania praw człowieka.
Rozdział 3						
Temat lekcji: Prawo cywilne						
	cechy charakterystyczne prawa cywilnego prawa majątkowe i osobiste podział prawa	rozpoznaje sprawy regulowane przez prawo cywilne, definiuje podstawowe pojęcia z zakresu prawa cywilnego	podaje przykłady norm z prawa cywilnego, wyjaśnia, czym się różni zdolność prawna od zdolności do czynności prawnych,	porównuje instytucje przedstawicielstwa ustawowego i pełnomocnictwa, wyjaśnia, na czym polega różnica między <i>Kodeksem</i>	prezentuje podział prawa cywilnego obowiązujący w Polsce, interpretuje wybrane przepisy z <i>Kodeksu cywilnego</i> oraz	analizuje złożone kazusy z zakresu prawa cywilnego.

	cywilnego w Polsce pojęcia z zakresu prawa cywilnego [osoba fizyczna, zdolność prawna, zdolność do czynności prawnych, przedstawicielstwo, pełnomocnictwo] prawo zobowiązaniowe prawo rzeczowe prawo spadkowe postępowanie cywilne	[osoba fizyczna, powód i pozwany, testament], wymienia podstawowe formy nabycia własności, wymienia strony postępowania cywilnego i wskazuje przysługujące im prawa, rozpoznaje podstawowe zasady obowiązujące w postępowaniu cywilnym.	wymienia podstawowe cechy prawa cywilnego, właściwie posługuje się podstawowymi pojęciami z zakresu prawa cywilnego [zobowiązanie, prawa majątkowe, prawa osobiste, przedstawicielstwo ustawowe, pełnomocnictwo, zobowiązanie, rzecz, własność, spadek, zachówek, dziedziczenie ustawowe], a także rozpoznaje przepisy prawne, w których pojęcia te zostały zdefiniowane, podaje przykłady praw majątkowych i praw osobistych, wymienia uprawnienia właściciela rzeczy, podaje podstawowe zasady dziedziczenia testamentowego, pisze przykładowy pozew cywilny, przedstawia przebieg postępowania cywilnego.	<i>cywilnym a Kodeksem postępowania cywilnego,</i> analizuje proste kazusy dotyczące prawa cywilnego, np. prawa spadkowego, analizuje pod kątem poprawności przykładowy pozew cywilny.	<i>Kodeksu postępowania cywilnego,</i> przedstawia konstrukcję stosunku cywilnoprawnego określanego jako zobowiązanie, rozpoznaje typy postępowań cywilnych i je charakteryzuje.	
Temat lekcji: Prawo rodzinne						
	małżeństwo zasady zawierania związku małżeńskiego prawne przeszkody uniemożliwiające zawarcie małżeństwa skutki zawarcia małżeństwa wspólność majątkowa prawa rodziców i dzieci	wymienia elementy konstytucyjnej definicji małżeństwa, podaje skutki prawne zawarcia małżeństwa, wymienia prawa i obowiązki rodziców i dzieci.	wymienia przeszkody prawne uniemożliwiające zawarcie małżeństwa oraz możliwe powody unieważnienia związku małżeńskiego, właściwie posługuje się podstawowymi pojęciami z zakresu prawa rodzinnego [małżeństwo, wspólnota	interpretuje wybrane przepisy z <i>Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego,</i> wyjaśnia, na czym polega unieważnienie małżeństwa i wymienia jego konsekwencje prawne, analizuje pod kątem poprawności przykładowy wniosek alimentacyjny,	analizuje spór społeczny dotyczący: - instytucji małżeństwa, - modelu rodziny, - zakresu władzy rodzicielskiej, w tym zajmuje stanowisko wobec omawianego problemu i konstruuje odpowiednie argumenty.	analizuje złożone kazusy z zakresu prawa rodzinnego.

	władza rodzicielska obowiązek alimentacyjny		majątkowa, obowiązek alimentacyjny], pisze przykładowy wniosek alimentacyjny.	analizuje proste kazusy dotyczące prawa rodzinnego.		
Temat lekcji: Postępowanie karne						
	zasady prawa karnego etapy postępowania karnego uczestnicy postępowania karnego rozprawa w procesie karnym	właściwie posługuje się podstawowymi pojęciami z zakresu prawa karnego [oskarżyciel, oskarżony, przestępstwo, wykroczenie, apelacja], wyjaśnia znaczenie podstawowych zasad prawa karnego [nie ma przestępstwa bez ustawy, domniemanie niewinności], wymienia etapy postępowania karnego i jego uczestników.	wyjaśnia, na czym polega różnica między <i>Kodeksem karnym</i> a <i>Kodeksem postępowania karnego</i> , rozpoznaje zastosowanie podstawowych zasad prawa karnego [nie ma przestępstwa bez ustawy, domniemanie niewinności] w przepisach prawnych i wyjaśnia konsekwencje łamania tych reguł, wymienia strony postępowania karnego [przygotowawczego i procesowego] oraz przysługujące im prawa, wymienia główne prawa, jakie przysługują ofierze, sprawcy i świadkowi przestępstwa, podaje podstawowe zasady regulujące prowadzenie rozprawy w procesie karnym, pisze przykładowe zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa.	analizuje pod kątem poprawności przykładowe zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa, analizuje proste kazusy dotyczące prawa karnego, interpretuje wybrane przepisy <i>Kodeksu karnego</i> i <i>Kodeksu postępowania karnego</i> .	porównuje przebieg rozpraw [zasady, etapy] prowadzonych w sądzie powszechnym w ramach postępowania cywilnego i postępowania karnego, porównuje prawa przysługujące poszczególnym uczestnikom postępowania karnego.	analizuje złożone kazusy z zakresu prawa karnego.
Temat lekcji: Prawo administracyjne						
	cechy charakterystyczne prawa administracyjnego pojęcia z zakresu prawa administracyjnego	wskazuje dziedziny życia publicznego regulowane przez prawo administracyjne, wymienia podstawowe elementy decyzji administracyjnej,	właściwie posługuje się podstawowymi pojęciami z zakresu prawa administracyjnego [administracja publiczna, organ administracji	analizuje pod kątem poprawności: - odwołanie od decyzji administracyjnej, - zażalenie na postanowienie organów administracyjnych,	porównuje różne rodzaje aktów administracyjnych, porównuje akty administracyjne z aktami normatywnymi,	analizuje złożone kazusy z zakresu prawa administracyjnego.

	administracja publiczna akty, decyzje i postanowienia administracyjne postępowanie administracyjne skarga administracyjna	wymienia środki zaskarżenia decyzji administracyjnej.	publicznej, akt administracyjny], wymienia podstawowe cechy prawa administracyjnego, wymienia etapy postępowania administracyjnego oraz biorące w nim udział podmioty [i innych jego uczestników], krótko charakteryzuje środki zaskarżenia decyzji administracyjnej, pisze przykładowe odwołanie od decyzji administracyjnej, wymienia zadania sądów administracyjnych.	- skargę administracyjną, analizuje proste kazusy prawne dotyczące prawa administracyjnego, wymienia przesłanki stwierdzenia nieważności decyzji administracyjnej, rozpoznaje rodzaje administracji publicznej, interpretuje wybrane przepisy <i>z Kodeksu postępowania administracyjnego.</i>	porównuje decyzje administracyjne z postanowieniami administracyjnymi, charakteryzuje i porównuje rodzaje postępowań administracyjnych, porównuje decyzję administracyjną z wyrokiem sądu.	
Temat lekcji: Prawo powszechnych ubezpieczeń						
	system ubezpieczeń społecznych rodzaje ubezpieczeń społecznych w Polsce Zakład Ubezpieczeń Społecznych system ubezpieczenia zdrowotnego Narodowy Fundusz Zdrowia	wymienia podstawowe prawa przysługujące obywatelom polskim w zakresie opieki społecznej i zdrowotnej, wymienia instytucje kierujące systemem ubezpieczeń społecznych i zdrowotnych oraz służbą zdrowia [KRUS, ZUS, NFZ], rozdziela ubezpieczenia: emerytalne, rentowe, chorobowe, wypadkowe, podaje podstawowe zasady korzystania z publicznej opieki zdrowotnej.	wymienia główne zasady i cele funkcjonowania systemu ubezpieczeń społecznych i zdrowotnych, przedstawia specyfikę obowiązkowych i dobrowolnych ubezpieczeń zdrowotnych w Polsce, odczytuje z różnych źródeł informacji [tekst narracyjny i normatywny, wykres, tabela] dane dotyczące stanu wiedzy Polaków na temat funkcjonowania systemu ubezpieczeń społecznych i zdrowotnych, wymienia rodzaje ubezpieczeń funkcjonujących w Polsce, wymienia zadania:	analizuje proste kazusy dotyczące systemu ubezpieczeń społecznych i zdrowotnych w Polsce, analizuje informacje na temat tego, w jaki sposób Polacy oceniają funkcjonowanie systemu opieki społecznej i zdrowotnej w Polsce.	porównuje poszczególne rodzaje ubezpieczeń funkcjonujących w Polsce, analizuje uwarunkowania mające wpływ na funkcjonowanie systemu ubezpieczeń społecznych i zdrowotnych w Polsce.	analizuje złożone kazusy dotyczące systemu ubezpieczeń społecznych i zdrowotnych w Polsce, organizuje debatę na temat: - ubezpieczeń społecznych w Polsce, - funkcjonowania systemu publicznej służby zdrowia w Polsce, a także aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji.

			- Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, - Narodowego Funduszu Zdrowia.			
Temat lekcji: Prawo do opieki społecznej i edukacji						
wykluczenie społeczne ubóstwo bezrobocie opieka społeczna urzędy pracy edukacja kształcenie ustawiczne	wymienia problemy społeczne, z którymi boryka się państwo polskie, wymienia podstawowe zasady funkcjonowania systemu opieki społecznej w Polsce, wymienia podstawowe przyczyny bezrobocia, podaje podstawowe informacje dotyczące systemu szkolnictwa w Polsce, w tym szkolnictwa wyższego.	wymienia przykłady wykluczenia społecznego oraz wskazuje jego konsekwencje, podaje przykłady działań podejmowanych przez państwo polskie w celu ograniczenia bezrobocia i wykluczenia społecznego, odczytuje z różnych źródeł informacji [teksty narracyjny i normatywny, wykres, tabela] dane dotyczące poziomu i zasięgu bezrobocia oraz wykluczenia społecznego w Polsce, przedstawia strukturę szkolnictwa w Polsce, w tym szkolnictwa wyższego, wyjaśnia, w jaki sposób można podnosić swoje kwalifikacje zawodowe.	wyjaśnia, jakie uwarunkowania mają wpływ na zjawisko wykluczenia społecznego, porównuje różne rodzaje bezrobocia, z uwzględnieniem specyficznych uwarunkowań oraz konsekwencji społecznych, ekonomicznych, politycznych i kulturowych, odszukuje i prezentuje informacje na temat działalności urzędu pracy w jego powiecie, omawia podstawowe zasady funkcjonowania systemu bolońskiego w szkolnictwie wyższym, przedstawia wady i zalety edukacji zdalnej, analizuje problemy i uwarunkowania mające wpływ na wybór ścieżki edukacyjnej dokonywany przez młodych ludzi.	porównuje różne formy zwalczania bezrobocia i ocenia ich skuteczność, analizuje spór społeczny dotyczący zakresu i form funkcjonowania opieki społecznej w Polsce – zajmuje stanowisko w sprawie i konstruuje odpowiednie argumenty, wymienia zadania Ministra Edukacji Narodowej i kuratorów oświaty, wymienia formy kształcenia ustawicznego, planuje i prezentuje swoją indywidualną ścieżkę edukacji.	organizuje debatę poświęconą: - problemom społecznym w Polsce, - funkcjonowaniu systemu edukacji w Polsce, a także aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji, przygotowuje i prezentuje na forum społeczności szkolnej materiały [film, plakat, artykuł itp.] dotyczące: - możliwości i zasad studiowania w wybranym państwie świata, - form wspierania przez państwo polskie osób studiujących za granicą.	
Rozdział 4:						
Temat lekcji: Prawo międzynarodowe						

	stosunki międzynarodowe cechy współczesnych stosunków międzynarodowych cechy charakterystyczne międzynarodowe-go prawa publicznego podmioty prawa międzynarodowe-go publicznego zasady prawa międzynarodowe-go publicznego nieprzestrzeganie zasad prawa międzynarodowe-go publicznego	podaje przykłady podmiotów międzynarodowego prawa publicznego, wymienia przykładowe zasady międzynarodowego prawa publicznego.	wymienia formy dwustronnych stosunków międzynarodowych, podaje cechy współczesnych stosunków międzynarodowych, wyjaśnia, czym jest międzynarodowe prawo publiczne, wymienia podmioty międzynarodowego prawa publicznego, wyjaśnia znaczenie zasad międzynarodowego prawa publicznego [zasady suwerenności, integralności terytorialnej, nienaruszalności granic, nieingerowania w sprawy wewnętrzne państwa, samostanowienia narodów, pokojowego rozstrzygania sporów, powstrzymywania się od groźby użycia siły lub jej rzeczywistego użycia].	na wybranych przykładach wykazuje złożoność i wielopłaszczyznowość współczesnych stosunków międzynarodowych, wymienia cechy międzynarodowego prawa publicznego, na wybranych przykładach analizuje działanie międzynarodowego prawa publicznego.	odszukuje, analizuje i prezentuje informacje na temat łamania zasad międzynarodowego prawa publicznego.	interpretuje kazusy dotyczące międzynarodowego prawa publicznego.
Temat lekcji: Globalizacja						
	cechy globalizacji wpływ podmiotów prawa międzynarodowe-go publicznego na proces globalizacji wymiary globalizacji skutki procesu globalizacji i wynikające z niego wyzwania	podaje przykłady zjawisk wynikających z procesu globalizacji, podaje przykłady pozytywnych i negatywnych aspektów procesu globalizacji.	wymienia podstawowe aspekty procesu globalizacji, podaje przykłady zjawisk świadczących o globalizacji w wymiarach politycznym, ekologicznym, ekonomicznym, komunikacyjnym i kulturowym, wymienia skutki globalizacji w polityce, kulturze i życiu społecznym,	wyjaśnia, na czym polega zjawisko określane jako efekt motyla, na wybranych przykładach wykazuje współzależności występujące między państwami w środowisku międzynarodowym.	zbiera, analizuje i prezentuje informacje na temat: - wpływu wybranych podmiotów prawa międzynarodowego publicznego na proces globalizacji, - ruchów anty- i alterglobalistycznych, analizuje spór dotyczący oceny procesu globalizacji – zajmuje stanowisko	przygotowuje i prezentuje na forum społeczności szkolnej materiały [film, plakat, artykuł itp.] dotyczące wybranych problemów i wyzwań wynikających z procesu globalizacji, organizuje debatę poświęconą zagadnieniom związanym z globalizacją i aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji.

			podaje przykłady organizacji międzynarodowych, których działalność ma istotny wpływ na proces globalizacji.		w sprawie i konstruuje odpowiednie argumenty.	
Temat lekcji: Wybrane problemy międzynarodowe						
	konflikty etniczne [istota, przyczyny, skutki, sposoby rozwiązywania, przykłady] terroryzm [cechy i rodzaje współczesnego terroryzmu, walka z terroryzmem]	podaje przykłady współczesnych konfliktów międzynarodowych, wymienia sposoby rozwiązywania konfliktów etnicznych, podaje cechy współczesnego terroryzmu.	wymienia przyczyny, konsekwencje i formy konfliktów etnicznych, podaje przykłady współczesnych konfliktów etnicznych na obszarze Unii Europejskiej, właściwie posługuje się terminami „migracje”, „uchodźcy”, „asymilacja”, „grupa etniczna”, „integracja”, podaje przykłady działań o charakterze terrorystycznym, wymienia główne współczesne organizacje terrorystyczne, wymienia metody walki ze współczesnym terroryzmem.	wyjaśnia znaczenie terminów „czystki etniczne” i „ludobójstwo”, charakteryzuje metody walki ze współczesnym terroryzmem, charakteryzuje wybrany konflikt etniczny na obszarze Unii Europejskiej, na wybranym przykładzie opisuje metody i formy działania współczesnych organizacji terrorystycznych.	zbiera, analizuje i prezentuje informacje na temat: - współczesnych konfliktów etnicznych, - problemu terroryzmu międzynarodowego [przyczyny, uwarunkowania, konsekwencje, formy, organizacje terrorystyczne, skala zagrożenia, metody przeciwdziałania].	przygotowuje i prezentuje na forum społeczności szkolnej materiały [film, plakat, artykuł itp.] dotyczące wybranych metod i form rozwiązywania współczesnych sporów międzynarodowych.
Temat lekcji: Organizacja Narodów Zjednoczonych						
	powstanie ONZ podstawy działania ONZ główne organy ONZ działania ONZ na rzecz pokoju na świecie system Narodów Zjednoczonych operacje pokojowe ONZ	podaje cele i zasady funkcjonowania ONZ, wymienia przykłady działań ONZ na rzecz pokoju na świecie, w tym wybrane misje pokojowe.	przedstawia okoliczności, które doprowadziły do powstania Organizacji Narodów Zjednoczonych, podaje podstawowe informacje na temat <i>Karty Narodów Zjednoczonych</i> , wymienia główne organy ONZ i podaje, jakie są ich zadania, podaje przykłady wyspecjalizowanych organizacji, funduszy,	charakteryzuje działalność wybranych agend, organów i organizacji wyspecjalizowanych funkcjonujących w ramach ONZ.	zbiera, analizuje i prezentuje informacje na temat: - działalności organów, wyspecjalizowanych, organizacji, funduszy, programów i agend Narodów Zjednoczonych, - misji pokojowych ONZ, ocenia zasadność i skuteczność działań podejmowanych przez ONZ.	organizuje debatę poświęconą: - ocenie pracy ONZ, - wyzwaniom stojącym przed ONZ, a także aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji.

			programów i agend Narodów Zjednoczonych.			
Temat lekcji: Unia Europejska						
	etapy procesu integracji europejskiej państwa członkowskie Unii Europejskiej prawo Unii Europejskiej strefa Schengen strefa euro obowiązujące akty prawa pierwotnego Unii Europejskiej zasady i obszary funkcjonowania Unii Europejskiej instytucje i organy Unii Europejskiej prawa obywatela Unii Europejskiej korzyści z członkostwa w Unii Europejskiej	rozpoznaje główne zasady i obszary funkcjonowania Unii Europejskiej, wymienia główne organy i instytucje Unii Europejskiej, podaje korzyści wynikające z członkostwa w Unii Europejskiej dla polskich obywateli, podaje rok wstąpienia Polski do Unii Europejskiej.	przedstawia podstawowe uwarunkowania mające wpływ na proces integracji europejskiej, wymienia państwa należące współcześnie do Unii Europejskiej i wskazuje je na mapie, wymienia obowiązujące akty prawa pierwotnego Unii Europejskiej, wymienia prawa przysługujące obywatelom Unii Europejskiej, wymienia główne organy i instytucje Unii Europejskiej [Komisję Europejską, Radę Europejską, Parlament Europejski, Radę Unii Europejskiej i Trybunał Sprawiedliwości UE].	wyjaśnia, na czym polega różnica między prawem pierwotnym a prawem wtórnym Unii Europejskiej, omawia obszary funkcjonowania Unii Europejskiej, odczytuje z różnorodnych źródeł [teksty narracyjny i normatywny, wykres, tabela] informacje dotyczące społecznej oceny członkostwa Polski w Unii Europejskiej.	przedstawia główne etapy procesu integracji europejskiej, w tym: - utworzone organizacje i zawarte traktaty, - sposób funkcjonowania wspólnot europejskich i zakres współpracy państw członkowskich na poszczególnych etapach, - państwa, które przystąpiły do wspólnot europejskich, porównuje zasięg terytorialny Unii Europejskiej, strefy Schengen i strefy euro, charakteryzuje poszczególne źródła prawa pierwotnego Unii Europejskiej.	odszukuje i prezentuje, np. na forum społeczności szkolnej, informacje na temat funduszy Unii Europejskiej i ich wykorzystania w Polsce oraz w najbliższych państwach członkowskich, dokonuje krytycznej analizy zagadnień dotyczących członkostwa Polski w Unii Europejskiej, zbiera i prezentuje informacje na temat sporu społecznego dotyczącego oceny polskiego członkostwa w Unii Europejskiej, organizuje debatę poświęconą wybranym problemom związanym z funkcjonowaniem Unii Europejskiej oraz aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji.
Temat lekcji: Organizacja Paktu Północnoatlantyckiego						
	geneza i cele NATO organy NATO państwa członkowskie NATO działania NATO na rzecz pokoju na świecie USA w strukturach NATO	wymienia główne cele i zadania NATO, podaje rok wstąpienia Polski do NATO.	omawia okoliczności, które doprowadziły do powstania Organizacji Paktu Północnoatlantyckiego, wymienia główne organy NATO, wymienia państwa należące do NATO i wskazuje je na mapie.	odczytuje z różnych źródeł [tekst narracyjny i normatywny, wykres, tabela] informacje dotyczące oceny: - działalności NATO na rzecz światowego pokoju, - członkostwa Polski w NATO, - wpływu NATO na pozycję Stanów Zjednoczonych Ameryki w świecie,	omawia stosunki NATO z Federacją Rosyjską, charakteryzuje główne organy NATO, zbiera, analizuje i prezentuje informacje na temat: - roli NATO w budowaniu pokoju na świecie, - przebiegu wybranych operacji wojskowych NATO.	dokonuje krytycznej oceny wybranych aspektów działalności NATO, organizuje debatę poświęconą wybranym aspektom funkcjonowania NATO i aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji, odszukuje i prezentuje, np. na forum społeczności szkolnej, informacje na temat członkostwa Polski w NATO.

				określa i ocenia rolę Stanów Zjednoczonych Ameryki w strukturach NATO.		
Temat lekcji: Służby zagraniczne Polski						
istota i cele polityki zagranicznej dyplomacja placówki dyplomatyczne i ich zadania ambasady i konsulaty działalność polskiej dyplomacji	rozpoznaje zadania ambasadorów i konsulów.	właściwie posługuje się terminami „polityka zagraniczna”, „racja stanu”, „dyplomacja publiczna”, „misja dyplomatyczna”, wymienia sprawy, które obywatel polski może załatwić w konsulatach.	na przykładzie wybranych placówek dyplomatycznych RP przedstawia zadania ambasad i konsulatów, wymienia priorytety polskiej polityki zagranicznej.	przedstawia główne inicjatywy międzynarodowe, w które angażuje się państwo polskie [np. Grupa Wyszehradzka, Trójkąt Weimarski, Trójmorze].	odszukuje w różnych źródłach informacje na temat działalności polskich placówek dyplomatycznych w wybranych państwach świata.	

Edukacja obywatelska

temat	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
Patriotyzm	wskazuje przykłady patriotyzmu obywatelskiego i narodowego i omawia wymienia przykłady patriotyzmu gospodarczego i omawia wskazuje obowiązki obywatelskie zapisane w Konstytucji RP i omawia	wskazuje po dwa przykłady patriotyzmu obywatelskiego i narodowego i omawia wymienia dwa przykłady patriotyzmu gospodarczego i omawia wskazuje dwa obowiązki obywatelskie zapisane w Konstytucji RP i omawia	wskazuje po trzy przykłady patriotyzmu obywatelskiego i narodowego i omawia wymienia trzy przykłady patriotyzmu gospodarczego i je omawia wskazuje trzy obowiązki obywatelskie zapisane w Konstytucji RP i omawia	wskazuje podobieństwa i różnice między patriotyzmem obywatelskim i narodowym; omawia po trzy przykłady odpowiadających im zachowań wymienia cztery przykłady patriotyzmu gospodarczego i omawia wskazuje cztery sposoby na to, jak być dobrym obywatelem, i omawia	wyjaśnia, co kształtuje nasze postawy patriotyczne wskazuje podobieństwa i różnice między patriotyzmem obywatelskim i narodowym; omawia po cztery przykłady odpowiadających im zachowań wskazuje wszystkie obowiązki obywatelskie zapisane w Konstytucji RP i analizuje

Grupy społeczne	w prosty sposób wyjaśnia, co to jest grupa społeczna, i podaje <u>dwa przykłady</u> wskazuje <u>po jednym przykładzie</u> grupy inkluzywnej, ekskluzywnej, wtórnej, pierwotnej podaje <u>wybraną funkcję</u> rodziny w społeczeństwie podaje przykłady wspólnot: lokalnej, etnicznej, regionalnej, globalnej	wyjaśnia, co to jest grupa społeczna, podaje <u>trzy przykłady</u> grup, do których należy wskazuje <u>pięć cech</u> grup społecznych wskazuje <u>po dwie cechy</u> tożsamości osobistej i społeczne	wyjaśnia, co to jest grupa społeczna, podaje <u>cztery przykłady</u> grup, do których należy wskazuje <u>pięć cech</u> grup społecznych i omawia wskazuje <u>po dwa przykłady</u> grupy inkluzywnej, ekskluzywnej, wtórnej	wskazuje <u>po trzy przykłady</u> grupy inkluzywnej, ekskluzywnej, wtórnej, pierwotnej podaje i omawia przykłady wspólnot: lokalnej, etnicznej, regionalnej i globalnej, wskazując, co spaja te zbiorowości wyjaśnia, co składa się na tożsamość, oraz wskazuje różnice między tożsamością osobistą a społeczną	wyjaśnia, co to jest grupa społeczna, i podaje <u>różnorodne przykłady</u> takich grup podaje <u>po jednym przykładzie</u> grup inkluzywnej i ekskluzywnej podaje <u>po jednym przykładzie</u> grup wtórnej i pierwotnej, do których należy
Relacje w grupie	wyjaśnia z pomocą nauczyciela, co to jest konformizm podaje <u>jeden przykład</u> zachowania konformistycznego w sieci lub najbliższym otoczeniu	wyjaśnia w prosty sposób, co to jest konformizm identyfikuje <u>dwa zachowania</u> konformistyczne w sieci i najbliższym otoczeniu	wyjaśnia, na czym polega konformizm, podaje <u>trzy przykłady</u> postaw konformistycznych omawia zjawisko dyskryminacji, wskazując <u>trzy mechanizmy</u>	omawia zagrożenia, jakie może nieść ze sobą postawa konformistyczna dla tożsamości społecznej oraz osobistej człowieka, – analizuje <u>cztery</u>	analizuje, jakie zagrożenia może nieść postawa konformistyczna dla tożsamości społecznej oraz osobistej człowieka, podaj, omawia <u>pięć przykładów</u>
Współpraca, konflikty w grupie	wskazuje zachowania i postawy, które ułatwiają lub utrudniają funkcjonowanie grupy wskazuje <u>cztery fazy rozwoju grupy</u> identyfikuje <u>jedną przyczynę</u> spadku poziomu zaufania społecznego	wskazuje i w prosty sposób omawia zachowania i postawy, które ułatwiają lub utrudniają funkcjonowanie w grupie identyfikuje <u>trzy przyczyny</u> spadku poziomu zaufania społecznego wskazuje przyczyny konfliktów	wskazuje i omawia zachowania i postawy, które ułatwiają lub utrudniają funkcjonowanie w grupie identyfikuje, w jakiej fazie rozwoju są grupy zadaniowe, do których przynależy wyjaśnia, co to są relacje społeczne	wskazuje i omawia zachowania i postawy, które ułatwiają lub utrudniają funkcjonowanie w grupie uzasadnia dlaczego zaufanie ma szczególne znaczenie w budowaniu relacji społecznych	wskazuje i omawia zachowania i postawy, które ułatwiają lub utrudniają funkcjonowanie w grupie

Współczesne społeczeństwo polskie	wskazuje <u>dwie postawy lub wartości</u> niezbędne do realizacji dobra wspólnego wskazuje <u>dwa tematy</u> , które dzielą społeczeństwo polskie wskazuje przy pomocy nauczyciela <u>dwie cechy</u> fake newsów	wskazuje <u>trzy postawy lub wartości</u> niezbędne do realizacji dobra wspólnego zna zasady, sposoby prowadzenia debaty na tematy sporne,	<u>postawy lub wartości</u> niezbędne do realizacji dobra wspólnego wskazuje <u>cztery tematy</u> , które dzielą społeczeństwo polskie stosuje zasady, sposoby prowadzenia debaty na tematy sporne	wskazuje <u>cztery postawy lub wartości</u> niezbędne do realizacji dobra wspólnego i uzasadnia wybór rozważa na podstawie badań, jakie poglądy i postawy mogą być przyczyną konfliktów ideologicznych w Polsce	wskazuje pięć tematów, które dzielą społeczeństwo polskie zna i stosuje zasady i sposoby prowadzenia debaty
ROZDZIAŁ II. Szkoła jako wspólnota PYTANIE WIODĄCE: Jak wspólnie tworzymy szkołę?					
Zasady funkcjonowania szkoły	wie, gdzie znaleźć aktualny szkolny statut wskazuje <u>dwie kwestie</u> ważne dla ucznia, które uwzględnia statut szkolny z pomocą nauczyciela wyszukuje w szkolnym statucie sekcję dotyczącą praw i obowiązków ucznia, warunków i sposobu oceniania oraz organizacji pracy szkoły	wskazuje <u>trzy kwestie</u> ważne dla ucznia w szkole, które uwzględnia statut szkolny wymienia kwestie, które są omówione w regulaminie SU wymienia prawa i obowiązki ucznia opisane w szkolnych dokumentach	wskazuje w szkolnym statucie te sekcje, które osobiście mają dla niego największe znaczenie wyszukuje w szkolnym statucie sekcję dotyczącą praw i obowiązków ucznia, warunków i sposobu oceniania oraz organizacji pracy szkoły	wymienia <u>wszystkie akty prawne</u> wyższego rzędu, z których wynikają zapisy ze szkolnego statutu wyjaśnia, jakie znaczenie dla całej szkolnej społeczności ma statut	wymienia i analizuje kluczowe zapisy statutu swojej szkoły, dotyczące wybranych obszarów funkcjonowania ucznia w społeczności szkolnej omawia wybrane prawa i obowiązki ucznia oraz rozważa, jaki jest poziom ich realizacji w polskiej szkole wskazuje wszystkie akty wyższego rzędu, które są źródłem
Społeczność szkolna	wymienia członków szkolnej społeczności wskazuje <u>jedną metodę</u> , za pomocą której można zbadać potrzeby szkolnej społeczności	wskazuje <u>dwie metody</u> , za pomocą których można zbadać potrzeby szkolnej społeczności	wskazuje <u>trzy metody</u> , za pomocą których można zbadać potrzeby szkolnej społeczności	wskazuje <u>cztery metody</u> , za pomocą których można zbadać potrzeby szkolnej	wskazuje <u>pięć metod</u> , za pomocą których można zbadać potrzeby szkolnej społeczności
Samorząd uczniowski	wyjaśnia, kto tworzy samorząd uczniowski (SU)	wymienia <u>trzy uprawnienia SU</u>	wymienia <u>cztery uprawnienia SU</u>	wymienia <u>pięć uprawnnień SU</u>	wymienia <u>sześć uprawnień SU</u>

	wymienia <u>dwa uprawnienia SU</u> wymienia <u>dwie korzyści</u> wynikające z dobrego funkcjonowania SU wymienia, korzystając z regulaminu SU, wszystkie organy szkolnego samorządu wskazuje członków rady szkoły	wyjaśnia, co trzeba zrobić, żeby wystartować w wyborach do SU	wskazuje <u>jedno źródło prawne</u>, z którego wynikają uprawnienia SU wymienia wszystkie organy szkolnego samorządu wyjaśnia, czym zajmuje się rada szkoły tłumaczy, co trzeba zrobić, żeby wystartować w wyborach do SU	omawia <u>dwa źródła prawne</u>, z których wynikają uprawnienia SU	omawia <u>trzy źródła prawne</u>, z których wynikają uprawnienia SU wskazuje <u>trzy cechy</u> dobrze funkcjonującego SU omawia <u>cztery poziomy</u> włączenia uczniów w podejmowanie decyzji w szkole
--	---	--	---	---	--

ROZDZIAŁ III. Samorząd terytorialny
PYTANIE WIODĄCE: Jak budujemy wspólnotę lokalną i regionalną?

Spółeczność lokalna	w prosty sposób wyjaśnia, co to jest lokalna społeczność wskazuje <u>jeden przykład</u> patriotyzmu lokalnego wskazuje <u>jeden problem</u>, z którym mierzy się jego lokalna społeczność	wyjaśnia, co to jest lokalna społeczność w prosty sposób opisuje swoją społeczność lokalną, w tym jej członków oraz wybrane elementy charakterystyczne wymienia <u>dwa przejawy</u> patriotyzmu lokalnego	opisuje swoją społeczność lokalną, w tym jej członków oraz elementy charakterystyczne	podejmuje refleksję nad własnym poczuciem przynależności do lokalnej społeczności wymienia <u>trzy przejawy</u> patriotyzmu lokalnego	wskazuje i omawia <u>sześć elementów</u> tworzących lokalną społeczność wyjaśnia, czym różni się patriotyzm od patriotyzmu lokalnego, oraz wskazuje podobieństwa między tymi postawami
Samorząd terytorialny	wyjaśnia, z pomocą nauczyciela, po co nam samorządy wskazuje <u>jeden przykład</u> realizacji zasady pomocniczości w samorządach	wyjaśnia w prosty sposób, po co nam samorządy wskazuje <u>dwa przykłady</u> realizacji zasady pomocniczości w samorządach	wyjaśnia, po co społeczeństwu samorządy omawia zasadę pomocniczości, odwołując się do konkretnych przykładów	wskazuje <u>po pięć zadań własnych</u> gminy, powiatu i województwa wskazuje <u>po trzy przykłady zadań zleconych</u> gminy i powiatu oraz dwa	wyjaśnia, na czym polega zasada decentralizacji władzy publicznej wskazuje <u>po siedem zadań własnych</u> gminy, powiatu i województwa wskazuje, jakie organy stanowiące prawo i wykonawcze

	wymienia, z pomocą nauczyciela, <u>wszystkie jednostki samorządu terytorialnego</u>: regionalnego i lokalnego wskazuje <u>po jednym zadaniu własnym</u> gminy, powiatu i województwa wymienia <u>dwa przykłady zadań zleconych</u> gminy, wskazuje, z pomocą nauczyciela, organy stanowiące prawo i wykonawcze działające na terenie gminy, powiatu i województwa wskazuje <u>po dwie kompetencje</u> organów stanowiących i wykonawczych na poziomie gminy, powiatu i województwa	wymienia <u>wszystkie jednostki samorządu terytorialnego</u> wskazuje <u>po trzy zadania własne</u> wymienia <u>po jednym przykładzie zadań zleconych</u> g wskazuje organy stanowiące prawo i wykonawcze działające na terenie wskazuje <u>po trzy kompetencje</u> organów stanowiących i wykonawczych na poziomie gminy	dotyczących funkcjonowania samorządu terytorialnego rozdziela zadania własne, zlecone i powierzone samorządu terytorialnego wskazuje <u>po cztery zadania własne</u> gminy, powiatu i województwa wymienia <u>po dwa przykłady zadań zleconych</u> wskazuje organy stanowiące prawo i wykonawcze działające na terenie omawia <u>po cztery kompetencje</u> organów	zadania zlecone województwa wymienia organy stanowiące prawo i wykonawcze działające na terenie gminy, powiatu i województwa omawia <u>po cztery kompetencje</u> organów stanowiących i wykonawczych na poziomie gminy, powiatu i województwa oraz podaje po jednym przykładzie ich stosowania podaje <u>jeden przykład</u> jednostki	działają na terenie gminy, powiatu i województwa omawia <u>cztery kompetencje</u> organów stanowiących i wykonawczych na poziomie gminy, powiatu i województwa oraz podaje po jednym przykładzie ich stosowania wskazuje akty prawne regulujące
Aktywność obywatelska	wskazuje co najmniej <u>dwie dostępne formy</u> zaangażowania się w życie społeczności (np. wolontariat, inicjatywa obywatelska, budżet obywatelski)	wskazuje co najmniej <u>trzy dostępne formy</u> zaangażowania się w życie społeczności (np. wolontariat, inicjatywa obywatelska, budżet)	wymienia <u>dwa sposoby informowania władz i opinii publicznej o problemach lokalnej społeczności</u> dostępne dla nastolatków, <u>podaje jeden przykład wykorzystania wybranej formuły</u>	omawia co najmniej <u>cztery dostępne formy</u> zaangażowania się w życie społeczności (np. wolontariat, inicjatywa obywatelska, budżet obywatelski) wyjaśnia, na czym polega inicjatywa lokalna i jakich spraw może dotyczyć	podaje <u>po jednym przykładzie</u> aktywności politycznej i aktywności społecznej podaje <u>po jednym przykładzie inicjatywy lokalnej</u> zrealizowanej w jego społeczności lokalnej i poza nią
Młodzież a samorząd	wyszukuje istniejące w regionie młodzieżowe organy samorządowe (rady)	wskazuje <u>trzy cele</u> powoływania młodzieżowych rad	wskazuje i omawia <u>najważniejszy cel</u>	wskazuje i omawia	podaje <u>jeden przykład</u> młodzieżowych rad działających na szczeblu krajowym

	gminy lub powiatu, sejmik wojewódzki) wskazuje <u>wybrane cele</u> powoływania młodzieżowych rad podaje, kto może kandydować do młodzieżowych rad		powoływania młodzieżowych rad wyjaśnia, w jaki sposób powstają młodzieżowe rady i kto może do nich kandydować	<u>cztery cele</u> powoływania młodzieżowych rad	
Obywatel w urzędzie	wyjaśnia, czym zajmują się urzędy wskazuje <u>trzy sprawy</u> , które załatwia się w urzędzie, w tym <u>jedną</u> , która dotyczy młodego człowieka	wymienia, co jest niezbędne do załatwienia podstawowych spraw w urzędzie	omawia <u>jedną sprawę</u> , którą on lub jego rodzice musieli kiedyś załatwić w urzędzie	wyjaśnia, co to jest profil zaufany i do czego służy, wyjaśnia co to jest ePUAP,	wskazuje <u>cztery usługi urzędowe</u> , z których można skorzystać za pośrednictwem aplikacji mObywatel

ROZDZIAŁ IV. Polska państwem demokratycznym
PYTANIE WIODACE: Jak demokracja i Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej chronią nasze prawa?

Demokracja – autorytaryzm – totalitaryzm	termin <i>reżim polityczny</i> , i wymienia <u>trzy rodzaje reżimów</u> w prosty sposób określa, czym jest ustroj polityczny identyfikuje na przykładzie Polski po 1945 r. cechy ustrojów totalitarnego i autorytarnego oraz odróżnia je od demokracji identyfikuje różnice pomiędzy życiem	wyjaśnia znaczenie terminu <i>reżim polityczny</i> i wymienia <u>trzy rodzaje reżimów</u> definiuje termin <i>ustrój polityczny</i> na przykładzie Polski po 1945 r. wymienia cechy ustroju totalitarnego i autorytarnego oraz odróżnia je od demokracji	wyjaśnia znaczenie terminu <i>reżim polityczny</i> i charakteryzuje <u>trzy rodzaje reżimów</u> definiuje termin <i>ustrój polityczny</i> i wskazuje, w jakim kontekście to pojęcie jest najczęściej stosowane podaje kryteria podziału systemów politycznych i wymienia ich przykładowe rodzaje	wyjaśnia znaczenie terminu <i>reżim polityczny</i> i omawia <u>trzy rodzaje reżimów</u> definiuje termin <i>ustrój polityczny</i> i wyjaśnia, jakie są relacje między systemem politycznym a ustrojem politycznym podaje kryteria podziału systemów politycznych i wymienia ich rodzaje (przykłady)	wyjaśnia znaczenie terminu <i>reżim polityczny</i> i porównuje <u>trzy rodzaje reżimów</u> definiuje termin <i>reżimy hybrydowe</i> ; podaje przykłady tego typu reżimów podaje kryteria podziału systemów politycznych i omawia przykładowe systemy wyróżnione na podstawie poszczególnych kryteriów
--	--	--	--	---	---

	codziennym Polaków w okresie PRL i współcześnie				
Przemiany ustrojowe w Polsce po 1989 r.	zna terminy: <i>transformacja ustrojowa, demokratyzacja, transformacja gospodarcza</i> na podstawie materiału źródłowego z podręcznika wymienia kluczowe etapy procesu demokratyzacji w Polsce po 1989 r. na podstawie materiałów źródłowych [tekst publicystyczny, wyniki badań] wskazuje pozytywne i negatywne opinie na temat transformacji i jej skutków	na przykładzie wydarzeń z historii Polski po 1989 r. w prosty sposób wyjaśnia znaczenie terminów: <i>transformacja ustrojowa, demokratyzacja, transformacja gospodarcza</i> na podstawie materiału źródłowego z podręcznika wymienia kluczowe etapy procesu demokratyzacji w Polsce po 1989 r. i wskazuje ich skutki	na przykładzie wydarzeń z historii Polski po 1989 r. wyjaśnia znaczenie terminów: <i>transformacja ustrojowa, demokratyzacja, transformacja gospodarcza</i> na podstawie tekstu źródłowego (z podręcznika) wymienia <u>przynajmniej dwa czynniki</u> sprzyjające demokratyzacji i uzasadnia swój wybór omawia kluczowe etapy procesu demokratyzacji w Polsce po 1989 r. i szczegółowo przedstawia ich skutki podaje przynajmniej <u>cztery przykłady</u> reform gospodarczych wdrożonych w ramach planu Balcerowicza	na przykładzie wydarzeń z historii Polski po 1989 r. omawia przebieg i mechanizmy transformacji ustrojowej, demokratyzacji, transformacji gospodarczej na podstawie tekstu źródłowego (z podręcznika) wymienia i omawia <u>przynajmniej trzy czynniki</u> sprzyjające demokratyzacji i uzasadnia swój wybór charakteryzuje kluczowe etapy procesu demokratyzacji w Polsce po 1989 r. podaje przynajmniej <u>pięć przykładów</u> reform gospodarczych wdrożonych w ramach planu Balcerowicza i ocenia ich skutki	wyjaśnia znaczenie terminu <i>transformacja gospodarcza</i> oraz przedstawia przebieg procesu, do którego odnosi się to pojęcie wymienia i omawia <u>przynajmniej cztery czynniki</u> sprzyjające demokratyzacji i uzasadnia swój wybór analizuje kluczowe etapy procesu demokratyzacji w Polsce po 1989 r. i przedstawia ich wpływ na system polityczny Polski
Demokratyczne państwo prawa	korzystając z <i>Konstytucji RP</i> , identyfikuje <u>co najmniej dwie główne zasady</u> demokratycznego państwa prawa; wyjaśnia, w jaki	korzystając z <i>Konstytucji RP</i> , wyjaśnia w prosty sposób znaczenie <u>co najmniej trzech zasad</u> demokratycznego	korzystając z <i>Konstytucji RP</i> , wyjaśnia znaczenie <u>co najmniej czterech zasad</u> demokratycznego państwa	korzystając z <i>Konstytucji RP</i> , wyjaśnia znaczenie <u>co najmniej sześciu zasad</u> demokratycznego	na podstawie <i>Konstytucji RP</i> analizuje <u>co najmniej siedem</u> zasad demokratycznego państwa prawa

	sposób wymienione zasady wpływają na codzienne życie obywateli w prosty sposób wyjaśnia znaczenie terminu <i>demokratyczne</i>	państwa prawa wskazuje, w jaki sposób zdefiniowane zasady wpływają na codzienne życie obywateli wyjaśnia znaczenie terminu	omawia, w jaki sposób zdefiniowane zasady wpływają na codzienne życie obywateli definiuje termin <i>demokratyczne państwo prawa</i>	państwa prawa,	analizuje termin <i>demokratyczne</i>
Zagrożenia dla demokracji	na podstawie materiałów źródłowych (tekst z podręcznika, wyniki badań społecznych) identyfikuje <u>dwa</u> współczesne zagrożenia dla systemu demokratycznego i wymienia sposoby przeciwdziałania tym zagrożeniom (zjawiskom) potrafi wskazać przykład działania na rzecz aktywizacji społecznej	na podstawie materiałów źródłowych (tekst z podręcznika, wyniki badań społecznych) identyfikuje <u>trzy</u> współczesne zagrożenia dla systemu demokratycznego i wymienia sposoby przeciwdziałania tym zagrożeniom (zjawiskom), potrafi wskazać dwa przykłady działań na rzecz aktywizacji	na podstawie materiałów źródłowych (tekst z podręcznika, wyniki badań społecznych) identyfikuje i opisuje <u>trzy</u> współczesne zagrożenia dla systemu demokratycznego – wymienia sposoby przeciwdziałania tym zagrożeniom (zjawiskom)	na podstawie materiałów źródłowych (tekst z podręcznika, wyniki badań społecznych) identyfikuje i opisuje <u>cztery</u> współczesne zagrożenia dla systemu demokratycznego i wymienia sposoby przeciwdziałania tym zagrożeniom (zjawiskom)	na podstawie materiałów źródłowych (tekst z podręcznika, wyniki badań społecznych) wymienia i opisuje <u>pięć</u> współczesnych zagrożeń dla systemu demokratycznego oraz dzieli je na wewnętrzne i zewnętrzne
Wybory demokratyczne	cel wyborów w państwie demokratycznym odnosząc się do przykładu Polski, wymienia podstawowe zasady prawa wyborczego; odróżnia czynne	odnosząc się do przykładu Polski, wymienia podstawowe zasady prawa wyborczego i je wyjaśnia	wyjaśnia, jakie jest znaczenie wyborów w systemie demokratycznym, i wymienia <u>dwie</u> przykładowe funkcje głosowania omawia zasady prawa wyborczego w Polsce; odróżnia czynne prawo wyborcze od biernego	omawia <u>trzy</u> przykładowe funkcje wyborów w systemie demokratycznym omawia zasady prawa wyborczego w Polsce porównuje czynne i biernie prawo wyborcze	omawia <u>cztery</u> przykładowe funkcje wyborów w systemie demokratycznym analizuje zasady prawa wyborczego w Polsce, w tym te dotyczące czynnego i biernego prawa wyborczego
ROZDZIAŁ V. Prawo i prawa człowieka PYTANIE WIODĄCE: Jak demokracja i Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej chronią nasze prawa?					

Prawo i jego znaczenie	wyjaśnia <u>na dwóch przykładach</u> znaczenie prawa w życiu społecznym i odnosi się do doświadczeń młodzieży dotyczących działania przepisów w praktyce, wyjaśnia znaczenie terminu <i>prawo</i>, wymienia <u>dwa przykłady</u> klasyfikacji prawa ze względu na rodzaj regulowanych spraw, identyfikuje <u>trzy cechy</u> dobrego prawa i wyjaśnia w prosty sposób, co	wyjaśnia w prosty sposób znaczenie prawa w życiu społecznym i odnosi się do doświadczeń młodzieży dotyczących działania przepisów w praktyce, wyjaśnia znaczenie terminu <i>prawo</i>, wymienia <u>trzy przykłady</u> klasyfikacji prawa ze względu na rodzaj regulowanych spraw, wymienia i w prosty sposób opisuje <u>cztery cechy</u> dobrego prawa	wyjaśnia znaczenie prawa w życiu społecznym i jego wpływ na sytuację młodzieży, wyjaśnia termin <i>prawo</i>, omawia <u>trzy przykłady</u> klasyfikacji prawa ze względu na rodzaj regulowanych spraw, wymienia i opisuje <u>pięć cech</u> dobrego prawa	omawia znaczenie prawa w życiu społecznym i jego wpływ na sytuację młodzieży i młodych dorosłych, omawia termin <i>prawo</i> i przedstawia <u>cztery przykłady</u> klasyfikacji prawa ze względu na rodzaj regulowanych spraw, wymienia i opisuje <u>sześć cech</u> dobrego prawa	analizuje znaczenie prawa w życiu społecznym omawia termin <i>prawo</i> i wymienia oraz opisuje <u>pięć przykładów</u> klasyfikacji prawa ze względu na rodzaj regulowanych spraw, wymienia i analizuje <u>siedem cech</u> dobrego prawa;
Prawa człowieka	w prosty sposób wyjaśnia, czym są prawa człowieka i dlaczego są ważne identyfikuje <u>co najmniej dwie cechy</u> praw człowieka wymienia generacje praw człowieka i podaje <u>po trzy przykłady</u> praw należących do każdej z nich w tekście <i>Konstytucji RP</i> identyfikuje <u>dwa przykłady praw i wolności</u> człowieka oraz przyporządkowuje je do odpowiedniej generacji	wyjaśnia, czym są prawa człowieka i dlaczego są ważne wymienia <u>co najmniej trzy cechy</u> praw człowieka wymienia generacje praw człowieka i podaje <u>po cztery przykłady</u> praw należących do każdej z nich w tekście <i>Konstytucji RP</i> identyfikuje <u>trzy przykłady praw i wolności</u> człowieka, po czym przyporządkowuje je do odpowiedniej generacji	wyjaśnia, czym są prawa człowieka i dlaczego są ważne wymienia <u>cztery cechy</u> praw człowieka i szczegółowo omawia przynajmniej dwie z nich wymienia generacje praw człowieka, w tym dzieli prawa pierwszej generacji na osobiste i polityczne oraz prawa drugiej generacji na ekonomiczne, socjalne i kulturalne; podaje <u>przykłady praw z każdej wymienionej kategorii i generacji</u>	wyjaśnia, czym są prawa człowieka i dlaczego są ważne; uzasadnia swoją opinię za pomocą przynajmniej <u>jednego argumentu</u> wymienia <u>cztery cechy</u> praw człowieka, w tym szczegółowo omawia przynajmniej trzy z nich wymienia i analizuje generacje praw człowieka, w tym dzieli prawa pierwszej generacji na osobiste i polityczne oraz prawa drugiej generacji na	analizuje, czym są prawa człowieka i dlaczego są ważne; uzasadnia swoją opinię za pomocą przynajmniej dwóch argumentów wymienia i szczegółowo omawia <u>cztery cechy</u> praw człowieka wymienia i analizuje generacje praw człowieka, w tym dzieli prawa pierwszej generacji na osobiste i polityczne oraz prawa drugiej generacji na ekonomiczne, socjalne i kulturalne; podaje <u>przykłady praw z każdej wymienionej</u>

				ekonomiczne, socjalne i kulturalne	
Ochrona praw człowieka	wymienia <u>trzy przyczyny</u> łamania praw i wolności człowieka oraz omawia jedną z nich rozpoznaje przypadki łamania praw człowieka i obywatela, w tym przy każdym z nich wskazuje formę naruszenia wymienia <u>trzy środki</u> ochrony praw i wolności człowieka oraz dzieli je na środki krajowe i międzynarodowe wyszukuje bieżące informacje (np. w internecie) na temat działalności Rzecznika Praw Obywatelskich i wymienia <u>przynajmniej jedną sprawę</u>, którą RPO się zajmuje/zajmował na podstawie materiału źródłowego wskazuje konieczne elementy wniosku do Rzecznika Praw Obywatelskich	wymienia <u>cztery przyczyny</u> łamania praw i wolności człowieka oraz omawia dwie z nich, rozpoznaje przypadki łamania praw człowieka i obywatela, w tym przy każdym z nich wskazuje formę naruszenia i wyjaśnia, dlaczego do niego doszło wymienia <u>cztery środki</u> ochrony praw i wolności człowieka oraz dzieli je na środki krajowe i międzynarodowe wyszukuje informacje (np. w internecie) na temat działalności Rzecznika Praw Obywatelskich i wymienia <u>przynajmniej dwie sprawy</u>, którymi RPO się zajmuje/zajmował	wymienia <u>cztery przyczyny</u> łamania praw i wolności człowieka oraz dzieli je na kategorie (polityczne, prawne, kulturowe, ekonomiczne) omawia <u>co najmniej trzy przypadki</u> łamania praw człowieka i obywatela, w tym każdorazowo wskazuje formę i przyczyny naruszenia oraz ocenia, dlaczego do niego doszło wymienia i omawia <u>cztery środki</u> ochrony praw i wolności człowieka oraz dzieli je na środki krajowe i międzynarodowe wyszukuje informacje (np. w internecie) na temat działalności Rzecznika Praw Obywatelskich oraz wymienia <u>co najmniej trzy sprawy</u>, którymi RPO się zajmuje/zajmował	wymienia <u>sześć przyczyn</u> łamania praw i wolności człowieka oraz dzieli je na kategorie (polityczne, prawne, kulturowe, ekonomiczne) analizuje <u>co najmniej cztery przypadki</u> łamania praw człowieka i obywatela; w tym każdorazowo wskazuje formę i przyczyny naruszenia oraz ocenia, dlaczego do niego doszło wymienia i omawia <u>pięć środków</u> ochrony praw i wolności człowieka oraz dzieli je na środki krajowe i międzynarodowe wyszukuje bieżące informacje (np. w internecie) na temat działalności Rzecznika Praw Obywatelskich oraz wymienia i omawia <u>co najmniej trzy sprawy</u>	formułuje opinie na temat przyczyn konkretnych przypadków łamania praw i wolności człowieka oraz uzasadnia swoje zdanie wymienia i analizuje <u>osiem przyczyn</u> łamania praw i wolności człowieka oraz dzieli je na kategorie (polityczne, prawne, kulturowe, ekonomiczne) analizuje <u>co najmniej cztery współczesne przypadki</u> łamania praw człowieka i obywatela w państwach niedemokratycznych i demokratycznych, w tym przedstawia przyczyny i formy tych naruszeń, wymienia i omawia <u>sześć środków</u> ochrony praw i wolności człowieka oraz dzieli je na środki krajowe i międzynarodowe
Formy zatrudnienia	identyfikuje różne formy zatrudnienia i odróżnia zatrudnienie na umowę o pracę od innych form	wymienia różne formy zatrudnienia i odróżnia zatrudnienie na umowę o pracę od innych form	wymienia różne formy zatrudnienia i porównuje umowę o pracę z umową o dzieło i umową zlecenia	wyjaśnia, po co nam praca, i omawia różne formy zatrudnienia, w tym porównuje umowę o pracę z umową o dzieło, umową	wyjaśnia, po co nam praca, i omawia różne formy zatrudnienia, w tym porównuje umowę o pracę z umową o dzieło, umową zlecenia i umową

	wymienia cele i <u>po dwie cechy</u> charakterystyczne umowy zlecenia i umowy o dzieło	wymienia cele i <u>po trzy cechy</u> charakterystyczne umowy zlecenia i umowy o dzieło	wymienia cele i omawia <u>po trzy cechy</u> charakterystyczne umowy zlecenia i umowy o dzieło, a także podaje przykłady umów każdego rodzaju	zlecenia i umową dotyczącą wolontariatu omawia cele i wskazuje <u>po trzy cechy</u> charakterystyczne umowy zlecenia	dotyczącą wolontariatu, stażu lub praktyki analizuje cele i wskazuje <u>po trzy cechy</u> charakterystyczne
ROZDZIAŁ VI. Organy władzy w RP PYTANIE WIODĄCE: Jak działa państwo?					
Sejm i senat	rozumie strukturę władzy ustawodawczej w Polsce i wyjaśnia, na czym polega dwuizbowość, w <i>Konstytucji RP</i> wyszukuje <u>po trzy przykłady kompetencji</u> Sejmu i Senatu oraz określa, jakie funkcje pozwalają one realizować (ustawodawczą, kontrolną czy kreacyjną) rozumie, na czym polega prawo obywateli do informacji publicznej, oraz wymienia <u>jeden przykład</u>	wymienia organy, które tworzą w Polsce władzę ustawodawczą, i wyjaśnia, na czym polega dwuizbowość w <i>Konstytucji RP</i> wyszukuje <u>po cztery przykłady kompetencji</u> Sejmu i Senatu oraz określa, jakie funkcje pozwalają one realizować (ustawodawczą, kontrolną czy kreacyjną) rozumie, na czym polega prawo obywateli do informacji publicznej	wyjaśnia, na czym polega dwuizbowość i opisuje strukturę władzy ustawodawczej w Polsce w <i>Konstytucji RP</i> wyszukuje <u>po cztery przykłady kompetencji</u> Sejmu i Senatu oraz określa, jakie funkcje pozwalają one realizować (ustawodawczą, kontrolną czy kreacyjną), a także omawia <u>po dwa wybrane uprawnienia</u> ,	wyjaśnia, na czym polega dwuizbowość i analizuje strukturę władzy ustawodawczej w Polsce, a także wskazuje argumenty za funkcjonowaniem wyższej izby parlamentu w <i>Konstytucji RP</i> wyszukuje <u>po pięć przykładów kompetencji</u> Sejmu i Senatu oraz określa, jakie funkcje pozwalają one realizować (ustawodawczą, kontrolną czy kreacyjną), a także omawia <u>po trzy wybrane uprawnienia</u>	wyjaśnia, na czym polega dwuizbowość i analizuje strukturę władzy ustawodawczej w Polsce, a także wskazuje argumenty za funkcjonowaniem wyższej izby parlamentu i przeciw niemu w <i>Konstytucji RP</i> wyszukuje <u>po sześć przykładów kompetencji</u> Sejmu i Senatu oraz określa, jakie funkcje pozwalają one realizować (ustawodawczą, kontrolną czy kreacyjną), a także omawia <u>po cztery wybrane</u>
Prezydent RP	identyfikuje <u>cztery prerogatywy</u> Prezydenta RP i przyporządkowuje je do odpowiednich kategorii (dotyczących władzy ustawodawczej, wykonawczej czy sądowniczej albo funkcji kreacyjnej lub funkcji głowy państwa)	identyfikuje <u>sześć prerogatyw</u> Prezydenta RP i przyporządkowuje je do odpowiednich kategorii (dotyczących władzy ustawodawczej, wykonawczej czy sądowniczej albo funkcji kreacyjnej lub funkcji głowy państwa)	wymienia <u>osiem prerogatyw</u> Prezydenta RP i przyporządkowuje je do odpowiednich kategorii (dotyczących władzy ustawodawczej, wykonawczej czy sądowniczej albo funkcji kreacyjnej lub funkcji głowy państwa)	wymienia <u>dziesięć prerogatyw</u> Prezydenta RP i przyporządkowuje je do odpowiednich kategorii (dotyczących władzy ustawodawczej, wykonawczej czy sądowniczej albo funkcji kreacyjnej lub funkcji głowy państwa)	analizuje <u>osiem prerogatyw</u> Prezydenta RP i przyporządkowuje je do odpowiednich kategorii (dotyczących władzy ustawodawczej, wykonawczej czy sądowniczej albo funkcji kreacyjnej lub funkcji głowy państwa)

	wymienia warunki, jakie należy spełnić, aby zostać Prezydentem RP (bierne prawo wyborcze) wyszukuje na oficjalnej stronie Prezydenta RP bieżące informacje na temat: wet prezydenckich, wizyt zagranicznych, działań Biura Bezpieczeństwa Narodowego – podaje <u>po jednym przykładzie każdej z wymienionych</u>	omawia warunki, jakie należy spełnić, aby zostać Prezydentem RP (bierne prawo wyborcze) wyszukuje na oficjalnej stronie Prezydenta RP bieżące informacje na temat: wet prezydenckich, wizyt zagranicznych, działań Biura Bezpieczeństwa Narodowego – podaje <u>po dwa przykłady każdej z wymienionych</u>	omawia warunki, jakie należy spełnić, aby zostać Prezydentem RP (bierne prawo wyborcze), i wyjaśnia, kiedy odbywa się druga tura wyborów prezydenckich wyszukuje na oficjalnej stronie Prezydenta RP bieżące informacje na temat wet prezydenckich i wniosków do Trybunału Konstytucyjnego – analizuje <u>dwa</u>	omawia warunki, jakie należy spełnić, aby zostać Prezydentem RP (bierne prawo wyborcze), i analizuje zasady wyborów prezydenckich, w tym wyjaśnia, kiedy odbywa się druga tura wyborów prezydenckich wyszukuje na oficjalnej stronie Prezydenta RP bieżące informacje na temat wet prezydenckich i wniosków	omawia warunki, jakie należy spełnić, aby zostać Prezydentem RP (bierne prawo wyborcze), i analizuje zasady wyborów prezydenckich, w tym wyjaśnia, kiedy odbywa się druga tura wyborów prezydenckich wyszukuje na oficjalnej stronie Prezydenta RP bieżące informacje na temat wet prezydenckich i wniosków do Trybunału Konstytucyjnego
Rada Ministrów	identyfikuje kompetencje Rady Ministrów i podaje <u>trzy przykłady</u> tych uprawnień	wymienia <u>cztery przykłady</u> kompetencji Rady Ministrów	wymienia <u>pięć przykładów</u> kompetencji Rady Ministrów i opisuje trzy spośród tych uprawnień	opisuje <u>sześć przykładów</u> kompetencji Rady Ministrów	analizuje <u>siedem przykładów</u> kompetencji Rady Ministrów
Władza sądownicza	identyfikuje elementy władzy sądowniczej w rozumie, że tworzą one określoną strukturę odnajduje sądy rejonowy oraz okręgowy/apelacyjny właściwe dla jego miejsca zamieszkania rozumie terminy: <i>niezawisłość sędziowska</i> i <i>niezależność sądów</i> oraz wyszukuje je w <i>Konstytucji RP</i>	wymienia elementy władzy sądowniczej w Polsce i rozumie, że tworzą one określoną strukturę rozdziela sądy powszechne, wojskowe i administracyjne i podaje przykład sądu każdego rodzaju, wyszukuje informacje na temat Trybunału	opisuje elementy władzy sądowniczej w Polsce i rozumie, że tworzą one określoną strukturę, w tym wskazuje na zasadę dwuinstancyjności postępowania rozdziela sądy powszechne, wojskowe i administracyjne i podaje <u>po jednym przykładzie</u> spraw rozpatrywanych przez sądy każdego	opisuje strukturę władzy sądowniczej w Polsce, w tym tłumaczy działanie zasady dwuinstancyjności postępowania, rozdziela sądy powszechne, wojskowe i administracyjne, i podaje <u>po dwa przykłady</u> spraw rozpatrywanych przez sądy każdego rodzaju,	rozdziela sądy powszechne, wojskowe i administracyjne i podaje <u>po trzy przykłady</u> spraw rozpatrywanych przez sądy każdego rodzaju wyszukuje sądy rejonowy, okręgowy i apelacyjny właściwe dla jego miejsca zamieszkania, i omawia ich kompetencje w zakresie orzekania; korzysta z serwisów internetowych wskazanych sądów, by znaleźć informacje potrzebne w konkretnych okolicznościach

	rozumie, jaka jest funkcja władzy sądowniczej, i wyjaśnia na przykładzie, jakie ma ona znaczenie dla obywatela; rozumie termin <i>apelacja</i>.	Konstytucyjnego i Trybunału Stanu wyszukuje sądy rejonowy, okręgowy i apelacyjny właściwe dla jego miejsca zamieszkania definiuje terminy: <i>niezawisłość sędziowska</i> i <i>niezależność sądów</i> oraz wyszukuje je w <i>Konstytucji RP</i>	rodzaju, wyszukuje sądy rejonowy, okręgowy i apelacyjny właściwe dla jego miejsca zamieszkania, a także wie, jak korzystać z serwisów internetowych wskazanych sądów identyfikuje kroki, które należy podjąć, aby sąd administracyjny rozpatrzył daną sprawę, oraz wyszukuje informacje na ten	wyszukuje sądy rejonowy, okręgowy i apelacyjny właściwe dla jego miejsca zamieszkania, a także korzysta z serwisów internetowych wskazanych sądów wymienia kroki, jakie należy podjąć, aby sąd administracyjny rozpatrzył daną sprawę, oraz wyszukuje informacje na ten temat potrzebne w konkretnej	omawia kroki, jakie należy podjąć, aby sąd administracyjny rozpatrzył daną sprawę, oraz wyszukuje informacje na ten temat potrzebne
Trójpodział władzy	wyjaśnia, na czym polega trójpodział władzy, i wymienia <u>jedno z czterech</u> założeń tej koncepcji wymienia <u>jedną konstytucję</u> Polski sprzed 1997 r., w której zastosowano zasadę trójpodziału władz	wyjaśnia, na czym polega trójpodział władzy, i wymienia <u>dwa z czterech</u> założeń tej koncepcji wymienia <u>dwie konstytucje</u> Polski sprzed 1997 r., w których zastosowano zasadę trójpodziału władz	wyjaśnia, na czym polega trójpodział władzy, i wymienia <u>trzy z czterech</u> założeń tej koncepcji wymienia <u>dwie konstytucje</u> Polski sprzed 1997 r., w których zastosowano zasadę trójpodziału władz, oraz <u>jedną ustawę zasadniczą</u>, w której ta zasada nie została uwzględniona	wyjaśnia, na czym polega trójpodział władzy, i wymienia <u>cztery</u> założenia tej koncepcji, omawia aspekty funkcjonalny i organizacyjny trójpodziału władzy wymienia <u>dwie konstytucje</u> Polski sprzed 1997 r., w których zastosowano zasadę trójpodziału władz	wyjaśnia, na czym polega trójpodział władzy i skąd pochodzi ta koncepcja, wymienia jej <u>cztery</u> założenia